

ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

TÜRKİYE'DE SERMAYENİN YAPISI

FINANS
KAPİTAL

tektaş ağaoğlu / faik muzaffer amaç
yusuf ziya bahadınlı / hüseyin baş
oya baydar / akın çelik / sinan gölcüklü
mehmet güven / altan yalçın / can yücel

6 HAZİRAN
1974

İÇİNDEKİLER

Olaylar / yorumlar / belgeler	3
Gençlik Sorunu ve Görevler / Oya Baydar	3
Barzani Dosyası Kapanıyor mu? / Sinan Gölcüklü	8
İşveren Sendikalarında Yönetim ve Tutum Değişikliği	11
Faşizmin Bir Kalesi Daha Yıkıldı / Mehmet Güven	12
Erbakan'ın Suudi Arabistan Gezisi	18
Halk Sektörü : Evet mi Hayır mı / İlke	21
Yaşamak ve Ölmek Üstüne / Yusuf Ziya Bahadınlı	23
Almanya'da Tekelci Sermaye At Değiştirdi	26
12 Mart Sonrası ve Anayasanın İhlali / F. Muzaffer Amaç	28
Af Kanununun Parlamentodaki Serüveni	35
Birleşik Sağ Cephe Çabaları ve Celal Bayar	40
Bir Belge / Af Kanunu	43
Bir Şiir / Can Yücel	52
Bir Belge / Korutürk'ün 19 Mayıs Mesajı	53
CHP-MSP ve Hükümet Bunalımı	54
Bir Belge / Güçbirliği Bildirisi	57
Yezitoyunu / Tektaş Ağaoğlu	60
Türkiye'de Sermayenin Yapısı : 1	
Finans Kapital (a - Bankalar)	64
AET, Türkiye ve Bazı Gerçekler / Hüseyin Baş	102
Nazım Hikmet'i Anıyoruz	108
Bir Şiir / Bir Hazin Hürriyet / Nazım Hikmet	109
Mayıs Ayının Kitapları - Dergileri / Altan Yalçın	110
Ali Nejat Ölçen'in «Halk Sektörü» Kitabı / Akın Çelik	116

Kurucular: Oya Baydar, Aydın Engin, Yusuf Ziya Bahadınlı / Kurucular adına Sahibi: Yusuf Ziya Bahadınlı / Yazışmaları müdürü: Aydın Engin / Yazışma ve havale adresi: P.K. 71 İstanbul / Yönetim yeri: Cağaloğlu, Başmüsahip sokak, Tan Apartmanı, kat: 3 / Dağıtım: Hür Yayınevi Ankara Caddesi, Babıali Han kat: 3 - Telefon: 27 15 88 / Abone şartları: Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır. / Dizgi baskı : Murat Matbaacılık Kollektif Şirketi / Kapak düzeni ve baskısı: Reyo Kollektif Şirketi / İlan: Tam sayfa 500 lira. Diğer ilanlar santimi 25 lira / Haziran 1974

Demokrasi, özgürlük ve sosyalizm mücadelesi önlenemeyecektir

Tekelci sermaye ve diğer sömürücü - gerici egemen güçler 141 ve 142. maddeleri Af Kanununun kapsamı dışında bırakmayı -şimdilik- başardılar. Halkımızın en yiğit, en bilinçli, en devrimci güçlerinin önemli bir bölümü bir süre daha demir parmaklıklar altında kalacak, özgürlükleri faşist ihanet çemberinin komposu ile bir süre daha gaspedilecek.

Kompo yalnızca yurtsever - devrimci arkadaşlarımızın özgürlüğünü kısıtlamayı hesaplamıyor, faşist özelemlerle gözü dönmüş sömürücü - gerici güçler ittifakı bu kompo ile halkımızın demokratik ve siyasal örgütlenmesini önlemeyi hedefliyor.

Ancak kırılacaktır bu çember. İrmaklar nasıl tersine akıtılamazsa, tarihin çarkı da geriye döndürülemez. Halkımız ergeç demokratik ve siyasal örgütlenmesini gerçekleştirecek, faşist ihanet çemberinin kıracaktır.

Demir parmaklıklar ardındaki yurtsever - devrimci arkadaşlarımız ise inançlarından zerrece sapmaksızın, sendelemeksizin ve boyun eğmeksizin mücadelelerini sürdüreceklidir. Demirparmaklıklar dışında sürdürdükleri gibi ve sürdürüldüğü gibi...

24 Nisan 1974'den
22 Mayıs 1974'de

— 24 Nisan 1974 —

- Genel Af tasarısının Cumhuriyet Senatosu'nda görüşülmesine başlandı.
- Erzurum CHP Milletvekili Gıyasettin Karaca partisinden istifa etti ve hemen ardından AP'ye girdi.
- Faik Türün'ün «Umumi Mağazalar T. A. Ş.» yönetim kurulu üyeliğine getirildiği belli oldu.

- Atatürk öğrenci yurdunun, Londra asfaltına bağlandığı yerde pusu kuran «komandolar,» Bozkurt rozeti takmayan, MHP'ye aidat ödememekte direnen öğrencilere saldırdı. Bazı öğrenciler yaralandı.

 bir yorum

Gençlik sorunu
ve görevler

Oya Baydar

İlerici, devrimci hareketler ve sosyalist mücadele açısından her zaman büyük önem taşımış olan gençlik sorunu, son günlerin olaylarıyla yeniden bütün ağırlığını duyurdu.

Sömürücü sınıfların hükümeti yıpratmak ve düşürmek, özellikle de af kanununun daha kapsamlı çıkmasını, 141, 142 ve 146. maddeleri de içermesini engellemek üzere sürdürdükleri yoğun antidemokratik çabaların bir halkası da, öğrenci gençlik kesiminde olay yaratmak oldu.

Öğrenci gençliğin, ilerici ve yurtsever kesimleri, kendilerine «ülkücü gençlik» veya «komando» adını veren faşist saldırgan grupların saldırılarıyla karşılaştı. Saldırıların nereden geldiği ve amacının ne olduğu açıkça ortadaydı. Uzun bir süreden beri kıskırtmalara kapılmamayı kendisine görev edinmiş olan, emperyalist güçler ve yerli ortakları tarafından asıl mücadele hedeflerinden ve yolundan saptırılmak istendiğinin bilincine varmış bulunan ve son yılların olaylarından önemli dersler ve deneyler çıkaran gençlik, saldırılar karşısında doğru devrimci tavır içinde soğukkanlılığını korudu. Ne sömürücü güçlerin maşalarından gelen tahriklere ne de kendi içindeki sorumsuz heyecanlara ve keskinlikçi tavırlara kapıldı. Ama kazanılmış bulunan demokratik mevzileri sonuna kadar koruma azminden hiç bir şey kaybetmediğini de gösterdi.

İlerici ve yurtsever gençliğin, kendilerine bazan «ülkücü gençlik» adını da veren faşist komandoların yoğun saldırılarıyla karşı karşıya bulunduğu şu günlerde «gençlik» sorunu üzerinde yeniden durmakta yarar var. Her çeşit gerici gücün, yer yer geçmiş dönemden bütünüyle devralınmış polis teşkilatını da kullanarak faşist saldırganlara yataklık yaptıkları, bu saldırıları kıskırttıkları ortada. Sermayeye satılmış basının ve gerici çevrelerin çeşitli sözcülerinin yansıtmaya çalıştıklarının aksine, devrimci, ilerici, yurtsever gençliğin, saldırı ile karşı karşıya bulunduğu, saldırıların sömürücü güçlere «anarşi başladı» çığlıklarını attırmayı ve bu yoldan faşist oyunlar tezgâhlamayı hedeflediği, öğrenci gençlik kesimini cyun sahnelerinden biri olarak seçtiği bütün belgeleriyle açık...

Öğrenci gençlik, uzun bir süreden beri bu oyunun farkında ve gerçek görevlerinin ve kendi yerinin bilincinde olarak tahriklere alet olmamak için sonuna kadar direndi.

Bıçak kemiğe dayandığı zaman da, kazanmış bulunduğu demokratik mevzileri korumak üzere saldırıları göğüsleyebilecek güçte olduğunu gösterdi.

Faşist tahrikerin çeşitli amaçları arasında, gençliği yeniden şiddete iterek, kitlelerle bütünleşmesini, kitlelerin örgütlenmesi doğrultusunda çalışmasını engellemek üzere onu yurtlara ve üniversitelere hapsedmek, vardı. Böylece, hem devrimci gençliğin potansiyeli emekçi halktan tecrit edilmiş, hem de «anarşi» çığlıklarıyla demokrasi düşmanlığına bahane hazırlanmış olacaktır.

Sorunu farklı boyutlarıyla ele almadan önce, son yılların sosyal pratiği içinde tekrar tekrar vurgulanan bir doğruya bir kere daha değinelim: Doğrudan doğruya üretim süreci içinde olmayan, çeşitli sosyal sınıf ve tabakalardan gelen, büyük çoğunluğuyla küçük burjuva kökenli olan öğrenci gençlik, kendi başına bir sosyal sınıf değildir. İlerici, devrimci, yurtsever gençliğin mücadelesi ve görevi de büyük ölçüde demokratiktir ve ancak İşçi Sınıfının Partisi içinde veya onun disiplini altında sosyalist ve devrimci bir öz kazanır. Öğrenci gençliğin Üniversite ve Yüksek okullar çerçevesinde yürüttüğü ilerici mücadele, sosyalist mücadele ile özdeşleştirilemez. Ve gençliğin gençlik örgütleri içindeki mücadelesi herşeyden önce demokratiktir. İlerici öğrenci dernekleri, kendi demokratik görevleri yanında, sosyalist partiye sağlıklı ve bilinçli elemanlar hazırlayabilirler. Ancak, kendilerini parti olarak gördükleri oranda, yanlışları da birlikte getirirler. Geçmişte bu türden hataların işlendiği inkâr edilemez. Hataların acı sonuçları hep birlikte yaşanmıştır. Ortam, çok dar sınırlar içinde bile kalsa, öğrenci gençlik içinde eski yanlışlardan bazılarının yeniden ortaya çıkmasına elverişlidir. Gençlik sorununa bu açıdan eğilmekte de yarar vardır.

Gençliğin konumu.

Gençliği ve gençlik sorununu şüphesiz ki sadece «öğrenci gençlik»le kısıtlamak gerekir. Öğrenci kesimi dışında kalan işçi ve köylü çalışan gençlik de gençlik kesiminin bir parçasıdır. Ancak, işçi ve köylü gençliğin sorunları öğ-

renci gençlikten farklıdır. Bir anlamda sınıfsal konumları da farklıdır. Bunlar üretim süreci içinde yer almaktadırlar ve toplumun belli bir sınıfına dahildirler.

Oysa öğrenci gençlik üretim süreci dışında kalan bir toplum kesimidir. Bir toplumsal sınıf değildir. Öğrenci gençlik kitlesi arasında çeşitli sınıf ve zümrelerden, farklı sınıfsal kökenli öğeler bulunmakla birlikte, sınıfsal ağırlık küçük burjuvadır.

Öğrenci gençliğin diğer bir belirgin özelliği de gerek eğitim gördükleri, gerekse barındıkları kurumlarda toplu halde bulunmalarındır. Dershanelerden yurtlara kadar, öğrenciler, tüm günlük yaşamlarında topluluk halinde bulunurlar. Bu durum gençlik arasında toplu davranış alışkanlıkları ve özellikleri yerleştirir; toplu davranışı, ortak eylemi kolaylaştırır.

Öğrenci gençlik genellikle «aydın»dır. Bu bakımdan bilime ve kültüre açıktır. Çağın ve ülkenin sorunlarıyla ilgilenmek, çözüm aramak öğrenci gençliğin başlıca düşünce konularından biridir. Ayrıca gençlik bu konulara dinamik şekilde eğilme olanaklarına da yapısı gereği sahiptir.

Dünyanın her yanında, çeşitli sınıfsal-politik eğilimler, çeşitli siyasi çizgiler halinde gençliğin içine yansımakla birlikte, gene dünyanın her yanında gençlik çoğunluğu, ilerici düşünce ve davranış içindedir.

«Gençlik ilerici tutum içindedir» derken ne anlıyoruz? Elbette kapitalist toplumun yarattığı bunalım içinde pasif bir başkaldırıya giren «hippi» gençliği kastetmiyoruz. Hippiler de çürümüş kapitalist düzene başkaldırarak, o düzenin dışına çıkan gençlerdir. Bu başkaldırının temeli özü, sosyal ve ekonomiktir, ama politik değildir.

Bunun dışında, gençliğin, düzeni değiştirmekten yana tutum ve çizgisi, şüphesiz ki devrimci, ilerici radikal, vs. gibi çeşitli siyasal eğilimler gösterir. Gençlik genellikle ilericidir, ama bu ilericilik ülkede çeşitli sol akım ve çizgilerden etkilenir, onlara göre biçimlenir.

Gençlik kitlesi genel olarak politikleşmeye çok açık toplum kesimlerinden biridir. Ama bu politik çizgilerin ve ilerici-sol eğilimlerin tümünün doğru devrimci tutum olduğu söylenemez; gençlikten geldiği için, yanlış da olsa benimsemez. Çünkü kapitalist dünyanın her yanında, gençlik içinde, «orta sol»dan anarşizme ve terörizme kadar birbirinden farklı pek çok «sol» politik çizgi vardır. Bunlardan biri bir dönem ağırlık kazanabilir. Veya yanlış bir çizgi ağırlık kazandığında ortaya ciddi sapmalar çıkabilir.

Bütün bu özellikleriyle, gençliği politika dışında tutmak imkânsızdır. Böyle bir istek ve öneri gelse gelse, egemen sömürücü sınıflardan gelebilir.

Ancak gençliğin yurtsever, solcu, ya da devrimci olması onun mutlaka doğru devrimci tutum içinde bulunması anlamına gelmez işte asıl soru bu noktada ortaya çıkmaktadır. Doğru devrimci tutum nedir ve gençlik doğru devrimci tutuma nasıl girebilir.

Doğru Devrimci Çizgi: Sosyalizm

Gençliğin içinde filizlenen sol çizgiler arasında devrimci harekete en yararlı ve en doğru olanı şüphesiz işçi sınıfının bilimine ve ideolojisine dayanan sosyalist çizgidir.

Şu halde gençliğin büyük dinamik gücünün ve devrimci potansiyelinin, emekçi sınıfların demokrasi için, sömürüye karşı verdikleri kavgada; sömürü ve zulme karşı, demokratik, emekçi halk iktidarı için işçi sınıfının öncü mücadelesi doğrultusunda değerlendirilmesinin birinci adımı gençliğin işçi sınıfı yandaşlığına ve disiplinine kazanılmasıdır.

Gerçekleri görmekten kaçınmayalım. Şüphesiz ki küçük burjuva katına da-

hil gençlerin büyük bir bölümü, eğitim dönemi sona erdikten sonra heyecanını yitirmekte, kavganın dışına düşmektedir. Ama içinde büyük potansiyeller taşıyan bir gençlik kitlesi her zaman vardır. Gelip geçen gençlik kuşaklarını toplu bir demokratik güç halinde işçi sınıfının yandaşlığına kazanmak işçi sınıfı sosyalizminin ihmal edilemeyecek başlıca görevleri arasındadır.

Böylelikle, sadece emekçi kesimlerden değil, gençlik arasından da çok sayıda sosyalist militanın yetişmesi ve bu militanların çeşitli sınav kademelerinden geçirilerek işçi sınıfının partisine aktarılması ve artık bir işçi sınıfı militanı olması mümkündür.

Özetlersek, Gençlik

1 — Kitle olarak devrimci bir potansiyel ciddi bir demokratik güç ve dinamik destektir.

2 — Gençlik eylemleri ve örgütleri içinden süzülerek gelecek seçkin işçi sınıfı yandaş ve gönüllülerinden sosyalist Partinin disiplininde gelişip bütünüyle sosyalist davaya katılacak pek çok sosyalist ve yiğit unsur çıkabilir.

Yani, hem demokratik bir güç olarak; hem de gençlik içinden sosyalizme ve işçi sınıfına militan kazanmak açısından gençlik işçi sınıfı partisinin başlıca yan desteklerinden ve bu yüzden de uğraş alanlarından biridir.

Sosyalist Parti ve Gençlik

İşçi sınıfı sosyalizmi ve işçi sınıfı partisi şüphesiz ki gençliğin tüm kesimlerine egemen olmakta önemli güçlüklerle karşılaşır. Gene işçi sınıfı sosyalizmi dışındaki çeşitli sol çizgiler de gençlik arasında boy gösterir. Sosyalist Partinin görevi, gençlik içinde yanlış eğilimleri mümkün olduğu kadar asgariye indirmek ve işçi sınıfı sosyalizmini, onun geleneğini ve ilkelerini gençlik içinde egemen kılmaktır. Bu konuda, «gençlikten bir şey çıkmaz, gelen gelir, giden gider» tavrı son derece yanlış ve sonuçları bakımından tehlikelidir.

Eğer işçi sınıfı partisi gençliği ciddiye almaz ve iterse, ya da gençliği gereğinden fazla abartıp, salt ona yaslanma eğilimlerine bir çeşit gençlik kuyrukçuluğu tavrı içine girerse, gençlik kitlesinin yeri ve birikimi yeterince değerlendirilmiyor demektir.

Yakın geçmişte yurdumuzda «gençlik içinde» veya «gençlik konusunda» çeşitli yanlış eğilimler belirdi. İşçi sınıfı hareketinin tam anlamıyla derlenip toparlanmaması, gençlik hareketlerine kuşatıcı ve ağırlıklı bir şekilde rehberlik edememesi, gençliğin çeşitli kesimlerini; özellikle de bir kısım yiğit ve fedakâr unsurlarını çeşitli yanlış tutumlara ve çizgilere itti.

Bu yanlış tutumların başında, gençliği «öncü meşale» görmek hatası vardı. Pek çok genç, doğru devrimci mücadelenin ancak işçi sınıfı öncülüğünde verileceğini unutarak veya önemsemeyerek Üniversite'nin duvarları arasında bağımsız gençlik olayları içinde kaldılar.

Gençliğin «öncü meşale» olarak görülmesi ve gösterilmesi gençlik hareketlerinin işçi sınıfı devrimciliği dışında gelişmesini getirdi ve pek çok gençlik lideri işçi sınıfı çizgisine kazanılamadı.

Yine geçmiş dönemde dış ve iç egemen sömürücü güçler de, devrimci-yurtsever gençliğe sürekli saldırılar düzenleyerek onları şiddet olaylarına ittiler; gençliğin devrimci dinamizmini halktan koparmağa çalıştılar. Egemen güçlerin amacı, militan gençleri çeşitli sapmalara iterek, emekçi halk hareketinin dışında tutmak ve devrimci gençlik yığınlarını üniversite sınırları içine hapsederek, onları halktan tecrit etmektir.

1970'lerde gerici egemen sınıfların ve emperyalist güçlerin bu taktiği önemli ölçüde tuttu.

Devrimci gençler böylece işçi sınıfı dışında Çözümler aramağa eğildiler. Önceleri güvendikleri ve bel bağladıkları sosyalist siyasal eğilimlere ve kadrolara güvenlerini yitirdiler. Sosyalist hareket, derlenip toparlanıp merkezileşemedi. İşçi sınıfı sosyalizmi yol içinde tek merkezli bir şekilde egemen olmadı. Böylece devrimci gençler kendi çözümlerini kendileri aramaya koyuldular; buldukları veya bulduklarını sandıkları çözüm o sıralarda dünyanın bazı kesimlerinde yaygınlaşmış bir takım model ve yöntemleri dünya ve Türkiye pratiğinden soyutlayarak uygulamak oldu. Egemen sınıfların gençlik dışından ve içinden yönelttiği tahrikler gençliği «meşru müdafaa» ya itti ve «silahlandırdı». Böylece **sol sapma** bir kısım genç heyecanlı ve atılgan unsurları çabuk etkiledi. Sonuç olarak, gençliğin ve gerçek militanlarının büyük devrimci potansiyeli, işçi sınıfının yanına ve mücadelesine akamadı, onunla bütünleşemedi.

Eski oyun ve kazanılmış deneyler

Demokrasi ve halk düşmanı sömürücü güçler, bugün yine aynı amaçlarla aynı oyunu oynamak istemektedirler. Gençliğin, geçmiş dönemden ve o dönemin hatalarından ders almış olarak işçi sınıfının yanında yer alması, bir kere daha engellenmeye çalışılmaktadır. Egemen güçlerin amacı ve taktikleri bugün de eskisinden farklı değildir.

Gençlik ve özellikle yeni gençlik liderleri yakın geçmişten aldığımız dersleri yeniden ve yeniden gözden geçirmeli ve gerici güçlerin oyunlarını bozabilmelidirler.

Bugün sosyalist gençlik militanlarının önündeki başlıca görevler şunlardır:

● Gençliğin ilerici unsurları, her şeyden önce, günümüzde öğrenci gençliğin demokratik örgütlenmesi ve varolan demokratik örgütlenmenin pekişip güçlenmesi için çaba göstermelidirler.

● Henüz sosyalizme veya sempatanlığa kazanılmamış ilerici gençlik unsurlarına gençliğin günlük sorunlarının çözümünde öncülük etmek, onlarla çeşitli ortak çalışmalara girmek ve sosyalizmin bilimini -mümkün olabildiği kadarıyla- onlara aktarmak gerekir.

● Egemen gerici güçlerin, sömürü ve tahakküm çevrelerinin oyunlarını bozmak için, sürekli uyarma ve hatta «bilinçlendirme» çabalarında bulunulmalıdır.

● Demokratik gençlik örgütleri ülkemizdeki diğer ilerici-demokratik örgütlerle ilerici dayanışmalar içine girmeli, demokrasimizin gelişip kurumlaşması için, kendilerine düşen görevleri yapmalıdırlar.

● Anti demokratik kanunların ayıklanması, örneğin Dernekler, Sendikalar, Üniversiteler, Toplu sözleşme vb. gibi yasalardaki anti demokratik maddelerin ayıklanması, 141-142 maddelerin kaldırılarak fikir ve örgütlenme özgürlüğünün genişletilmesi vb. gibi önemli demokratik çabalarda gençlik ve demokratik gençlik örgütleri geride kalmamalı, demokratik görevler bilinçli şekilde üstlenilmeli ve yerine getirilmelidir.

● Bütün bu çabalar ve eylemler içinde, en geniş öğrenci kitlelerinden kopmamaya, tecrit edilmemeye çalışılmalıdır. Öğrenci çoğunluğunun sorunları küçümsememeli, «devrimci» öğrenci ve örgütler öğrenci kitleleriyle bağlarını asla koparmamalı, soyutlanmamalıdır. Dar ve soyutlanmış keskin gruplar olmaktan ve öyle görünmekten dikkatle kaçınılmalıdır. Çeşitli çalışmalarla, öğrenci gençlik içindeki, sadece sosyalist değil tüm ilerici eğilimleri toparlamaya ve yönetmeye gayret edilmelidir.

● Bütün bunlar yapılırken, gençliğin «öncü güç» olmadığı, gençlik örgütlerinin sosyalist parti yerine konulamayacağı bir an bile unutulmamalıdır. Ancak tüm gençlik çalışmalarının ve örgütlenmelerinin ana amacının gençliği işçi sınıfı

fının düşüncesi ve örgütü yanına çekmek, yanlış çizgilerden uzaklaşıp ve uzaklaş-
tırıp işçi sınıfı çizgisini benimsetmek olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır.

● Günümüzde gençlik sorununun sağlıklı çözümünün güçleştiği temel nokta, İş-
çi Sınıfının sosyalist partisinin henüz bulunmamasıdır. Yukarıda bazılarını sırala-
dığımız görevlerin merkezleşmesinin ve hedefe en sağlıklı biçimde yönelme-
sinin biricik yolu, sosyalist partinin varlığından ve öncülüğünden geçer.

Bu nedenle, Sosyalist gençlik unsurları ilk görev olarak etki alanlarında ki
tüm gençlik kesimlerine sosyalist partinin gereğini ve önemini sosyalist partinin
öncü fonksiyonunu ve yerini anlatmalı, ilerici gençlik kesimlerini Sosyalist Parti'
nin otoritesinin etkinliğine hazırlamalıdır.

Sık sık tekrarladığımız gibi, gençliğin önemli devrimci potansiyeli ancak işçi
sınıfının otoritesi bilimi ve partisi altında en verimli ve en etkili biçimde sosya-
lizme kazanılabilir. Bilimin gösterdiği bu yolu ve gerçeği mutlaka öğrenmek,
sindirmek, kabul etmek, işçi sınıfının çağdaş öncülüğü altında tüm emekçi hal-
kımızla omuz omuza, gerçek demokrasi ve barış için, sömürünün kalktığı bir
toplum için emekçilerle yan yana, omuz omuza yürümek, gençliğimizin görevidir.

— 25 Nisan 1974 —

● Portekiz'de bir süre önce
emekliye sevk edilen eski Genel Kurmay
Başkan Yardımcısı Spinola'ya bağlı
birlikler faşist hükümeti bir darbe
ile devirdiler. Ülkenin yönetimi Ulusal
Selamet Cuntası'nın eline geçti.
Devlet Başkanı Americo Tomaz ve
Başbakan Marcello Ceatano tutuklandılar
ve Madeira Adası'na sürüldüler.

● Federal Almanya Başbakanı
Willy Brandt'ın özel danışmanı
Günther Guillaume, Doğu Almanya
adına casusluk yaptığı iddiası ile
tutuklandı. Batılı haber kaynakları
Guillaume'nun durumunun bir süreden

beri bilindiğini ancak açıklanmadığını
belirtiyorlar.

● Barzani'nin oğlu ve Irak Devlet
Bakanı Ubeydullah Barzani, babasını
emperyalist emellere hizmet etmekle
suçladı. Irak'taki devrimci kürtler
arasında, Molla Mustafa'ya yöneltilen
eleştiriler şiddetleniyor.

● Başbakan Yardımcısı Necmettin
Erbakan'ın Suudi Arabistan gezisi
başladı. Kalabalık bir heyetle yola çıkan
Erbakan'ın gezisinin amacının «ucuz
petrol ve bir milyar liralık kredi
sağlaması» olduğu söyleniyor.

 bir yorum

Barzani dosyası
kapanıyor mu?

Sinan Gölcüklü

Irak Devlet Başkanı Hasan El Bekr, Mayıs ayı içinde verdiği bir demeçte ay-
nen şöyle diyordu: «Barzani'nin başında bulunduğu ve kürt halkına ihanet et-
mekte olan satılmışlar kliği ezilmiştir. Irak askerî birlikleri duruma tamamen ha-
kimdirler. Barzani bu gün ABD'nin ve İran Şahı Pehlevinin kuklası durumundadır
ve kürt halkı bu yaşlı haine karşıdır.»

Aynı günlerdeki bir yayınında «Özgür Kürdistan Radyosu» ise Barzaniye bağlı birliklerin 8 Mayıs'tan bu yana 42 Irak uçağını düşürdüklerini ve Zaho şehri yeniden ele geçirdiklerini söylüyordu.

Mart 1974 sonlarında kısmi bir sükunete kavuşan çatışma bölgesi Mayıs ayının 8'inden itibaren yeniden ve kanlı savaflara sahne olmaya başladı. Irak ordusunun en seçkin birliği olarak bilinen ve çok üstün silahlarla donatılmış olan üç tümeden kurulu bir Irak kuvveti Süleymaniye ve Kerkük dağlarındaki Barzani birliklerine şiddetli bir saldırı düzenledi. Bağımsız Kürdistan radyosunun bütün yalanlamalarına rağmen, Irak birliklerinin Barzani kuvvetlerini ağır yenilgiye uğrattığı ve Irak Hava Kuvvetlerine bağlı jetlerin bombardımanı sonunda Barzani'nin ikmal kaynaklarının ve ulaştırma şebekesinin kilit noktalarının tahrip edildiği belli oluyordu.

Bilindiği gibi kürt sorununun kökleri 1961 yıllarına kadar uzanmaktadır. Barzani bu yıllarda kürt halkı için yeni ve geniş haklar isteğiyle Irak hükümetine karşı çıktı. Görüşmeler sonuç vermeyince de peşmerge'lerini (Kürt gerillalar ve milisler) alıp dağa çıktı ve çatışmalar başladı. Uzun süren savaflardan bir sonuç alınamayınca da 1964'de ateşkes imzalandı. Haziran 1966 da ise bölgede sükunet sağlandı ve bir barış planı hazırlanmasına geçildi. Barış planı 1970 yılında imzandı. Bu anlaşmada tanınan haklar ileride kürtlerin muhtariyetinin temelini oluşturacaktı. Ancak 1973 yılında ipler yeniden koptu ve çatışmalar yeniden başladı. Barzani'nin yeniden savaşa girişmesinin resmi nedeni Irak Hükümeti tarafından hazırlanan muhtariyet planında yer alan bazı maddelerden kaynaklanmaktaydı. Daha önce Irak Komünist Partisi tarafından yapılan uzlaştırıcı çağrılar sonuçsuz kalmıştı, Molla Mustafa kuzey Irak'ta seferberlik ilan etti, daha önceki anlaşmalar uyarınca Irak kabinesinde yer alan bakanlarını da yanına alıp Nawperdan ormanındaki karargâhına çekildi.

Barzani'nin, Baas İktidarı tarafından hazırlanan ve Irak Komünist Partisi tarafından da desteklenen muhtariyet planına itirazları iki noktada toplanıyordu. Plana göre muhtar Kürdistan'ın başkenti Süleymaniye olarak tesbit edilmişti. Barzani ise başkent olarak Kerkük'ün tesbitinde ısrar ediyordu. Öteyandan plan Irak'ta yaşayan Kürtlerin sayısını 500 bin olarak ilan etmişti. Oysa Barzani yeni bir nüfus sayımı yapılmasını ve muhtariyet planının bu sayımın verilerine göre düzenlenmesini öneriyordu.

Barzani'nin yeni çatışmaya geçmesine sebep olan resmi nedenler ilk bakışta onu haklı kılıyor ve Barzani liderliğinde savaşan kürtlerin durumu da «Bir halkın bağımsızlık savaşı» olarak niteleniyordu.

Yüzeysel gözlemler olayları bu şekilde değerlendirirken Demokratik Kürdistan Partisi içindeki bölünmelerin dışarıya yansımaya başlaması, Barzani ile ilgili yorumların yeniden ele alınmasına yol açtı.

Yüzeysel gözlemler olayları bu şekilde değerlendirirken Demokratik Kürdistan Partisi içindeki bölünmelerin dışarıya yansımaya başlaması, Barzani ile ilgili yorumların yeniden ele alınmasına yol açtı.

Kürt Demokratik Partisi içinde yer alan sosyalist unsurlar, işin içyüzünü ortaya atıp, yaşlı lideri emperyalist emellere hizmet etmekle suçlamaya başladılar. O güne kadar Baas Partisine karşı Demokratik Kürdistan Partisi ile sık sık ittifaklar kuran Irak Komünist Partisi de bu tavra katıldı.

Baazani'nin 1973 güzünde başlattığı savaş, başlangıçtaki hedeflerinden çoktan uzaklaşmış, bir zamanların Sovyetler Birliğinde eğitilmiş devrimci Molla Mustafa efsanesi yerini ABD'nin Irak'taki Sovyetlerle yakın ilişkiler kuran, petrol şirketlerini millileştiren ve Anayasasında açıkça sosyalist ilkelere yer veren Baas Yönetimini zayıflatmak ve hele başarılabilirse Irak'ta bağımsız bir kürt devleti

kurdurtarak Kerkük petroleri üzerindeki eski tatlı kârlarını yeniden elde etmek isteyen emperyalist politikanın bir kuklasına terketmişti.

Nitekim İran da aynı ABD yönünde davranıyor ve Barzaniye silah ve para yardımı yapıyordu. Sözün kısası Barzani — Irak savaşı gösterilmek istendiği gibi bir halkın bağımsızlık savaşı değil, emperyalizmin güdümündeki bir Kürt kliğinin, halkını bir maceraya sürüklemesi niteliğini taşımaktadır.

Irak ordusunun silahça ve sayıca güçlü birlikleri Barzani'ye çok ağır darbeler vurmuşlardır, uygulanan ekonomik ambargo ülkenin kuzeyindeki hayatı felce uğratmış ve Süryani ve Türklerden oluşan diğer azınlıkların Barzaniye cephe almalarına yol açmıştır. Öteyandan Kürdistan Demokratik Partisi içinde güçlenen sosyalist unsurlar da Barzaniye karşı çıkmışlar ve onu suçlamışlardır. Barzani'nin Baas kabinesinde yer alan oğlu bu ayrılmayı en iyi şekilde simgelemek ve belgelemektedir.

Sonuç olarak El Bekr'in iddia ettiği gibi Barzani kuvvetlerinin tamamen ezildiği söylenemez. Peşmergeler hala direnişlerini sürdürmekte ve Kuzey Irak'taki bir bölgeyi kontrolleri altında tutmayı başarmaktadırlar. Ne var ki sürdürülen savaş artık umutsuz bir savaştır. Ulusal kurtuluş savaşları olmaktan çıkıp, emperyalist emellere hizmet eden her savaş gibi...

26 Nisan 1974

● Portekiz'deki darbe hareketinin niteliği açıklık kazanıyor. Cunta'nın başının eski Genel Kurmay Başkan Yardımcısı Spinola olduğu resmen açıklandıktan sonra 7 kişilik Ulusal Selamet Cuntası'nın öteki üyeleri de belli oldu. Bu arada Spinola yaptığı bir TV konuşmasında halka özgürlük vaadetti ve Sosyalist Parti'nin yurtdışında bulunan lideri Soarez'in ülkeye çağrıldığını söyledi. Halk sokaklarda gösteri yapmaya başladı. Bir çok gizli polis, halk tarafından yakalandı. Faşist rejimin polisleri tutuklanıyor.

● Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, TBMM Bütçe Karma Komisyonu üyeleri ile ünlü işadamlarının tanışmasını sağlamak amacıyla, bir gezi düzenledi. Tanışma toplantısına, bütçe karma komisyonu üyesi parlamenterlerle birlikte katılan

dernek üyesi sanayiciler şunlar: Vehbi Koç, Hulki Alısbah, Nejat Eczacıbaşı, Selman Yaşar, Halit Narin, Feyyaz Berker, Can Kırış, Halil Kaya, Şahap Kocatopçu, Sakıp Sabancı, Ertuğrul Soysal, Erol Sabancı, Kemal Ilıcak, Orhan Aker, Cahit Aydoğan Oğuz Dağdelen Mümin Erkunt, Bahri Ersöz, Muzaffer Gizioğlu, Nihat Gökyiğit, Ercis Morava, Ergun Özkanat, Ziya Tansu, Özdemir Yazar. Ankara'daki Türk Traktör Fabrikası ve Erkunt Demir Döküm tesislerine yapılan geziden sonra Büyük Ankara Otelinde verilen yemekte Vehbi Koç konuştu. Koç, Kamu Kuruluşlarının birer Holding haline getirilmesini önerdi. Eczacıbaşı ise, halka açılmayı savundu.

27 Nisan 1974

● Genel Af teklifinin Senato'daki görüşmeleri tamamlandı. Senato Millet Meclisinin kabul ettiği metni değiştirdi ve yeni metni 96 oyla kabul etti. Bu durumda Millet Meclisi, kendi metnini gerçekleştirebilmek için 226 oy bulmak zorunda.

● Suudi Arabistan gezisine devam eden Necmettin Erbakan başkanlığındaki Türkiye heyeti Kral Faysal tarafından kabul edildi.

● Vehbi Koç ve Nejat Eczacıbaşı, Başbakan Ecevit ve Maliye Bakanı Deniz Baykal ile birer görüşme yaptılar. İki iş adamı ile

Başbakan arasındaki görüşmede, özel sektörün yatırımlarla ilgili kuşkuları konuşuldu ve Başbakan bu kuşkuların yersiz olduğunu söyledi. Koç ve Eczacıbaşı, daha sonra Maliye Bakanı Deniz Baykal'la görüştüler. Baykal, bu güne kadar hükümetçe alınan bütün ekonomik tedbirlerin özel sektörün aleyhine değil lehine olduğunu söyledi ve özel sektörün fiyat kontrol komitesine yönelttiği eleştirilerin kısa zamanda düzeltildiğini örnek verdi.

Her iki iş adamı da görüşmelerden sonra «memnun» olduklarını belirttiler.

● İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanlığına Halit Narin seçildi. Kimya sanayii'nden Refik Baydur, kamu sektöründen de Mehmet Akgemici genelbaşkan vekilliklerine getirildiler. İcra kurulunun öteki iki üyeliğine ise Koç grubundan Burhan Günaydın ve Çimento sanayiinden Muzaffer Berberoğlu seçildiler.

İŞVEREN SENDİKALARINDA YÖNETİM VE TUTUM DEĞİŞİKLİĞİ

Sermaye - hükümet ilişkilerinin Mart 1974 içinde oldukça çekişmeli geçen ve özellikle AP'li kanadın etkisi ile yer yer kopma noktasına gelen gergin durumu Nisan sonlarına doğru nisbi bir durgunluğa kavuştu.

Bilindiği gibi AP eğilimli Selçuk Yaşar'ın (Yaşar Holding), İşveren Sendikaları Konfederasyonunun eski başkanı Halil Kaya (Türk Traktör Fabrikaları) Feyyaz Berker (Tekfen Holding) ve Odalar Birliği Başkanı Sezai Dıblan ile Genel Sekreteri Şadi Pehlivanoglu tarafından başlatılan yıpratma kampanyası, sermaye içinde çatlamalara ve kaynaşmalara yol açmıştı. Ancak bütün bu olaylar boyunca sermayenin tekelci kesiminin ağır toplarından Koç ve Eczacıbaşı'nın tartışmaya katılmadıkları dikkati çekmekteydi. Daha sonra Koç, bir iki konuşma ile gelişmelerin yönünü tayin etmeye başladı ve titiz seçil

miş kelimelerle yaptığı konuşmalarda cephe almak yerine «sert uyarılarda» bu lunmayı tercih etti. Aynı dönem içinde hükümet kanadının yetkili ağızları da (Ecevit - Erbakan - Baykal) özel sektörün endişelerinin yersiz olduğunu ısrarla belirttiler ve **zımnî** garantiler verdiler.

Nitekim daha sonraki günlerde ağırlıklarını iyice ortaya koyan Koç ve Eczacıbaşı, sermaye örgütlerinde kilit noktaları tutmuş AP'li sözcülerle mutabık olduklarını iyiden iyiye «ihsan» etmeye başladılar. Bu arada İstanbul Sanayi Odasını da tam olarak yanlarına alan tekelci kesimin asıl temsilcileri, hükümetle diyalog kurma yoluna gittiler. Aynı günlerde AP'li eğilimleri saklanamaz durumda olan Şinasi Ertan, Şadi Pehlivanoglu, Sezai Dıblan, Feyyaz Berker gibi yöneticiler bir çeşit kızağa alındılar.

Sermaye kanadında, hükümetle ilişkileri, **kopma**

noktasından iyi ilişkiler noktasına getirme operasyonu son meyvesini, en önemli sermaye örgütlerinden biri olan İşveren Sendikaları Konfederasyonunda verdi. Halil Haya gibi gerek siyasi tercihleriyle AP yanlısı olduğu bilinen, gerekse traktör fiyatları ve traktör ithali yüzünden hükümete «muğber olan» (Kaya, Türk Traktör Fabrikası Genel Müdürüdür) yöneticiler, tekelci kesimin daha az desifre olmuş temsilcileri ile değiştirildiler. İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanlığına getirilen Halit Narin bunun en tipik örneklerinden biri. Narin aynı zaman da Tekstil İşverenleri Sendikası Genel Başkanı, Türk Sanayici Ve İş Adamları Derneğinin önde gelen adlarından biridir ve tekelci kesim içinde Koç grubunun görüşlerini benimsemişti söylenir. Narin'in yanında görev alan öteki yöneticiler için de aynı şey söylenebilir. Özellikle Kimya İşverenleri Sendikası

Başkanı Refik Baydur gös- terişli siyasi çıkışlar yerine, sağlam bir sermaye ör- gütlenmesini tercih eden bir yönetici olarak tanın- mıştır.

Sonuç olarak gazetelerde

bir kaç satırla geçirilen, ancak sermaye - hükümet ilişkilerini kavramak açı- sından son derece önemli olan İşveren Sendikaları Konfederasyonundaki yö- netim kadrosu değişikliği

Koç - Eczacıbaşı çizgisi- nin ağırlığının tescili ve sermaye kanadında hükü- mete karşı kesin hasmane bir tavır yerine hiç değilse şimdilik yumuşak bir tavır tercihinin yansımalarıdır.

28 Nisan 1974

● Faşist rejimin devrilmesinden sonra Portekiz'de halkın özgürlük gösterileri devam ediyor. Bu arada solcu lider Mario Soarez sürgünden döndü. Cunta en kısa zamanda yönetimi bir sivil kabineye devredeceği konusundaki ilk vaadini tekrarladı. Kabinede sosyalistlerin ve komünistlerin de yer alacağı bildiriliyor.

● Celal Bayar «Tabii senatörlük ve benzeri sıfatların gerçek demokrasi ile telifinin güç olduğu» gerekçesi ile eski

cumhurbaşkanlarına tanınan tabii senatörlük hakkını kabul etmedi.

● Hükümet gümrüklerde biriken

bütün malların kısa zamanda satılmasını kararlaştırdı. Gümrüklerdeki otomobilleri de içine alan bu karar, halen satılmakta olan yabancı otomobil fiyatlarında hemen etkisini gösterdi. Yerli otomotiv sanayii de karardan memnun olmadığını açıkladı.

● Faşist Şili Cuntası biri avukat, ikisi öğrenci, ikisi köylü lideri olan 5 kişiyi ölüm cezasına mahkûm etti.

● Irak hükümeti, ülkenin kuzeyindeki dağlık yöreye sığınmış olan Molla Mustafa'ya bağlı Kürtlere karşı ekonomik abluka uygulanmasına başladığını açıkladı.

29 Nisan 1974

● Askerî Yargıtay Daireler Kurulunca bozulan 2. THKO davasına yeniden bakan Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi, daha önce haklarında ölüm cezası verdiği Fevzi Bal ile Safa Yıldız'ı müebbed hapse mahkûm etti.

● Portekizde eski Meclis feshedildi.

● Barzaniye bağlı Kürt birliklerini bombalayan Irak kara ve hava birliklerinin attığı bombalardan biri Mardin'in Kapılı köyüne düştü, üç kişi öldü. Dışişleri Bakanı Irak Hükümetinin dikkatinin çekildiğini ancak hareketin Türkiye'ye yönelik olmadığını söyledi.

Faşizmin bir kalesi
daha yıkıldı

Mehmet Güven

1974 yılına kadar İber yarımadası faşizmin Avrupa'da son kalan iki kalesi- ni barındırıyordu. Nisan sonunda yıldırım hızıyla yapılan Portekiz'deki darbe hareketi ile faşizm, bir kalesini daha kaybetmiş oldu. Portekiz halkı istediği gi- bi konuşabileceğini, okuyabileceğini, dilediği fikri ortaya atabileceğini farkedin-

ce, duruma kendisi de inanmadı bir süre. «Portekiz'de özgür olabilirmiş demek!» sözleri ağızlarından düşmedi. Askerler süngülerine karanfil takarak dolaşırlar, onbinlerce kişi korkmadan, arkasına bakmadan sürgündeki liderleri karşılamaya, kucaklamaya gitti.

Oysa kırk yıldır faşizm altında inim inim inliyordu Portekiz halkı. Caetano'dan önce Salazar, Portekiz egemen sınıflarını teşkil eden topu topu 100 ailenin çıkarları için ülkeyi demir yumrukla idare ediyordu. Baskı ve terör kol geziyordu ülkede. Siyasi hayatın düzenlenmesi yine egemen sınıfların keyfine kalmıştı. Bütün siyasi partiler yasaktı. Bir kere göstermelik seçim yapılmış, ona da faşizmin izin verdiği oradan buradan derleme bir «siyasi gurup» katılmıştı.

Sadece Portekiz halkı değil Portekiz faşizminin boyunduruğu altında olan. Yüzyıllardır bir sömürge imparatorluğu niteliğini kaybetmeyen bu ülke, Afrika'da üç sömürgeye sahipti: Angola Mozambik, Gine - Bissau ve Cape verde adaları. Bu sömürgeler olmasa Portekiz Avrupa'da Salazar'ın deyimi ile «sadece önemsiz bir kanton» olmaktan öteye gidemeyecekti. Çünkü Afrika'daki bu sömürgelerde yaratılan artı-değer, kilometrelerce ötedeki küçük ülkeye aktarılıyor, Portekiz egemen sınıfları sömürge halklarını çok ucuza, hatta adeta ücretsiz zorla çalıştırıyor, adı üstünde, sömürüyorlardı. Portekiz kapitalistleri üstelik Afrika topraklarının doğal kaynaklarına da sahiptiler. Yani buradan elde edilen kârlar katmerliydi.

Sömürgecilerin maşası olan Salazar bir «Estado Novo» (yeni devlet) yaratma hayalindeydi. Portekiz burjuvazisi sömürgeciliğin getirdiği taze kanlarla dışarıda müttefik arama heveslisi değildi. Salazar devri, yabancı sermayeye karşı hastalık halinde bir düşmanlığı gösteriyordu. Kendi yağlarıyla kavrulabilen burjuvazi Faşist rejimden sonuna kadar yararlanıyordu. Salazar bile kendi rejiminin demokratik olmakla uzaktan yakından ilişkisi olmadığını biliyor ve itiraf ediyordu. Değil sömürgelerin, Portekiz halkının bile iktisadi ve sosyal ihtiyaçları hiç düşünülüyor, egemen sınıflar bir yandan semirirken, bir yandan da Portekiz devleti, ödemeler dengesi devamlı fazlalık gösteren, altın ve döviz rezervleri devamlı artan bir ülke haline geliyordu. Fakat bu devlet bir polis devleti idi. «Güvenlik polisleri» halkı baskı, sansür, korkunç işkenceler altında titretiyor, kimin ajan kimin «masum vatandaş» olduğu belli olmuyordu.

Salazar'dan Caetano'ya

Ancak ne dereceye kadar baskı altında olursa olsun, halk içinde kıpırdamalar gittikçe artmaya başlamıştı. Yeraltı örgütleri faaliyetlerini artırıyorlardı. Angola, Mozambik ve Gine -Bissau'da bağımsızlık hareketleri güçleniyordu. Bunlarla savaşmak, burjuvaziye fena halde pahalıya mal olmaya başlamıştı. Bir yandan da ülkede yabancı sermaye taraftarı kesimler palazlanmış ve dolayısıyla yabancı sermaye düşmanlığının Portekiz çıkarlarına aykırı olduğu görüşü güçlenmişti. Avrupa'daki diğer egemen sınıflar zaten alesta beklemekteydi. Onların da pazar durumları sıkıştı. 1965 de yeni kanunlarla Portekiz'in kapısı yabancı sermayeye açıldı. İngiltere'nin desteklemesi ile ülke Avrupa Serbest Ticaret Birliğine (EFTA) girmişti. EFTA ve özellikle İngiltere burjuvazisi için Portekiz'deki iş gücü ve imkanlar biçilmiş kaftandı, zira işçi çok ucuz ve baskı rejimi altında örgütsüz ya da sarı sendikaların idaresi altındaydı. Nitekim İngiliz sermayesi öyle bir girdi ki Portekiz'e, bu dağlık ülkenin ses çıkaramayan işçileri İngiliz sermayesi altında İngilizler ve Avrupa için renkli televizyon üreten başlıca ülke oldu.

Bu arada Amerikan, Alman, ve Japon sermayesi zengin ham maddeleri işlemek ve sömürmek üzere Angola ile Mozambik'e gürül gürül akıyordu. Böylece

Portekiz burjuvazisi hemcinsleri ile bütünleşmiş oluyor, batı, dünyanın en kârlı bölgelerinden birine girebilme garantisini elde ederken, işsizlikten kırılan Portekiz halkı da kendine yeni ekmek kapıları buluyordu. Portekiz'den diğer endüstrileşmiş Avrupa ülkelerine müthiş bir işçi akını vardı. Fransa'da Almanya'da, Belçika'da bu insanlara ikinci sınıf işçi muamelesi yapılıyordu ama en kötü davranış bile ona vatandaki korku ve sefaletten iyiydi. Nitekim 1960-1970 döneminde Portekiz nüfusu azalmıştı.

Salazar eceliyle ölüp yerini bir üniversite rektörü olan Caetano'ya bıraktığında faşizmin bütün işkencelerine rağmen halkın huzursuzluğu özellikle sömürgelerde göze çarpmaya başlamıştı. Kapitalizm bütün dünyada sömürüyü yeni yeni metodlarla sürdürürken Portekiz'in halâ «kör kör parmağım gözüne» dermişçesine eskimiş metodları kullanması imkanı artık kalmamıştı. Caetano devrinde yavaş yavaş Afrikalı işbirlikçiler elde edilen tatlı kârlardan faydalanmaya başlamışlardı ama bu hiç bir zaman kendi doğal kaynaklarını kontrol etme anlamına gelmiyordu. Milyarlarca liralık yatırımlar gerçekleştirilen Mozambik'deki Cabora Bassa, Angola'daki Cunene barajları sömürgeleri daha da kâr getiren, endüstrileşmenin nimetlerinden faydalanan ve tabii daha da vazgeçilmez topraklar haline getirmişti. Artık sömürgeler sadece ham medde ve ucuz işçi kaynağı değildi.

Portekiz tekелci sermaye guruplarının sömürgelerde büyük çıkarları vardı. Companhia Uniao Fabril (CUF), Portugues do Atlantico, Banco Nacional ultramarino (BNU) ve Champaliamud gibi sermaye gurupları sömürgeleri kaybetmek için ne mümkünse yapmaya razıydılar. İçlerinden örneğin CUF ve BNU Gine Bissau'daki gerilla hareketleri yüzünden zarara uğramışlar hatta bir kısım topraklarını Afrikalılara terk etmek zorunda kalmışlardı.

Bu yüzden tekелci sermaye gurupları arasında bir anlaşmazlık doğdu. Bir kısım Afrikalılara daha fazla hak verilmesinden, böylece de huzursuzluğun bir miktar önlenmesinden yanaydı. Bir kısmının ise böyle bir lafı duyduğu anda bile tüyleri diken diken oluyordu. İkincilere göre sömürgelere bir damlacık bile hak tanımak bütün şatoları gümbür gümbür yıkmak demektir.

Spinola ve «Portekiz'in Geleceği»

Portekiz'in sömürge imparatorluğunda hal böyle iken Afrika'da bağımsızlık savaşları da almış yürümüşü. Portekiz gerillalar ile başa çıkamadığı gibi sırf daha yavaş ilerlemeleri için korkunç savaş harcamaları yapmak zorunda kalıyordu. Bu da Portekiz bütçesinin yüzde 40 ının askerî malzeme alımı ve askerlerin beslenmesine ayrılması demektir. İşçi olarak çalışıp burjuvazinin çok daha işine yarayabilecek olan genç nüfus 4 yıl için askere alınıyor ve bu zamanın büyük kısmını sömürge savaşlarında geçirmeye mecbur tutuluyorlardı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Afrika'ya gidip gelmek, zaten faşizmin baskısıyla huzursuz olan gençleri Portekiz'in muhalif gurupları ile tamasa geçmeye itiyordu. Bir kısmının yeraltı örgütlerine girdiği biliniyordu.

Ordu'nun durumu da pek parlak değildi. Faşizmin getirdiği kârlardan aslan payını güvenlik polisi alıyordu. Askerler ise düşük maaşlar ve Afrikadaki bitmez tükenmez savaşın etkisi ile homurdanmaya başlamışlardı. Hatta küçük rütbeli subayların siyasi açıdan iyice bilinçlendikleri güvenlik polisince bile saptanmıştı.

Genel kurmay başkanı yardımcı General Antonio de Spinola ne sermaye gurupları arasındaki anlaşmazlığın, ne de ordu içindeki huzurluzluğun yabancıydı. Zengin bir iş adamının oğluydu, burjuvazi içinden tanıdıkları çoktu. Kendisi de bir zaman portekiz'in üçüncü büyük sermaye grubu olan Chalimaud'un çelik tekellerinin idare heyetinde çalışmıştı. Sömürge savaşlarının büyük bir kıs-

masını yönetmiş, Gine-Bissau'nun devrimci lideri Amilcar Cabral ile birkaç kez görüşmüş, saygı duyduğu bu adamın saygısını kazanmıştı.

Spinola, oturdu «Portekiz ve geleceği» isimli bir kitap yazdı. Kitap bir anda kapışıldı ama Caetano tahammül edemedi Spinola'nın fikirlerine. Oysa general hem Portekiz hem de sömürgeler için sadece daha liberal bir politika tavsiye ediyordu. Afrikadaki sömürgeleri terketmek gibi bir fikre kesinlikle sahip değildi. Neticede bu monoklu general görevinden azledildi ama kitap çoğunluğunu yüzbaşılardan teşkil ettiği subaylar arasında adeta bir bayrak oldu. Sermaye guruplarının bir kısmı da yeşil ışık yakınca bir Nisan sabahı Lizbon sokaklarında tanklar belirdi.

Faşizmin bir kalesi daha yıkılmıştı.

Cunta'nın Getirdikleri

Başbakan Caetano ve cumhurbaşkanı Thomaz, Madeira adasına sürüldükten, faşist yuvaları temizlendikten sonra durum ne olacaktı? Cunta 7 kişilik bir generaller ekibiydi. Ancak asıl darbeyi düzenleyen yüzbaşılardan kurdukları Koordinasyon Komitesi aracılığıyla cuntayı gözaltında tutuyorlardı. İlk günden Portekiz halkının rüyasında görse inanamayacağı haklar ve özgürlükler vadedilmişti. Bunların arasında Portekiz burjuvazisinin tekelinde olan parlamentonun feshi, derhal geçici bir hükümetin kurulması ve bir yıl içinde genel seçimlere gidilmesi, siyasi af, güvenlik polisi teşkilatının lağvı, sansürün kaldırılması, ve siyasi partiler ile sendika kurma özgürlüğü vardı. Cunta'nın Afrika'daki sömürgeler hakkındaki fikirleri ise biraz muğlaklıktı. Ancak Spinola'nın kitabında yazdığı bir «Lusitanya Federasyonu» için çaba sarfedileceği, bağımsızlık konusunun ise düşünülmeyeceği anlaşılıyordu.

Gerçekten de darbenin ertesi günü gazeteler sansürün «s»sine bile uğramadan çıktı. Siyasi tutuklular serbest bırakıldı ve 5 yıldır sürgünde olan Sosyalist parti başkanı Mario Soares ile 14 yıldır sürgünde olan Komünist parti lideri Alvaro Cunhal Lizbon'a döndüler. Portekizde bir özgürlük havası esiyordu.

Birden bütün ülkede tam 54 irili ufaklı siyasi parti mantar biter gibi ortaya çıkıverdiler. Fakat bunların içinde en örgütlü olanı Cunhal'ın Komünist partisiydi. 48 yıllık faşist baskıdan sapasağlam çıkan bu parti ülke çapında örgütlenmişti. O kadar ki yeraltı çalışmalarında gizli gizli çıkardıkları gazeteleri «Avante» yepyeni bir şekilde bayileri dolduruyor ve kapış kapış satılıyor. 4000 faal üyesi olduğu sanılan bu partinin etki alanı son derece genişti. Kadroları bir anda Lizbon'un içine ve dışına yayılarak köylerde, fabrikalarda ve üniversitelerde çalışmalara başladılar. İşçiler ve diğer solcularla birlikte demiryolu, posta, telefon, ve elektrik idarelerindeki eski rejime bağlı adamları kapı dışarı ettiler. Darbeye halk arasında sempati toplamakta en büyük aracı oldular.

Soarez'in Sosyalist partisi ise diğer ülkelerde tanınmakta birlikte Portekiz'de fazla destek kazanmış durumda değildi. Bu yüzden daha çok Komünistlerin çabası ile ülkede bir sol koalisyon kuruldu. «Portekiz Demokratik hareketi» içindeki Sosyalist ve Komünistlerin en büyük ortak noktaları Afrika sömürgelerine kayıtsız şartsız tam bağımsızlık tanınmasını istemeleri idi. Bu istek ise Spinola cuntası ile kesin kes ayrıldıkları en önemli nokta oldu.

Ancak özellikle Komünist partisinin ülkede gerçekten tek sağlam teşkilât olması kurulması vadedilen geçici hükümette yer almalarını gerektiriyordu. Hatta sendikaların greve gitme tehditleri üzerine özellikle gemi ve çelik endüstrilerinde etkili olan Cunhal işçilere şimdilik grevden vazgeçmelerini öğütledi.

Solun bu örgütlü durumuna karşılık ülkede Merkez bir karmaşıklık gösteriyor, irili ufaklı bir sürü parti merkezin kontrolünü elinde tutma ve hükümetin ta-

banı olmak için çabalıyordu. Bunca yıllık Faşist yönetimden sonra ise bir Faşist parti yoktu. Dolayısıyla Salazar ve Caetano'yu kullanarak bu güne kadar ülkenin yönetimini ellerinde tutan bir kısım egemen çevreler birden siyasi hayatta varlıklarını duyuramaz olmuşlardı.

Siyasi durum böyle iken Spinola'nın kurduğu geçici hükümette sol cephenin temsil edilmesinden daha doğal bir şey olamazdı. Nitekim Spinola hükümeti açıkladığında Alvaro Cunhal'in devlet Mario Soares'in de dışişleri bakanlığına atandığı görüldü. Ayrıca hükümette biri komünist dördü de sosyalist olmak üzere sol cepheden 5 bakan daha vardı.

Başbakan bağımsız bir profesördü. Hükümet ise «merkez sol» olarak nitelendiriliyor ve programı «ılımlı» bulunuyordu. Programın ana hatları şöyleydi:

- Ortak pazar ülkeleri ile yakın ekonomik ilişkiler kurmak
- İşçiler için ilk kez asgarî ücretlerin saptanması
- Birleşmiş milletler insan hakları beyannamesinde yer aldığı biçimde özgürlüklerin tanınması.
- Kadın işçilere gerekli hakların tanınması
- Haberleşme araçlarının bağımsızlığını sağlayıcı yasal tedbirlerin alınması
- Seçim yasası
- Siyasal partiler için yasa
- Adalet reformunun gerçekleştirilmesi
- Yabancı sermayeyi ulusal çıkarları gözönünde bulundurarak teşvik etmek
- Enflasyonla mücadele
- Grevlere yolaçan koşulları ortadan kaldırmak
- Sömürge savaşlarına siyasal bir çözüm getirmek

Bağımsızlık Savaşlarına Çağrı

Hükümet yine de sömürge savaşlarına «siyasal» çözüm yolu getirmekle ne demek istediğini muğlak bırakıyordu. Çünkü sol cephenin bu konuda taviz vermeye niyeti yoktu. Fakat hükümet programını açıkladıktan sonra Afrika'daki sömürgelerde bağımsızlık savaşı veren gerillalara silah bırakmaları ve masaya oturmaları için çağrıda bulundu. Ama Çine — Bissan hariç cevap: «Bağımsızlığı elde edene kadar savaşacağız» oldu.

Spinola ise daha uzun süre bağımsızlığın adını bile duymak istememektedir. Çünkü Portekiz egemen sınıfları, metotlarda değişseler bile sömürgelerdeki muazzam çıkarlarından kolay kolay vazgeçmeyeceklerdir. Eski altın, elmas, ve diğer ham maddelerin yanında Angola'da fıskıran petrol, bu sömürge'nin önemini daha bir artırmıştır. Hem Mozambik, hem Angolada yaptırılan büyük barajlar yakında bu bölgelerin Afrikanın diğer ülkelerine milyonlarca kilovatlık enerji satmalarını ve büsbütün vazgeçilmez olmalarını sağlayacaktır.

Öte yandan sömürgelerdeki siyasi duruma bir göz atılırsa

Mozambik Kurtuluş cephesi (Frelimo) kontrolü altındaki 10 bin kişilik gerilla gücünün 65 kişilik portekiz birliklerini ağır ağır geriletliği görülmektedir. Portekiz orduları bugünden yarına yenilecek gibi deşillerdir ama Frelimo orta ve kuzey kesimlerinde artık rahatlıkla hareket edebilmekte hatta belli başlı bazı kasabaların dışında bütün köyleri kontrol etmektedir.

Angola'da durum biraz daha deşiktir. Bu sömürge diğerlerinden iktisadi bakımdan çok daha gelişmiş, bağımsızlığını kazandığı anda kendini kurtarma olasılığı çok daha fazla olduğu halde, kurtuluş hareketleri bölünmüştür. Daha

çok Zier, Konago, Zambia gibi komşu ülkelerde üslenen 15 bin kadar gerilla üç ayrı örgüt altındadır: Tam bağımsız Angola için Milli Birlik (UNITA) İhtilalci Sürgün Hükümeti (GRAE) ve Halk Kurtuluş Hareketi (MPLA) Angola da üslenen 55 bin Portekiz askerî Mozambikteki gibi güçlü bir hareketle karşı karşıya değildir.

Gine — Bissau ve Cape Verde Adaları Afrika bağımsızlık partisi'nin (PAIGC) 10 bin savaşçısı ise bölgede duruma tamamen hakimdirler. Bu örgütün büyük lideri Amilcar Cabral bir suikaste kurban gitmiştir ama Aristides Pereira liderliğinde gerillalar varlıklarını ortaya koymuşlardır. O kadar ki 30 bin kişilik Portekiz ordusu sadece Bissau limanı ve birkaç kasabayı kontrol edebilmektedirler. Portekiz geçici hükümetinin «silah bırak» çağrısına olumlu cevap veren tek örgüt Çine - Bissau'daki bu partidir PAIGC'in gücünü kulak ardı edemeyen Spinola yeni Dışişleri bakanı sosyalist Soares'i Aristides Pereira ile görüşmelere yollamıştır. Görüşmelerin sonucunda bölgede bir referandum yapılması beklenmektedir.

«Sol Tehlike» Yaygaraları

Portekiz'in yeni hükümetini birbirinden zor günler beklemektedir. Portekiz egemen sınıflarının «ılımlı» kanadı bu darbenin gerçekleşmesini istemişlerdir. Ancak Spinola'nın Sola fazla prim tanınması bu kanatta tedirginlik yaratmıştır. Batının «Liberal» basını Spinola'yı alkışlamaktadır ama bir yandan da «sol tehlike», «Komünistler ihtilal provası mı yapıyor?» ya da «Canından bezerse Spinola solu ezer» yaygaraları da gazete sayfalarından eksik değildir.

Ancak darbeyi yapan genç subaylardan bir binbaşının «Biz halkın istediğini yapacağız» demesi ilgi çekicidir. Yine Batı dergilerinin yazdığına göre bu albay şöyle demiştir: «Eğer halk sömürgelerin bağımsızlığına karar verirse, pekala. General Spinola'nın federasyon rüyası, halk tersini isterse bir rüyadan öteye gidemeyecektir. Ve eğer halk bir Komünist hükümet isterse Komünist hükümeti seçebilir. Biz de iktidara gelmesine yardım ederiz.»

Bu sözler Batı basınında «Spinola'nın en önemli problemi genç subaylardan gelecektir» şeklinde yorumlanmaktadır. Basın ve yayın araçları Portekiz solunun yapacağı en ufak hatayı alabildiğine abartacak, Spinola hükümetinin bu kadar bile sol unsurları ihtiva etmesini istemeyenleri körükleyeceklerdir.

Portekiz'deki Sol hareketin önündeki en acil sorunda darbenin getirdiği demokratik ortamdan faydalanıp halkın çeşitli kesimleri ve işçi sınıfı ile bağlarını dahada sağlamlaştırmak, sağdan gelebilecek bütün tehlikelere rahatça, halkla birlikte göğüs gerecek hale gelmektir. Kırk yıllık Faşist yönetimden bu kadar sağlam çıkabilen bir sol hareketin ülkeye iyice damgasını vurabilmesi için mutlaka daha uzun zaman geçecek, Sağın provokasyonları durup dinlenmeden devam edecektir. Ama Portekiz için özgürlük ortamı nisbî de olsa açılmıştır; yeter ki işçi sınıfının yararı açısından iyi kullanılabilinsin.

30 Nisan 1974

● 13 Yıllan beri Prag'da sürgünde bulunan Portekiz Komünist Partisi Başkanı Alvaro Cunhal, ülkesine döndü. Kabine'de görev alacağı söylenen Cunhal'ı havaalanında kalabalık bir işçi kitlesi karşıladı,

Bu arada Portekiz sömürgelerinde yaşayan halkların kaderlerini kendi kendilerine tayin etmesi konusunda Spinola ile sosyalist liderler arasında görüş ayrılığı belirdi.

■ Karadeniz Çay Alım Kampanyası 625 kuruşluk bir taban fiyatla açıldı. Bir önceki yıldan yüzde 72,4 yüksek olan çay taban fiyatının «yüksek ve yeterli olduğunu»

söyleyen Tekel Bakanı Türkmenoğlu, alınacak çay yaprakları konusunda bazı önemli kısıtlamalar da getirildiğini belirtti.

1 Mayıs 1974

● Irak askerî birliklerinin şiddetlenen saldırısı karşısında 600 Barzani askerî teslim oldu. Türkiye'nin Habur sınır kapısından çok sayıda Kürt mültecinin Türkiye'ye sığındığı bildirildi. Mülteciler için barınak, yiyecek ve giyecek sağlandı.

● Türk Haberler Ajansı'nın (THA), MSP'li milletvekilleri arasında yaptığı bir ankete göre, daha önceki görüşmeler sırasında 141 ve 142. maddelerinin af kapsamına alınmasına karşı olduklarını belirten 17 MSP'li milletvekilinden 9'u affa karşı olduklarını belirttiler, geri kalan 8 milletvekili ise çekimser ifadelerle grup kararına uyma eğiliminde olduklarını söylediler.

● MSP'li Adalet Bakanı Şevket Kazan bir basın toplantısında 141 ve 142. maddelerin af kapsamına alınıp alınmaması konusunda referandum yapılmasını önerdi. Bakanın bu sözlerine bir süreden beri devam eden ve AP tarafından örgütlendiği söylenen «141 ve 142. maddelerinin af kapsamına alınmalarına karşı olanların imza kampanyasının» yol açtığı söyleniyor. Söylentilere

göre MSP genel merkezine iletilen kampanyada 500 bin imza toplanmış. AP'lilerin imza koyanlara erzak dağıttığı bildiriliyor. Kazan basın toplantısında imzaların bir çoğunun ve benzeri mektupların sahte olduğunun tesbit edildiğini söyledi.

● Bir yılı aşkın süredir devam eden Watergate davasındaki ses bantlarının özeti açıklandı. Açıklanan özetlere göre ABD Başkanı Nixon'un suçluluğu ve skandalı örtbas etmek için «sus payı» teklif ettiği kesinlik kazanıyor. Nixon istifa etmeyecek

● Ortak Pazar anlaşmasının kesin kurallarına rağmen İtalya bütün ithal mallarına yüzde 50 oranında gümrük vergisi koydu.

● Erbakan başkanlığındaki «petrol heyetinin» Suudi Arabistan gezisi sona erdi. Açıklamaya göre üç anlaşma imzalandı. Anlaşmalardan ikisi kültür ve ticaret alanlarında işbirliği konusunda, biri ise her alanda işbirliği öngören bir «ikili anlaşma» niteliğinde.

ERBAKAN'IN SUUDİ ARABİSTAN GEZİSİ

Necmettin Erbakan başkanlığındaki 30 kişilik Türk heyetinin Suudi Arabistan gezisi daha başlamadan Türkiye'nin çeşitli kesimlerinde çeşitli tepkilere yol açtı. Kimileri laiklik ilkesini öne sürüyor ve geziyi hortlayan bir irtica hareketi olarak yorumluyor, kimisi ise «Bir zaman

lar eyaletimiz olan Arabistan'dan şimdi dilenmeğe mi gidiyoruz?» gibisinden hamasi edebiyata kuvvet veriyordu. Necmettin Erbakan ise yangına körükle gidiyor, geziyi «Türkiye'yi kurtaracak bir anlaşmalar zinciri» olarak kamuoyuna sunuyor ve ölçsüz vaatlerle geziyi baştan mahkum

ediyordu.

Nitekim gezinin başlangıç gazetelerinde Hırcak şerif filminin armağan olarak götürülmesi haberlerinden, bir milyar liralık kredilere kadar çeşitli söylentiler geniş yer almaktaydı. Gezi başlamadan önce Genel Kurmay Başkanlığında düzenlenen bir top-

lantıda ise geziye katılacak kişiler saptanmış ve görüşme konuları üzerinde temel görüşler tesbit edilmişti. Buna göre — ve MSP'lilerin muhalefetine rağmen — İsrail'le ilişkilerin kesilmesi yönündeki Arap teklifine itibar edilme yecek daha çok ekonomik işbirliği konuları üzerinde durulacaktı. Aynı gün CHP'nin bu geziye ilke olarak karşı çıktığı söylentileri de yaygınlık kazanmıştı.

İLK FİYASKO

Gezi 24 Nisan günü başladı. 30 kişilik heyette Erbakan'dan başka Devlet Bakanı İsmail Hakkı Birler (CHP), Ticaret Bakanı Fehmi Adak, Sanayi Bakanı Hüsamettin Doğru da yer almaktaydı. Erbakan geziye çıkarken verdiği de meçte «petrol için bize özel muamele yapılacağını sanıyoruz» demiş ve haç mevsiminde kesilen kurbanlar için Türkiye'nin Suudi Arabistan'a bir et kombinası kurması, Arapların TV, radyo, buzdolabı gibi ihtiyaçlarını Türkiye'den ithal etmelerini gibi konularda bir anlaşma yapacağını belirtmişti.

İlk fiyasko Cidde havalanında ortaya çıktı. Heyeti karşılaması beklenen Suud'un oğlu «iş olduğu» gerekçesiyle karşılamaya katılmadı, Türk heyeti Dış işleri bakanı Ömer Sakkaf tarafından karşılandı. Karşılama sırasında yeralan bir arap diplomatı «Çok devlet adamı, çok diplomat, çok iş adamı geliyor.. Her yerden, Amerikadan, Asya'dan Avrupa'dan, Afri-

kadan... Havaalanı trafiği pek fazla» diyordu.

ERBAKAN MEKKE VE MEDİNE'DE

Erbakan ve beraberindekiler 25 Nisan Perşembe ve 26 Nisan Cuma günlerini kutsal yerlere yaptıkları ziyaretlerle geçirirler. Daha sonraları bu gezi ve bu sırada çekilen fotoğraflar muhalefet kanadının en büyük propoganda malzemesi olacaktı. Aynı günler içinde bir durum kesinlik kazandı: Türk heyetinin başarısı Kral Faysal'ın tavrına bağlıdır. Teknik heyetlerden dışı dökünür bir anlaşmaya varmak mümkün değildir. Değildir, çünkü çoğu, çoktan angaje olmuşlardır.

ARAPLAR «HAYIR» DİYOR

27 Nisan Cumartesi günü Türk Heyeti, kral Faysal tarafından kabul edildi. Erbakan'ın «önemli bir başarı» şeklinde nitelediği 1,5 saatlik görüşmeden sonra en yüksek düzeydeki Arap yöneticileri ile Türk heyeti bir masa başında toplandılar. Erbakan'ın, Kral Faysal'ın Türk asıllı karısından, islami birlikten, MSP'nin Suudi'ler katındaki etkisinden ve itibarından söz ederek kolayca yürüteceğini ilan ettiği pazarlık daha baştan çıkmaza girdi. Suudi Arabistan heyetinden toplantıya katılan Ticaret Bakanı El Avasadi, Maliye Bakanı Prens Mussaat İbni Abdurrahman ve Petrol Bakanı Yamani, herhangi bir anlaşma zeminini doğması için Türkiye'nin islam birliğine tam üye

olması (Bu bir Anayasa değişikliğini gerektirmektedir), İsrail'le ilişkilerin kesilmesi (Bu da bir dış politika değişikliğini gerektirmektedir) şartlarını öne sürdüler.

Görüşmeler pazar günü de devam etti. Dışişleri Bakanı Sakkaf, islam birliğine üye olunması konusunda ısrar ediyor ve İsrail'le ilişkilerimizin kesilmesini ikinci şart olarak yeniden tekrarlıyordu. Gerçi bu arada Ege Denizinde petrol arama konusunda Yunanistan ile Türkiye arasındaki anlaşmazlıkta Suudi Arabistan Türkiye'nin tezini destekleyeceğini açıklamış, iki ülke arasında bir kültür anlaşması yapılması ilke olarak kabul edilmiş, Türkiye'nin Suudi Arabistan'da süper market niteliğinde iki satış bürosu kurması kararlaştırılmıştı. Ancak ucuz petrol konusunda herhangi bir anlaşma mümkün olmamış, öteyandan 1 milyarlık kredi konusu gündeme bile alınmamıştı. Görüşmeler çıkmaza girince pazartesi gününe kadar askıya alındı. Bu arada eli boş dönmek konusunda kararlı olan Erbakan geziyi iki gün uzattı. Birler'in, af kanununun senatodan 93 oyu aşarak çıkmasından sonra heyetin hemen dönmesi yönündeki önerileri Erbakan'ca kabul edilmedi.

Benzeri konularda anlaşmalar imzalamak üzere Riyad'da bulunan Tunus ve Güney Kore heyetleri sırada beklerken Erbakan çıkmaza giren görüşmelerle

müdahalede bulunması için Arabistan'ın ikinci adamı Prens Fahad aracılığıyla Kral Faysal'a başvurdu ve kralın Arap heyetine talimat vermesini rica etti. Gezi, muhalefetin daha sonra kıyasıya kullanacağı şekilde tatsız ilişkilerle ve ricalarla yürür hale gelmişti. Araplar, petrol konusunda hiç bir anlaşmaya yanaşmıyorlar, Türkiye'ye OPEC fiyatları ile petrol verebileceklerini (Bunun için herhangi bir gayrete ihtiyacı yoktur ve çeşitli petrol şirketleri bu fiyattan istenildiği kadar petrol sağlamaktadırlar), 1 Milyarlık kredi içinse başka Arap ülkeleri de krediye muhtaç olduğundan ve taleplerin hep sini karşılamak mümkün olmadığından söz ediyorlar ve İslam Birliğine «tam» üye olunduğu takdirde, kurulacak olan İslam Bankasının bu krediyi kısmen karşılayabileceğini belirtiyorlardı.

Nitekim gezinin son günü yapılan görüşmelerde Araplar ucuz petrol vermek şöyle dursun, Türkiye'nin yabancı şirketlerden varlığını 8,75 dolardan temin ettiği petrolü 10,80 dolardan tekdif ettiler. Üstelik bu petrol Suudi Arabistan'ın devlet paylarından verilmiyor, petrolün ARAMCO'dan alınması şart koşuyordu.

1 Mayıs günü Türk heyeti yurda dönerken topu topu üç anlaşma imzalanmıştı: İki ülke arasında işbirliği anlaşması (genel hükümler taşıyan ve pratik değeri pek az olan bir anlaşma), bir karşılıklı kül-

tür alışverişi anlaşması ve bir ticari anlaşma.

Aynı gün muhalefet de taarruza geçti. Yılların din istismarcısı Ferruh Bozbeli, Erbakan'ın gezi sırasındaki konuşmalarını Anayasanın laiklik ilkesinin çiğnenmesi, şeklinde değerlendiren ve Erbakan'ı Anayasa sayı çiğnemekle suçluyor, sermaye basını ise geziyi bir irtica olayı niteliğine büründürmeye çabalıyordu.

2 Mayıs Perşembe günü Türk heyeti yurda döndü. Erbakan daha Adana havaalanında «gezinin hedefine ulaştığını» öne sürdü. Ancak aynı gün yayınlanan Türkiye - Suudi Arabistan ortak bildirisi, başbakan yardımcısının sözlerini pek doğrulamıyordu. Bildiri ticaret ve kültür alışverişi konusundaki yuvarlak sözlerden sonra petrol konusu na geliyor ve aynen şöyle diyordu: «... Suudi Arabistan, bundan sonra da petrol konusunda Türkiye'ye gösterdiği ilgiyi sürdüreceğini teyid eder...»

GEZİNİN MUHASEBESİ

Aşında heyetin Riyad'dan hareketinden önce Petrol Bakanı, Türk heyetinin kaldığı otele sürpriz bir ziyaret yapmış ve — anlaşılan Kral Faysal'ın etkisi ile — petrol konusunun Suudi Arabistan Bakanlar kurulunda yeniden ele alınacağına dair söz vermişti. Erbakan'ı umutlandıran da bu söz olmuştur.

Muhalefet geziyi «Türkiyeyi 50 yıl geriye götürdü» şeklinde suçlarken Erbakan da tam hedefine u-

laşmış şekilde gösterme gayretinde idi. Ama çeşitli yorumlar ve haberler elen dikten sonra bir yargıya varmak gerekirse Erbakan'ın Suudi Arabistan gezisi hedeflerine ulaşamamıştır. Kredi konusunda hiç bir şey elde edilmemiş, ucuz petrol konusu ise «Hele bir görüşelim, biz size sonra haber veririz» şeklinde geçiştirilmişti. Geçiştirilmişti diyebiliriz çünkü, daha sonraki günlerde Suudi Arabistan Büyükelçisi petrole ilgili kararın henüz alınmadığını, pek yakın bir gelecekte alınacağını resmen açıklıyor ve Suudi Arabistan'dan umudu kesen hükümet Libya ve Irak'la görüşme zemini hazırlama gayretini içine giriyordu. Özellikle Libya'da Kaddafi'nin yerine geçen Callud'un Türkiye'ye yapacağı gezi (Daha sonra af oylamasından doğan hükümet bu nahmı dolayısıyla Türkiye hükümetinin ricası üstüne gezi ertelendi). bu konu için bir fırsat olarak kabul ediliyordu.

Ancak muhalefetin de geziye yönelttiği eleştiriler her türlü ciddiyetin sınırlarını aşıyor ve bütün sermaye basını ve partileri elbirliği ile Türkiye'yi irticanın göbeğine düşmüş gibi gösterme gayretini içine giriyorlardı.

Gezi üstüne ille bir yorum yapılacaksa, en doğru sunu geziye katılan bir gazeteci yaptı: Erbakan geziden önce öyle bir hava yarattı ki, gezi baştan başı şarışızlığa ve fiyaskoya mahkum oldu ve bu yüzden dağ fare doğurdu...

2 Mayıs 1974

● Kar hadleri artırılmadığı takdirde akaryakıt satışını durduracakları iddiasında, bulunan Akaryakıt bayilerinin kâr hadleri yüzde 30 oranında artırıldı. Karar Hükümetin araçlara bir tavizi olarak yorumlandı.

● Tokat bağımsız milletvekili Cevat Atılğan ile Mardin DP milletvekili Ahmet Türk CHP'ye girdiler.

Böylece CHP'nin milletvekili sayısı 187'e yükseldi. Erzurum bağımsız milletvekili Fuat Fırat'ın da CHP'ye katılacağı söyleniyor.

● Çağdaş Metal İş Sendikası'ndan istifa ederek DISK üyesi Maden İş Sendikası'na katılan işçiler, işveren tarafından fabrikaya alınmadılar.

3 Mayıs 1974

● Türkiye Sanayi Odaları ortak toplantısı İstanbul'da başladı. Odalar ve oda yöneticileri arasındaki görüş ayrılıklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan toplantıda AP yanlısı Şinasi Ertan ile hükümetle diyalog kurulmasını savunan İstanbul Sanayi Odası Başkanı Nurullah

Gezgin tartıştılar.

● TPAO, Ege'de petrol arama işini 800 bin dolar karşılığında bir ABD firması olan «Amerikan GSI'ye» ihale etti. Şirket 4 bin kilometrelik bir saha içinde sismik sondaj çalışmaları yapacak.

5 Mayıs 1974

● Fransa'da Devlet Başkanlığı için yapılan seçimin ilk turunda Adaylardan hiçbiri yeterli oyu toplayamadı. İkinci ve sonuncu tur 19 Mayıs'ta yapılacak. İlk turda sol cephenin adayı Mitterand yüzde 43, 7 ile en yüksek oyu aldı. Giscard d'Estaing yüzde 33 oy alarak ikinci tura katılacak öteki aday olmayı başardı. De Gaulle'cülerin adayı Delmas oyların yüzde 14 ünü alabildi.

● Hükümetin halk sektörü

projesinin ilk adımı olarak, yurtdışındaki işçi tasarruflarının yöneltileceği holdinglerin hazırlığına girişildiği açıklandı. Açıklamaya göre holding sermayesinin yüzde 20-30'u devletçe sağlanacak, geri kalanı ise yurtdışındaki işçi tasarruflarına ayrılacaktır.

● Millî Savunma Bakanı Hasan Esat Işık, Yunanistan'ın silahlanma girişimlerini destekleyen ABD'yi ve NATO'yu eleştirdi.

Halk sektörü:

Evet mi Hayır mı?

İlke

«Halk sektörü» üzerindeki tartışmaların ne kadar ve nereye kadar süreceği; uygulama çabalarının ise hangi somut biçimleri alacağı; hatta sürdürülüp sürdürülmeyeceği şu anda belirsiz ve büyük ölçüde CHP'nin iktidarda kalıp kalmamasına bağlı. Geçtiğimiz günlerde çeşitli çevreleri yoğun bir biçimde iş-

gal eden «halk sektörü» kavramının, arkasında pek fazla bir iz bırakmaksızın unutulup gitmesi bile mümkün. Ancak, herşeye rağmen, ekonomik ve sosyal bünyemizde bir iz bırakmasa dahi, «halk sektörü» bazı ideolojik tavırların beraklaşmasına, teşhis konmasına vesile oluşturmak bakımından ihmali, küçümsemesi caiz olmayan bir kavram olarak görülmelidir.

Özünde, «halk sektörü», popülist biçimli küçük burjuva ideolojisinin, toplum mülkiyetinden ve büyük sermayeden tedirgin olan, ayrıca bu ikincisine karşı korunma içgüdüsü içinde bulunan küçük mülkiyeti yüceltici tavrıyla; teknokratların etkinlik, rasyonellik, birikim, sanayileşme özelemlerinin alelacele inşa edilmiş bir uzlaşması olarak nitelendirilebilir. Araya, Selâmetçilerin temsil etme iddiasında oldukları orta boyutlu Anadolu sermayesinin «hemşehri şirketleri» ve kasaba fabrikaları biçiminde tezahür eden toparlanma çabaları da katılınca, ortaya sistematik bir sentezin çıkması elbette ki söz konusu olamazdı.

Buna rağmen, küçük mülkiyet, hatta orta sermaye gruplarının, kapitalist gelişimin insafsız kanunlarına karşı direnme olgusuna dayandığı, bu direnme ve çatışma olgusuna bir cevap aradığı sürece, «halk sektörü» ve benzeri «modelleri» hafife almak, arkasında yatan sınıfsal gerçekliği gözden kaçırmak yanıltıcı olur. Hatta, diyebiliriz ki, bu önerilerin tutarlı, işler ve yukarıda belirtilen sınıf çizgisine tam olarak oturan çözümlere dönüşmesine katkıda bulunmaktan dahi bir noktada kaçmamak gerekir.

«Halk sektörü» kavramının ardına sığınarak kavramı sınıf içeriğinden tamamen soyutlayan, masa-başı ütopyaları tezgâhlayan teknokrat «modelcileri» karikatürize etmek de bu olumlu tavrın zorunlu bir parçasıdır.

İşçi Sınıfına Gelince

Ama, meselenin bir de başka yönü var. Küçük burjuva ideolojisinin, «halk sektörü» kavramı adı altında işçi sınıfı saflarına yayılma teşebbüslerine gelince iş değişir. İşte o zaman, sendikaların ve işçi sınıfı ideolojisine meyyal aydınların uyanık olmaları, bu teşebbüslere «Dur!» demeleri bir görev olur.

İşçi sınıfı ideolojisinden kaynak alan bütün çözümler toplumların gelişmesini frenleyici değil hızlandırıcı çözümlerdir. İşçi sınıfı, kendi öz eğilimi itibarıyla, işletme yönetiminde **işçilerin** kontrol ve denetiminden yanadır; hissedarların «demokratik» yönetiminden veya işçilerin kâra katılmasından değil. Kamu mülkiyetinden yanadır; halk şirketlerinden değil. İşçi sınıfını nicelik ve nitelik olarak güçlendiren büyük boyutlu ve modern işletmelerden korkmaz, askine gerçek varlığını onların içinde bulur. Sanayileşmeden ve sanayileşmenin büyük merkezlerde kurulmasından yanadır; zira, o modern bir sınıftır, «pastoral» bir özleme yabancıdır. Bilgilenmesi, bilinçlenmesi, hatta zayıf bir olasılıkla da olsa bireysel olarak çocuklarının eğitim yoluyla yoksulluktan kurtulma kapasitesinin aralık olması ancak böyle mümkün olur da ondan. Yüzer ikiyüzer işçili, hatta hissedarlarının işçi olarak ta çalıştığı; belki de batmaması için devletin % 30-35 sermaye koyarak yönetime katılmadığı ve Anadolu sathına yayılmış fabrikacılardan yana değildir işçi sınıfı. Sınıfsal gelişmesi açısından olamamalıdır. Sendika fonlarının, grev fonları olarak ve nihayet işçilerin eğitimi, dinlenmesi, kültürel ihtiyaçları için kullanılmasının dışında bir çözümü reddeder; hele, «halk sektöründen» hisse senedi almaya kesinlikle «Hayır!» der; demelidir.

Hal böyle iken, bir takım sendika liderlerinin, halk sektörünü sosyalizm ve kapitalizm dışında bir «üçüncü yol» olarak görüvermeleri ve bu üçüncü yola büyük bir tehâlikle angaje olmaları düşündürücüdür.

Kısacası, «halk sektörü», küçük mülkiyetin, orta sermayenin büyük tekel-

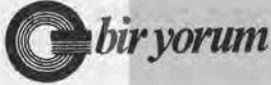
ci sermayeye ve uluslararası finans-kapitale karşı direnmesinden (bu direnmenin çok daha aslı unsurları olan toprak reformu gibi programlarla birlikte ele alınmak şartıyla) kaynaklandığı oranda, eleştirici, fakat yıkıcı olmayan bir tavırla desteklenmelidir. İşçi sınıfı saflarında, küçük mülkiyet içgüdülerini tahrik eden, küçük burjuva ideolojisinin kök salmasına yönelmiş bir manevra biçimini aldığı her durumda ise, bu manevra isterse en «saygı değer» çevrelerden gelsin, «halk sektörü» veya başka adlar altında sunulan «üçüncü yol» modellerinin sessizce sineye çekilmesi ise elbette beklenemez. İşçi sınıfının en bilinçli üyeleri ve örgütleri, halk sektörü konusunda ortaya çıkan bu türden eğilimlerle mücadele etmelidirler.

6 Mayıs 1974

- Bir süreden beri öğrenci yurtlarındaki devrimci öğrencilere yöneltilen faşist komando saldırılarına bir yenisi eklendi. Merkezefendi'deki Atatürk Öğrenci yurduna baskın yapan komandolar bir öğrenciyi yaraladılar. 77 Öğrenci gözaltına alındı. Bazı polis şefleri ile faşist komandoların işbirliği yaptığı söyleniyor.
- Eskişehir'de sağcı öğrenciler, 5 devrimci öğrenciyi bıçakladılar.

Olaylar daha sonra da devam etti. İki öğrenci daha komandoların saldırısına uğradı.

■ Şili'de Valdivia Askerî Mahkemesi Sosyalist Parti Bölge Sekreteri Uldaricio Figueroa ile Sosyalist Parti Militanı Victor Hormazabal'ı ölüm cezasına mahkûm etti. Dört devrimci de müebbed hapse mahkûm edildiler.

Yusuf Ziya Bahadınlı

Montaigne, «bütün insanlar cılız varlıklarına öylesine bağılıdır ki, sağ kalmak için razı olmayacakları hiç bir kötü durum yoktur» demiş.

«Bütün insanlar» diyor Montaigne ve bunu altı yüz yıl önce söylüyor. Oysa kendinden önce de kendinden sonra da pek çok insan, «sağ kalmak için» değil, insanların daha insanca yaşayabilmeleri için, insanlık onurunu önde tuttuğu için, kendi ölümüyle başkalarının sağ kalmalarını sağlayabilmek için bir bayram yerine gidercesine ölümün üstüne yürümüştür.

Nâzım Hikmet yaşamak üstüne çok düşünmüş, çok yazmıştır.

«Yaşamak! bir ağaç gibi tek ve hür

Ve bir orman gibi kardeşçesine...»

diyen Nâzım, insanların birbirinden habersiz ve birbirinin dışında yaşamasını yaşamak saymıyor. Ve yine diyor ki:

«Yaşamayı ciddiye alacaksın,
hem de o derecede, öylesine ki.

insanlar için öleceksin,
meselâ, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda

Yaşamak ve Ölmek üstüne

**yahut kocamana gözlüklerin, beyaz gömleğinle bir laboratuvar
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel, en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.»**

Yaşamak, hem de her şeyin tadına vara vara yaşamak elbette güzeldir. Güneşi, denizi, aşkı yaşamak; yeni sürülmüş yada yağmurdan sonra ıslak toprağı koklayarak; buz gibi kuyu suyuna sarkıtılmış kütür kütür Diyarbakır karpuzunu yada elmayı, yada inciri yiyerek; türkü söyleyerek, müzik dinleyerek; okuyarak, yazarak, gezerek ve de düşündüğünü söyleyerek, söylediğini yaparak ve dövüşerek yaşamak...

Yaşamak elbette güzel. Onurunu yitirmeden, büyük yada küçük çıkar uğruna köpekleşmeden, sırasında ölmeyi de göze alarak yaşamak...

Montaigne, «bütün insanlar çilız varlıklarına öylesine bağılıdır ki, sağ kalma için razı olmayacakları hiç bir kötü durum yoktur» demiş. Ne var ki tarih her çağda, her fırsatta Montaigne'i yalanlamıştır.

Doğru yada yanlış, beğenelim yada beğenmeyelim, zamanlı yada zamansız kimi insanların güneşi, denizi, aşkı, toprak ve çiçek kokusunu, karpuzu ve inciri, müziği ve kitabı, düşündüğünü söylemeyi ve söylediğini yapmayı ve de kavgayı bir anda, bir ayaktopu oyuncusunun meşin topa büyük bir hızla attığı tekme örneği tekmelemesi «yaşamaktan» da güzeldir bir yerde...

İki bin üç yüz yetmiş üç yıl önce Sokrat, gençliği baştan çıkarmakla suçlanmıştı. Mahkeme onu ölüme mahkum etti. Yargıçlara Sokrat:

«Siz bana, bundan böyle felsefeyle uğraşma, seni salıvereceğiz» diyecek olursanız, cevabım şu olacaktır: 'Yaşadıkça ve gücüm yettikçe felsefeyle uğraşmaktan vazgeçmeyeceğim; yaşlıları ve gençleri bedenden yada paradan çok, ruhlarını düşünmeleri, onu mükemmelleştirmeleri gerektiğine ikna etmekten geri durmayacağım. Atinalılar! bir değil, birkaç kez ölmem gerekse bile, başka türlü yapamam' diyeceğim...» demişti.

Sokrat, yargıçlara pişmanlık duyduğunu bir işaretle belli etseydi ölümden de hapistlikten de kurtulacaktı.

Verilen zehri kendi eliyle içerek öldü.

Sokrat demokrasiye, materyalizme karşıydı. İnsanla doğa arasındaki ilişkiyi görememiş, çok iyi bildiği diyalektikten gerçeği aramada yararlanmamıştı. Ama inandığı bir yolda öldüğü ve kendi doğrultusunda tutarlı olduğu için büyüktü Sokrat...

Cordano Bruno, dört yüz yıl önce Napoli'de bir manastırda papazdı. Biraz da manastırın kitaplığındaki binlerce ciltlik kitabı okuyabilmek için papaz olmuştu. Çağından birkaç yüzyıl ilerde bir kafaya sahipti. Ama ortaçağda yaşıyordu. Çağı onu kabul etmiyordu. Ülke ülke dolaştı. Kendini dinleyecek, söylediklerini anlayacak bir toplum bulamadı. Ülkesini ve halkını seviyordu. Venedik'e döndü. Onu zindana attılar. Baş engizitörle yargıçlar onu sorguya çektiler. Engizitörlerin, papazların gözleri Bruno'nun gözlerinde, dudaklarında boşuna gezindiler. Bruno, kendini seyreden on binlerce Romalıya baka baka yanıp kül oldu.

Elli yıl önce Bulgaristan'da faşizm kolgeziyor. Halk perişan, Faşizme karşı mücadele tek çıkar yol. Geniş bir cephe kuruluyor. İlerici partiler tek cephede birleşiyorlar. Bundan ürken faşist yönetim, gemi aزیya alıyor; ilerici cephenin önünde gelenlerinden iki binden fazla kişiyi tutukluyor. Halk bu davranışa karşı çıkıyor. Faşist yönetim, büyük bir teröre başvuruyor. Binlerce kişi kurşuna diziliyor, idam ediliyor. Bunlardan biri de papaz Andrey'dir. İdam alanına getiriliyor Andrey. Yürüyüşünde, davranışında en küçük bir korku yok. Basamakları çıkıyor,

bekliyor. Karşısında cellât. Cellât tiril tiril titiyor. Yağlı ipin ilmeğini bir türlü Andrey'in boynuna geçiremiyor. Andrey:

«Ver bana ipi beceriksiz mel'un!» diye bağıyor. «Asılan benim, ama sen titiyorsun» diyerek ipi boynuna geçiriyor...

Beş yüz elli yıl önce Aydın taraflarında Börklüce Mustafa adıyla maruf bir kişi yaşar idi. Mustafa, Sınavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin'in müridlerindendi, ve «kadınlar müstesna olmak üzere erzak, melbûsat, mevâşi ve arâzî gibi şeylerin kâffesinin umûmun mâl-i müştereki addedilmesini» istiyordu. «Ben senin emlakine tasarruf edebildiğim gibi sen de benim emlakime aynı sûretle tasarruf edebilirsin» diyordu. Böylece «avâm-ı halkı bu nevi sözleriyle kendi tarafına celb ve cezb» ettiği için «Börklüceye tatbiyk olunan en müdhiş işkenceler bile onu fikr-i sâbitinden çeviremedi. Mustafa, bir deve üzerinde çarşıya girdi. Kolları yekdiğerinden ayrı olarak bir tahta üzerine çivilendikten sonra büyük bir alay ile şehirde gezdirildi. Kendisine sâdık kalan mahremânı Mustafa'nın gözü önünde katledildi. Bunlar «Dede Sultan iriş!» nidalarıyla mütevekkilâne ölüme tevd-i nefis ettiler...»

«Şeyh Bedreddin'in tevellüdü 770 etrafında olmak lâzım geleceğini kuvvetle tahmin etmek mümkündür.»

«Tahsilini Mısırdaki ikmâl etmiş olan Şeyh Bedreddin, senelerce burada kalmış ve hiç şüphesiz bu muhitte büyük bir kuvvetli ilmiyeye mazhar olmuş idi.»

«Çelebi Sultan Mehmet kardeşlerine galebe ile vaziyete hâkim olunca Şeyh Bedreddini İznikte ikamete memur eylemiş idi.»

«Sınavna kadısı oğlu işitti kim Börklücenin hali terakki etti, dahi İznikten kaçtı. İsfendiyara vardı. İsfendiyardan bir gemiye binip Eflak eline geçti. Andan gelip Ağaçdenizine girdi.»

«Bu esnada Ağaçdenizindeki Bedreddinin hali terakkide idi. Her taraftan bir çok halk yanına toplandılar. Bilûmum halkın kendisiyle birleşmesine ramak kalmış idi. Bundan dolayı Sultan Mehmed'in bizzat hareketi icap etti.»

«Ve Bayazıt paşanın teklifiyle bazı kimseler kadı Bedreddinin silki mütabaatına ve müritliğine dahil oldular. Ve birkaç tedbir ile orman içinde derdest edip bağladılar.»

«Sirozda sultan Mehmede getirdiler. Acemden henüz gelmiş bir danışmend var idi. Mevlâna Haydar derlerdi. Sultan Mehmed yanında olurdu. Mevlâna Haydar etti 'şer'an bunun katli helâl amma, mali haramdır.»

«Andan Sınavna kadısı oğlunu pazara iletip bir dükkân önünde berdar ettiler. Bir nice günden sonra müritlerinden birkaçı gelip anı andan aldılar. Şimdi dahi ol diyarda müritleri vardır.»

İki yıl önce, altı mayıs bin dokuz yüz yetmiş iki yılında üç genç asıldı Ankara'da: Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan. Yaşamın en güzel çağındaydılar. Gençtiler, okumuştular; ülkelerini, halklarını seviyorlardı. Mutlulukları, halkın mutluluğuyla özdeşti.

Yaşamın en güzel çağındaydılar. Doğayı, doğallığı yaşamak en doğal haklarıydı. İlkbaharın doğaya tazelik, yenilik, güzellik verdiği günlerde tomurcuklanmış ağaçlar arasında taze çimenlere basa basa ellerinde sevgilerinin elleri yürüyecek, koşacak, gezecek yerde altı mayıs sabahı asıldılar. Amerikan emperyalizmini, sömürüyü lanetleyerek, yurdun bağımsızlığını, halkın mutluluğunu dileyerek...

Yaşamın en güzel çağındaydılar. Yurdun, halkın kurtuluşu için kendilerine göre bir yol seçtiler. Bu yol üstüne konuşmak için biraz daha beklemek gerek. Ama onlar inanmıştılar, yürekliydiler. Ölmek mi! onu çoktan göze almışlardı.

Halklar yargılarını geç verirler, ama yüzde yüz doğru verirler. Halkımız kendisi için ölenleri unutmuyacaktır.

Soylu olmadığı halde soyluluğu savunan Sokrat, iktidara gelen soylularca ölüme mahkûm edilmişti. Sokrat, soyluların yöneticileriyle bozuşmayabilir; başında çelenk, sırtında devrinin örtüsü, elinde siyah şarap bardağı, karşısında flüt çalan kadın, ortada yarı çıplak raksedan dansözler, yarım daire biçiminde yerleştirilmiş sedirlerden birine uzanmış, özlü, nükteli sözler söyleyerek alkışlar toplar, ömrünü böyle sürdürebilirdi...

Çağının en kafalı, en akıllı bilgini Bruno, siyah giysiler içinde, siyah sakalla elinde incil, devrinin elüstünde tutulan bir din adamı olabilirdi.

Andrey de öyle...

Simavnalı Şeyh Bedreddin ile Börklüce Mustafa'nın yaşadığı devirde:

**«Sedirde al yeşil dal dal Bursa ipeklisi
duvarda mavi bir bahçe gibi Kütahya çiniler,
gümüş ibriklerde şarap,
bakır lengerlerde kızarmış kuzular nar idi.»**

Deniz Gezmiş, Hüseyin Inan, Yusuf Aslan öğrenciydiler. Üniversiteyi bitirdi bitireceklerdi. Dileseleirdi bir elleri yağda, bir eller balda olabilirdi. Sokrat'ı biliyorlardı. Bruno'yu, Andrey'i duymuşlar mıydı bilmiyorum. Simavnalı Kadioğlu Şeyd Bedreddin'i, Börklüce Mustafa'yı mutlaka biliyorlardı.

Bilseler de bilmeseler de önemli değil bir yerde. Insandan insana geçen ortak bir kavramın varlığına inanıyorum: ölümün bir noktada yaşamdan daha anlamlı, daha şerefli olabileceği...

7 Mayıs 1974

● İşkencelerle ilgili bir bildiriyi imzalayan 8 Ankara'lı avukat hakkında disiplin koğuşturması açan Ankara Barosu yöneticileri, 82 avukat tarafından protesto edildi.

■ Faşist komandolar saldırılarına devam ettiler. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi bahçesinde 2 öğrenci yaralandı. Daha sonra da Kadırga ve Site yurtlarına saldıran komandolar bıçak ve kamalarla bazı öğrencileri yaraladılar. Olaylarla ilgili bir bildiri yayınlayan İYÖKD İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği komandoların, İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür

gençliğinin demokratik mücadelesini saptıramayacağını belirtti.

● Millet Meclisi Genel Kurulu, Senato tarafından değiştirilen af Kanunu Tasarısını yeniden ele aldı ve 232 oyla Senato'nun yaptığı değişiklikleri reddetti.

● Batı Almanya Başbakanı Willy Brandt istifa etti. Brandt istifa mektubunda, «Guillaume casusluğu davasındaki bütün ihmalkârlığın sorumluluğunu kabul ediyor ve federal hükümetin başbakanlığından istifa ettiğimi açıklıyorum» dedi.

ALMANYA'DA TEKELCİ SERMAYE AT DEĞİŞTİRDİ

Federal Almanya şansölyesi ve Sosyal Demokrat Parti Başkanı Willy Brandt, baş danışmanın Doğu Almanya hesabına çalıyan bir casus olduğunun

iddia edilmesi üzerine, olayın bütün sorumluluğunu yüklenerek istifa etti.

Aslında Brandt'in istifasını sadece Guillaume casusluk olayına bağlamak

doğru olmaz. Bu son olayın sadece bir vesile olduğu ve hatta belki de uzun süreden beri özellikle hazırlandığı düşünülebilir.

Batı Alman finans oligar

şisi kaç zamandır at değiş tirmek istiyordu. Brand'ın Ortak Pazar içi politikası ABD'ye yeterince yakın bulunmuyor ve bu durum Batı Alman sermayesinin bir bölümünü rahatsız ediyordu. Öteyandan, Brandt'ın Sosyal Demokrat Partisi içindeki marksist Jusos'lar muhalefeti de tekelci sermayeyi tedirgin etmekte ve Brandt bu muhalefeti engeleyememekle suçlanmaktaydı.

Yeni bir ad aranıyordu. Bu aynı zamanda, tekelci

sermayenin istekleri doğrultusunda daha rahat davranabilecek bir kişi demektir. Maliye Bakanı Helmut Schmidt çoktan alternatif olarak hazırlanmıştı.

Schmidt ilk yaptığı basın toplantısında ABD ile daha sıkı bağlar kurulmasından yana olduğunu, ABD ile dostluğa önem verdiği ni bildirdi.

Yeni Başbakan'ın Batı Almanya'yı ABD'ye daha fazla yaklaştırmak doğrultusunda çalışacağı ve bir

süreden beri Sovyetler Birliği'ne karşı güdülen esnek politikayı katılaştıracağı anlaşılıyor. Öte yandan, Guillaume casusluk olayı Doğu Almanya ile dostluk ilişkileri olarak özetlenebilecek «Ostpolitik»i bir çeşit iflas ettirmek üzere kullanılmış da olabilir.

Kısaca Brandt'ın istifasından sonra Batı Alman finans kapitalinin içerde ve dışarda izleyeceği politikanın daha da sağa kayacağı söylenebilir.

8 Mayıs 1974

- Yoğunlaşan komando saldırıları karşısında, komandoların yaratmak istediği silahlı çatışma ortamına girmek istemeyen devrimci öğrenciler üç gün süre ile üniversiteyi boşaltma kararı aldılar. Öğrenciler olayın «boykot» olarak nitelenmemesi gerektiğini de açıkladılar.
- Willy Brandt'tan boşalan Başbakanlığa, Alman Sosyal Demokrat

Partisi üyesi ve Brand hükümetinin Maliye Bakanı Helmut Schmidt getiriliyor.

- Maliye Bakanlığınca yapılan bir açıklamada 1974'ün ilk üç ayında 18 milyarlık projeye teşvik belgesi verildiği belirtildi. Aynı açıklamaya göre özel sektör yatırımlarında iddia edildiği gibi duraklama değil, önemli artış var.

9 Mayıs 1974

- Af kanununu görüşecek olan karma komisyon kuruldu. Komisyonda 9 üye muhalefetten, 7 üyesi ise hükümetten yana.
- Türk Anneler Derneği, Adanalı Hacı Ömer Sabancı'nın karısı Sadıka Sabancı'yı yılın annesi seçti. Dernek, yılın annesi olarak Sadıka Sabancı'yı seçiş gerekçesini şöyle açıkladı: «Sadıka Sabancı 6 başarılı iş adamının annesidir... Türk eğitim

Vakfına 25 milyon lira bağışlamıştır...»

- Faşist komando saldırıları devam ediyor. Atatürk öğrenci yurduna dışarıdan giren komandolar ile yurtta kalan devrimci öğrenciler arasında çatışma çıktı. Daha sonra Niğde, Trabzon, Sakarya yurtlarının bulunduğu sokakta da devam eden çatışmalar sonunda polis 25 öğrencinin yaralandığını bildiriyor. 41 Öğrenci gözaltına alındı.

10 Mayıs 1974

- Genel Af Teklifi'ni görüşen karma komisyon 141. ve 142. maddeleri gene kapsam dışı bıraktı. Muhalefete mensup parlamenterlerin çoğunlukta olduğu karma komisyon, Senato'nun

kabul ettiği af teklifini çok az değişiklikle benimsedi. Erim, 141 ve 142'nin kapsam dışı bırakılması yönünde oy kullandı.

- Ecevit, son günlerde yoğunlaşan

komando saldırıları ile ilgili olarak verdiği bir demeçte «affın gerçekleşeceğini uman bazı çevrelerin gençleri kıskırttığını» söyledi ve «Bir avuç insan kargaşa yaratamaz» dedi.

● Danıştay Başkanı İsmail Hakkı Tüzün, Danıştay'ın 100. kuruluş

yıldönümü dolayısıyla yaptığı konuşmada, 12 Mart sonrasında gerçekleştirilen Anayasa değişikliklerine karşı çıktı ve yapılan değişikliklerle «Devletimizin medeni ve özgürlükçü çehresine gölge düşürebilecek hükümlerin yerleştiğini» söyledi.

12 Mart Sonrası ve Anayasanın İhlâli

Faik Muzaffer Amaç

12 Mart sonrası döneminde Anayasanın 40. maddesi değiştirilmiş ve ona 11 geçici madde daha eklenmiştir. Bu değişiklik iki aşamada yapılmıştır. Önce, 20 Eylül 1971 gün ve 1488 sayılı kanunla Anayasanın 35 maddesi değiştirilmiş ve geçici madde sayısı 11'den 20'ye çıkarılmıştır. Sonra 15 Mart 1973 gün ve 1969 sayılı kanunla Anayasanın 5 maddesi daha değiştirilmiş ve geçici madde sayısı da 22'ye çıkarılmıştır.

Zamanla, her şey gibi, Anayasaların da eskimesi doğal ve değiştirilmesi de zorunludur. Anayasamızda «Anayasanın değiştirilmesi» kenar başlığını taşıyan 155 nci madde de bu zorunluğun bir sonucudur. Ne var ki, 12 Mart sonrası döneminde Anayasada yapılan değişiklikler, ileriye değil geriye doğru olmuş ve 1961 Anayasasının ilkeleriyle çelişkili durumlar doğurmuştur.

Oysa, Anayasa'da değişiklik yapan kanunların da Anayasa'nın bütününe ve temel ilkelerine uygun olması zorunludur. Anayasanın Genel Gereğinesine göre: Eski D.P. iktidarının sonucunu hazırlayan etkenlerden biri parlamento çoğunluğunun her şeye muktedir olabileceği, kanısına kapılmış olmasıdır. Anayasa Mahkemesinin 13/4/1971 gün ve Esas : 1970/41, Karar 1971/37 sayılı bir kararında da belirtildiği gibi : Anayasa hükümlerinin, yasa organınca, hiç bir kayda tabi olmadan değiştirilebileceği sanılmamalıdır. Bu nedenlerle, Anayasamızda değişiklik yapan kanunların Anayasa'ya uygunluğunun Anayasa Mahkemesince, esas bakımından da denetlenmesi 1961 Anayasası temel ilkelerinin zorunlu bir sonucudur.

Anayasa Mahkemesi; yukarıda gün ve sayısı yazılı kararında bu konuda şöyle der :

«Görüşmeler sırasında, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların Anayasa Mahkemesince esas yönünden Anayasaya uygunluk denetimi yapılabiliyor yapılamayacağı konusu üzerinde de durulmuştur :

Gerçekten Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini düzenleyen Anayasanın 147. maddesinin birinci fıkrasında; 'Ana-

ayasa Mahkemesi, kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya uygunluğunu denetler.' denilmektedir. Anayasa değişiklikleri doğrudan doğruya Anayasanın metnine girdiği için denetleme görevi kapsamı dışında kaldığı ileri sürülebilir ise de, **bu değişiklikler Anayasanın, 157. madde uyarınca halkoyuna sunulması sonunda kabul edilmesinden sonra yeni bir kanunla Anayasa bütünü içine sokulmuş bulunduğuna göre böyle bir değişikliğe yol açan kanunun denetim dışında bırakılması düşünülemez. (...)**

Anayasalar bir devletin dayandığı hukuki yapının belkemiği niteliğindedirler. Devletin temel kuruluşlarının düzeni ile o kuruluşlara düşen görevler ve kişilerin hak ve ödevleri bu hukuki yapının bütününe oluştururlar. Ancak Anayasa düzeninin öyle temel kuruluşları, hak ve ödev kuralları vardır ki, bunların, çağdaş uygarlığın gereklerine aykırı hükümlere bağlanması düzenin bütününe sarsabilir. Sözgelimi Anayasanın 1. maddesinde yazılı Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hükmün değiştirilmesi Anayasa yapısını temelinden yıkar. Bu nedenle 9. maddede bu hükmün değiştirilmesinin teklif olunamayacağı belirtilmiştir. Cumhuriyet Devlet şekli; temel kuruluşları, hak ve ödev kuralları ile bir ilkeler manzumesidir. Şu halde Cumhuriyet Devlet şeklini ortadan silecek veya onu işlemez duruma getirecek olan Anayasa değişikliklerinin yapılamayacağı Anayasamızın gerek açık hükümlerinden, gerek ruh ve felsefesinden çıkmaktadır. Bu temel düşüncenin ulaştığı sonuç şudur ki; Anayasa'nın Devlet şekli hükmü dışındaki hükümlerinin, hiçbir kayda tabi olmadan, yasama organınca değiştirilebileceği sanılmamalıdır. **Çağdaş Anayasalar kendilerini koruyan ve teminat altına alan hükümleri ve müesseseleri de birlikte getirmeyi sağlamışlardır.** Bu arada klasik demokrasiden ayrımlı bir sistem olarak Anayasa'yı yasama organına karşı, daha açık bir deyim ile, **çoğunluğun baskısına karşı koruyacak kurum ve hükümlerin bizim Anayasamızda yer almış bulunduğuna işaret etmek gerekir. (...)**

Anayasanın tam bir uyum içinde birbirini tamamlayan genel hükümlerinin, Anayasa değişiklikleriyle sistem ve düzenin bozulması ve çelişkiler içine düşürülmesi bir bütün teşkil eden hukuki yapıyı sarsar ve yıkar. Bu durumda **Anayasa Mahkemesinin, 147. madde ile kendisine verilen görev ve yetkileri kullanarak, Anayasayı çoğunluğun egemenliğine karşı koruyabilmesi, Anayasa'nın özellikle başlangıç kısmı, 2., 4. ve 8. maddeleri hükümlerine uygundur.** Şu duruma göre Anayasa değişikliklerinin esas yönünden Anayasa Mahkemesinin uygunluk denetimine tabi olmayacağı yolundaki görüşün anayasal dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.»

Anayasa'ya göre : Parlamentoda üçte iki çoğunluk sağlayabilmiş olan bir kısım üyeler; kendilerini Anayasa Mahkemesinin üstünde görüp bu

karara uymazlık edemezler. Çünkü, Anayasa'nın 152 nci maddesine göre : «Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. (...) (Bu kararlar) Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.» Anayasamız «Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı» kenar başlığını taşıyan 8 nci maddesine göre de, Anayasa hükümleri; yasama organını da bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Anayasa Mahkemesi; kararında, Anayasa'da değişiklik yapan kanunların Anayasaya uygunluğunu denetlemeye ve böylece «Anayasayı çoğunluğun egemenliğine karşı koruma» ya yetkili bulunduğunu belirtmiştir. Anayasanın 147 nci maddesini değiştirmek suretiyle Anayasa Mahkemesinin elinden bu yetkiyi almaya kalkışmak «Anayasayı, çoğunluğun baskısına karşı koruyacak kurum ve hükümler» den yoksun bırakma amacı güder. Bu da Anayasa'nın ilkelerine aykırı düşeceğinden Anayasa'nın ihlâlî olur.

Oysa, Anayasanın 35 maddesini değiştiren 20/9/1971 gün ve 1488 sayılı kanunla, bu 147 maddenin ilk fıkrası değiştirilerek Anayasayı çoğunluğun egemenliğine karşı koruma yetkisi Anayasa Mahkemesinin elinden alınmaya kalkışılmış ve böylece Anayasa ihlâl edilmiştir.

Sözü geçen fıkranın değişik şekli şudur :

«Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya, ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİNİN DE ANAYASADA GÖSTERİLEN ŞEKİL ŞARTLARINA uygunluğunu denetler.»

Bu değişik fıkranın, eskisinden farkı, büyük harflerle yazdığımız 6 kelimenin araya sokulmuş olmasından ibarettir. Ama, bu 6 kelimenin amacı «Anayasayı, çoğunluğun egemenliğine karşı koruyan kurum ve hükümlerden» yoksun bırakmaktır. Çünkü fıkranın bu yeni biçimine göre : Anayasa Mahkemesi Anayasa'da değişiklik yapan kanunların Anayasa'ya uygunluğunu esas bakımından denetleyemeyecek, sadece şekil şartları bakımından denetleyecektir.

Bu değişik 147 nci maddenin Gerekçesi de Anayasayı ihlâl kasdının bir kanıtı niteliğindedir. Çünkü gerekçe şöyledir :

«Anayasa; Türkiye Büyük Millet Meclisini hem kanun vâzı (ko-yucusu), hem de Anayasa vâzı olarak yetkili kılmıştır. Kanun vâzı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinin tasarrufları, Anayasa'da belirtilen istisnalar dışında ve Anayasa'da gösterilen şekil, usul ve esaslara göre Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi tutulmuştur. Anayasa Mahkemesi, Yasama Meclislerinin İçtüzüklerinin Anayasa'ya uygunluğunu da denetlemeye yetkilidir. Ancak, Anayasa Mahkemesinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasa vâzı olarak yaptığı Anayasa değişikliklerini denetlemesi söz konusu olamaz. Nitekim, Anayasa'mızda, 4 ncü maddesinin 3 üncü fıkrasında (Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almıyan bir Devlet yetkisi kullanamaz.) hükmü yer almıştır. Şu halde Anayasanın sadece kanunlara ve İçtüzüklere hasrettiği bir denetleme yetkisinin Anayasa Mahkemesince, Anayasa değişikliklerine teşmil edilemeyeceği tabiidir. Ancak, hemen gözönüne almak gerekir ki; Anayasa değişikliği,

Anayasanın 155 nci maddesinde görüldüğü üzere, gerek teklif, gerekse müzakere ve kabul bakımından kanunlardan farklı şekil şartlarına bağlanmıştır. Anayasa değişikliği, bu şartlar dışında kanunların tâbi olduğu müzakere usullerine tâbi olmakla beraber bir kanun değil, bir Anayasadır. Geçmiş yıllar tatbikatında Anayasa değişiklikleri kanun şeklinde kabul ve ilân edildiği ve bu değişikliklerden bazıları aleyhine iptal davaları açıldığı için, **Anayasa Mahkemesinin Anayasa değişiklikleri üzerinde denetim yetkisi bulunup bulunmadığı konusuna açıklık kazandırma ihtiyacı belirlemiştir.** Bu denetim yetkisinin, Anayasa değişikliğinin, sadece teklif, müzakere ve kabul edilmesine ait Anayasa hükümlerine uygun olarak yapılmış bulunup bulunmadığı noktasına münhasır olduğu, esasa teşmil edilemeyeceği ve bu esasın Anayasa Mahkemesine yer veren bütün demokrasilerde de aynı tarzda kabul edildiği tesbit olunmuştur. Anayasanın 147 nci maddesindeki değişiklik bu anlam dışındaki yorum ve uygulamaya yer bırakmayacaktır.»

Gerekçeden açıkça anlaşıldığı gibi madde; Anayasada değişiklik yapan kanunların esas bakımından da denetlenebileceğine ilişkin Anayasa Mahkemesi kararını hükümsüz kılmak, bu karara bağlı kalmamak amacıyla değiştirilmiştir. Ayrıca Gerekçenin dikkati çeken bir yönü de şudur: Gerekçede Anayasa yorumlanmaktadır. Gerekçeye göre: 147 nci madde, anlam bakımından değiştirilmemiş sadece yanlış yorumları önlemek amacıyla bu biçime sokulmuştur.

Gerekçe; Anayasa Mahkemesinin, Anayasada değişiklik yapan kanunları esas bakımından da denetlemesini «Kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi» kullanmak diye nitelemiştir. Oysa, asıl, bu gerekçede «Kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi» kullanılmıştır. Çünkü, 1961 Anayasası Yasama Organına, kanunları ve Anayasayı yorumlama yetkisi vermemiştir.

1924 Anayasasının 26 nci maddesinde (Büyük Millet Meclisi) nin görevleri arasında «kanunların yorumlanması» da sayılmış olduğu halde 1961 Anayasasının «Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri» kenar başlığını taşıyan 64 ncü maddesinde böyle bir görevden söz edilmemiştir. 1961 Anayasasına göre: Kanunlar ve Anayasalar ancak Anayasa Mahkemesince yorumlanır. Bu nedenlerle değişik 147 nci maddenin kendisinden başka gerekçesi de Anayasa'yı ihlâl eder niteliktedir.

Anayasanın 147 nci maddesi 1971 yılında değiştirilerek, Anayasada değişiklik yapan kanunların Anayasa'ya uygunluğunun Anayasa Mahkemesince esas bakımından denetlenmesi önlenmeye kalkışıldıktan sonra, artık «Anayasayı, çoğunluğun egemenliğine karşı koruyan kurum ve hükümlerin» yok edildiği düşünülmüş olmalı ki: 15 Mart 1973 gün ve 1699 sayılı kanunla, Anayasanın ihlâlinde daha da ileri gidilmiş; Anayasa'ya, sıkıyönetim mahkemelerinin, sıkıyönetim kalktıktan sonra da görevlerini sürdürmelerini sağlayıcı Geçici bir madde eklenmiştir. Anayasaya böyle bir geçici madde eklenmesinin anlam ve amacını anlamak için dört yıl öncesini hatırlamakta yarar vardır:

26 Nisan 1971 günü 11 ilde ilân edilip İstanbul ve Ankara'da 26 Eylül 1973 gününe kadar sürdürülen iki yıl beş aylık son sıkıyönetim döneminde önceki sıkıyönetimlerde, sıkıyönetim Mahkemelerinin görev ve yetkileri sıkıyönetim süresiyle bağlı idi. Sıkıyönetim kalkınca, sıkıyönetim mahkemeleri artık ellerindeki davalara bakamıyor; dava dosyalarını adliye mahkemelerine göndermek zorunda kalıyordu. Oysa, hükümet adliye mahkemelerine güvenemiyordu. Çünkü, bu mahkeme hâkimlerinin atanmaları, yer değiştirmeleri, terfileri ve cezalandırılmaları Anayasa'nın öngördüğü hâkimlik güvencesine uygun bir biçimde düzenlenmişti. Yürütme Organı'nın adliye mahkemelerine söz geçirmesi olanağı yoktu. Bu nedenle, yürütme organı tarafından atanan, yer değiştirmeleri, terfileri ve cezalandırılmaları yürütme organının elinde bulunan, tek kelime ile, hâkimlik güvencesinden yoksun olan sıkıyönetim hâkimlerinin kararları ile adliye mahkemelerinin kararları birbirine uymuyordu. Örneğin, 15 - 16/Haziran/1970 olayları üzerine ilân edilen sıkıyönetim döneminin Sıkıyönetim Mahkemesi; DİSK yöneticilerini tutuklamış ve tahliye istemlerini sıkıyönetim süresince reddetmişti. Oysa, sıkıyönetim kalkıp dava dosyası İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilince, bu mahkeme, ortada DİSK yöneticilerinin tutuk bırakılmalarını gerektirecek bir neden görmediğinden sanıkların hemen tahliyelerine karar vermişti.

Aynı davalarda, hâkimlik güvencesinden yoksun hâkimlerden kurulu sıkıyönetim mahkemelerinin kararları ile hâkimlik güvencesine sahip adliye mahkemelerinin kararları arasındaki bu çeşit çelişkili durumlar iktidar çevrelerince iyi karşılanamazdı. Bu durumun tekrarlanmaması için, onlarca, çıkar yol şu idi : Sıkıyönetim Mahkemeleri, başlamış buldukları davalara, sıkıyönetim kalktıktan sonra da bakmalıydı. Bu da, 13/5/1971 günlü 1402 sayılı SIKIYÖNETİM KANUNU'nun 23 ncü maddesiyle sağlandı. Çünkü bu madde şöyle idi :

«Sıkıyönetimin sona ermesiyle Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan askeri mahkemelerin ve mahkemeler nezdindeki askeri savcıların yetkileri sona ermez. Askeri mahkemeler ve askeri savcılar sıkıyönetim bölgesindeki bir kıta komutanının veya askeri kurum amirinin nezdinde, eldeki işlere münhasır olmak üzere faaliyetlerine devam ederler. Bu hallerde, sıkıyönetim komutanlığı nezdinde kurulan Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri birden fazla ise sayıları ihtiyaca göre azaltılabilir.»

Demek ki, artık, sıkıyönetim mahkemesindeki davalar, sıkıyönetim kalkınca adliye mahkemelerine gönderilmeyecek ve böylece, adliye mahkemeleri; sıkıyönetim mahkemelerinin aylarca tutuk bıraktığı bir kişinin seepsiz yere tutuk bırakıldığını ortaya koyamayacaktı.

Ne varki, sonradan Anayasa Mahkemesince kapatılan, Türkiye İşçi Partisi; Sıkıyönetim Kanunu'nun kimi maddelerini ve bu arada 23 ncü maddesini Anayasaya aykırı bulduğundan Anayasa Mahkemesinde iptal davası açtı. Madde, Anyasa Mahkemesince iptal edildi.

Anayasa Mahkemesi; 15 ve 16 Şubat 1972 günlü, Esas : 1971/31, Karar : 1972/5 sayılı kararında bu konuda şöyle demişti :

«Sıkıyönetim dönemine özgü yetkilerden bir bölümünün bu dö-

nemin bitmesinden sonra da uygulama alanında kalmasının kanunla sağlanmasına Anayasanın (...) 124. maddesi hükümleri elvermez. Öte yandan, yine Anayasanın değişik 138. maddesinin üçüncü fıkrası, askeri mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğunun kanunla gösterilmesini buyurmuştur. Bu hüküm aynı zamanda askeri mahkemelerin sıkıyönetim yönünden yetkilerinin sıkıyönetim devam ettiği süre ile sınırlı bulunduğu ve sıkıyönetim kaldırılınca bu yetkinin de sona ereceği kuralını kendi içinde taşır. Olağanüstü durum artık yoksa olağanüstü yolların ve tedbirlerin de sona ermesi ve olağan hukuk düzeninin tüm gerekleriyle geri gelmesi doğaldır. Sıkıyönetim kalkınca askeri mahkemeler artık sıkıyönetim suçları ve suçluları yönünden 'Bir kimsenin kanunen tabi olduğu mahkeme' niteliğini yitirir ve sıkıyönetime özgü yetkileri uzatmakla 'Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka, bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulması' gibi bir yola gidilmiş olur. Böylece Anayasa'nın değişik 32. maddesi hükümleriyle de çatışma ve çelişme durumu ortaya çıkar.

Yukarıdan beri açıklananlar 1402 sayılı Kanunun 23. maddesinin Anayasanın değişik 32., 124. ve 138. maddelerine aykırılığını açıkça ve başka tartışmayı gerektirmeyecek biçimde ortaya koymaktadır. Maddenin iptal edilmesi gerekir. (...)

SONUÇ : (...) 23. maddenin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline (...) karar verildi.»

Görüldüğü gibi, Anayasa Mahkemesi, Sıkıyönetim kalktığı halde, sıkıyönetim mahkemelerinin kalkmamasını sağlayan kanun hükmünü Anayasaya aykırı bulmuş ve yürürlükten kaldırmıştı. Öyle ise, sıkıyönetim kalkarken sıkıyönetim mahkemelerinin de kalkması gerekirdi. Ne var ki, ege-men güçler, Anayasa Mahkemesinin bu kararına rağmen, sıkıyönetim kalksa da sıkıyönetim mahkemelerinin kalkmamasını istiyordu. Onun için kanunların Anayasaya uygun biçimde düzenlenmesi yerine, Anayasanın; kendisine aykırı bulunan kanunlara uydurulması yoluna gidildi. Bu amaçla, Anayasa'ya şu geçici madde eklendi :

«Geçici madde 21 — Sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihte sıkıyönetim mahkemelerinde görülmekte bulunan davalar sonuçlandırılınca kadar bu mahkemelerin görev ve yetkileri devam eder. Kamu davası açılmamış dosyalar ile duruşmanın tatiline karar verilmiş davalar durumlarına, niteliklerine ve kanun hükümlerine göre görevli ve yetkili mercilere verilir.»

Anayasa Mahkemesince, Anayasanın 32., 124. ve 138 nci maddelerine aykırı olduğu açıkça belirtilerek iptal edilmiş olan 1402 sayılı kanunun 23 üncü maddesi hükmünü tekrar yürürlüğe koyabilmek için bu hükmün bir benzerini Anayasa'ya sokmakla Anayasanın ihlâl edilmiş olduğu ortadadır. Çünkü bu Geçici madde ile, Yasama Organını da bağlayan Anayasa Mahkemesi kararı hükümsüz bırakılmış ve böylece Yasama Orga-

nının da yargı denetimi altında bulunmasını sağlayan anayasa ilkesi çiğnenmiştir.

Parlamentoda üçte iki çoğunluğu sağlayan bir kısım üyeler, Anayasanın 147 nci maddesini değiştirip kendilerini yargı denetiminden kurtardıkları kanısıyla Anayasayı ihlâlde bu kadarla da kalmamışlar; Anayasayı 1699 sayılı kanununa koydukları yeni hükümlerle mahkemelerin bağımsızlığı, tarafsızlığı, hâkimlik güvenmesi, savunma hakkı, kanuni yargı yolu gibi Anayasa ilkelerini olağan dönemlerde de, süresiz olarak, yok eden Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulmasını da sağlamışlardır.

Ne var ki, Anayasa Mahkemesi Kararında da belirtildiği gibi : «Bu değişiklikler Anayasanın, 157 nci madde uyarınca, halkoyuna sunulması sonunda kabul edilmesinden sonra yeni bir kanunla Anayasa bütünü içine sokulmuş bulunduğuna göre böyle bir değişikliğe yol açan kanunun denetim dışında bırakılması düşünülemez.»

Bu nedenle :

Anayasa Mahkemesinin; Anayasa'da değişiklik yapmakla kalmayıp Anayasayı ihlâl eden bu kanunları iptal edeceğine ve Yüce Divan sıfatını da taşıyan Anayasa Mahkemesi önüne 12 Mart sonrası döneminin yetkili kişilerinin sanık olarak çıkartılabileceklerine inanıyoruz.

11 Mayıs 1974

● 1974 Mali yılı bütçesi Cumhuriyet Senatosunda reddedildi. 140 Senatörün katıldığı oylamada, 65 kabul, 75 red oyu çıktı. Ancak Senato'nun bütçe ile ilgili kararı Anayasa gereği bir güven oyu niteliği taşımamaktadır.

● Zeytinyağı fiyatlarına yüzde 20 oranında zam yapıldı.

● Aralarında Mahir Çayan'ın eski karısının da bulunduğu ve 7'si Türk, 1'i Cezayirli, 1'i de Filistinli 9 genç Fransa'da Corbeil Mahkemesi tarafından «Silah ve patlayıcı madde bulundurdıkları, sahte kimlik belgeleri düzenledikleri» gerekçesiyle 5-13 ay arasında hapis cezasına mahkûm

edildiler.

● MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş, Adana'da düzenlediği açık hava toplantısında komando denilen MHP'li gençlere hitaben yaptığı konuşmada «Solculara karşı bizden alacağınız direktiflerle hareket edeceksiniz. Bizim direktifimiz dışında davrananlar bizden olamaz.» dedi. Türkeş konuşmasının bir başka yerinde de «Bizden direktif alır almaz solcuları kendi kazdıkları mezarlara gömeceksiniz» dedi.

● Bayar gelecek günlerdeki siyasi tutumunu tesbit üzere eski DP'lileri 16 Mayıs'ta İstanbul'da bir yemeğe çağırıldı.

14 Mayıs 1974

● İtalya'da boşanma konusundaki referandum, boşanmaya «evet» diyenlerin başarısıyla sonuçlandı. 37,5 milyar seçmenin yüzde 59,1'i boşanma'ya «evet,» yüzde 40, 9'u «hayır,» oyu verdi. Sonuç, Vatikan'ın, İtalyan

halkı ve hükümeti üzerindeki geleneksel ağırlığının iflası olarak yorumlanıyor.

● Türk lirasının değeri, ABD dolarına göre 50 kuruş yükseltildi. Doların yeni ihracat kuru, 13 lira 50 kuruş olarak saptandı. Karar genellikle olumlu karşılandı.

● Eskişehir'de ilerici öğrencilere saldıran komandalardan 3'ü tutuklandı.

● Sol yayınıları sahibi ve çevirmen Muzaffer Erdost, Sosyalist Ekonominin Meseleleri, adlı kitaptan dolayı TCK'nun 142 Maddesi uyarınca 7,5 yıl hapse mahkûm edildi. Daha önce de dört ayrı kitaptan toplam 30

yıl hüküm giymiş olan Erdost'un 142. maddeye göre aldığı cezaların toplamı 37,5 yıl hapse yükseldi.

● Genel Af kanunu'nun Millet Meclisi'nde yapılan son oylamasında Millî Selamet Partisine mensup 20 milletvekili AP, DP, CGP paralelinde oy kullanınca 141 ve 142. maddeler affin kapsamı dışında kaldı.

AF KANUNU'NUN PARLAMENTO'DAKİ SERÜVENİ

Af konusu bugün olduğu gibi kuruluşunda da CHP - MSP koalisyonunun en pürüzlü pazarlık maddesi idi. Gerçi her iki parti de seçim propogandalarında genel af üzerinde durmuşlar, özellikle MSP sözcüleri «Fikir suçu diye bir şey tanımıyoruz. Bütün fikirler serbest olacaktır» şeklinde konuşmuşlardı. Ne var ki başta sermaye olmak üzere ülkenin bütün antidemokratik ve gerici güçlerinin af konusundaki saldırıları, gene özellikle MSP kanadında sık sık tereddütlerin çıkmasına yol açıyordu. Nitekim koalisyon kurulurken ortaya çıkan en önemli pürüz de bu oldu. 22 Ocak günü toplanan CHP - MSP ortak af komisyonu düğümü çözemedi ve çözümlenmek üzere, liderlere (Ecevit - Erbakan) havale etti. MSP 163. maddeye karşılık yalnızca 142. maddenin af kapsamına alınmasına yanaşıyor, 141. maddede af dışı bırakılmak istiyordu.

Bu pürüz halledildi ve koalisyon kuruldu. Koalisyon protokolunda ve hükümet programında af yuvarlak anlatımlarla yer aldı. İç barışın sağlanmasın-

dan sözediliyor, affin bir «atıfet» olduğu üzerinde tizlikle duruluyor ve kapsamı konusunda dişe dokunur bir açıklık getirilmiyordu.

Aynı günlerde ve onu izleyen günlerde, af yalnız koalisyon kanatlarının değil ülkenin bütün demokratik ve antidemokratik güçlerinin karşılıklı tartışmalarının odak noktasını oluşturdu.

1 Mart günü CHP - MSP ortak af tasarısı açıklandı. Sermaye kanadı da suçlamalarının dozunu artırdı. Tasarı metninde 141 ve 142. maddelerin de yer almış olması muhalefetin temel itirazını teşkil ediyordu. Eleştiriler, orduya jurnal niteliğine ulaştı. Hükümetin tasarısı partilerin ortak tasarısı olarak hazırlanmakla, Güvenlik Kurulu'nun konuyu görüşmesine engel olduğu söyleniyor, MSP komünistleri affederek, tabanına ihanet eden bir parti olarak yıpratılmak isteniyordu. Ayrıca bütün muhalefet 141, 142 ve 146. maddeden hüküm giyenlerin affını önlemek için direniş kararı aldı. AP bu kararını 7 Mart günü resmen açıkladı.

21 Mart günü, AP'nin, MSP saflarında kulise başladığı ve bazı MSP'li parlamenterleri 141, 142 konusunda ikna etmeye uğraştığı haberleri duyulmaya başladı. 23 Mart günü Ecevit ve Erbakan artan söylentileri yalanlamak zorunda kaldılar ve affın tasarıda yer aldığı gibi gerçekleşeceğini bildirdiler. Ancak MSP kanadındaki çalkantılarla ilgili haberlerin önü alınamıyordu. Nitekim MSP grup Başkanlığı, 24 Mart günü bir açıklama daha yapmak zorunda kaldı ve «Partinin sarsılmaz bir bütün olduğunu» söyledi. Fakat sızan haberlerden bir anlaşmazlığın var olduğu ve bazı MSP'lilerin 141 ve 142. maddelerin affına karşı oldukları anlaşılıyordu. 26 Mart günü bu anlaşmazlığın giderildiği öğrenildi ve 27 Mart günü Genel Af Kanunu Tasarısı Millet Meclisinde görüşülmeye başlandı.

Kavgalı geçen oturumlar dan sonra 4 Nisan günü Millet Meclisi 141 ve 142 maddeleri de içine alan af kanununun bütününe oylayıp kabul etti ve maddelere geçildi. Olayların gelişimi boyunca tartışmanın kilidini 141 ve 142. madde-

ler oluşturuyordu. Bakanlar, liderler sık sık açıklamaya yapıyorlar ve affın Millet Meclisinin benimsediği şekilde çıkacağı konusunda teminatlar veriyorlardı. Aynı günlerde sermaye basınının AP'li kanatları da karıştı propogandanın dozunu artırdılar. Ancak bunlar işin görünür yanıydı. AP ve Demokratik Parti asıl çalışmalarını direkt seçmenlere yönelttiler, MSP'nin güçlü olduğu yörelerde yoğun bir propoganda işletiliyor, yüzlerce, binlerce imzalı protesto mektupları düzenleniyor ve MSP genel merkezine iletliyordu. Bazı MSP örgütleri de bu kampanyaya katıldılar. Tokat'ta, başta MSP olmak üzere AP, DP, CGP ve MHP il yönetim kurulları ortak bildiri yayınladılar ve 141 ve 142. af kapsamında kalmasına karşı çıktılar. Konya MSP teşkilatı sözlü ultimatomlarla MSP genel merkezini tehdit ediyor, Maraş'ta sürekli kahve toplantıları düzenlenerek MSP'nin «komünistleri affetmemesi» isteniyordu.

Şevket Kazan (Adalet Bakanı) 7 Nisan'da bir demec verdi ve «Artık geri dönemeyiz» dedi.

Bu süre içinde Meclis de kanunun maddeleri üzerindeki görüşmesini tamamlamış ve 185 red oyuna karşılık 207 oyla kabul etmişti. Oylama sırasında öteden beri adları üzerinde «manidar» yorumlar yapılan bazı MSP milletvekillerinin bulunmaması af konusundaki ilk ciddi alarm oldu. Erbakan, durumu «Arkadaşlar oylamayı erte-

si gün yapılacak sanıyorlardı. O yüzden bulunamadılar» gibi açıklamalarla geçiştirmek istedi; ne var ki gelişmeler Erbakan'ı yalanlıyordu. MSP içinde bir kanat 141 ve 142. maddelere oy vermemekte direniyordu ve direnecilerini saklamaksızın belirtiyorlardı. Af Senato'ya sevk edildi.

Daha sonraki günler, Erbakan - Asiltürk - Adak üç lüsünün içte, grubu ikna; dışta ise, affın Millet Meclisinde kabul edilen metin halinde kanunlaşacağı şeklindeki seri demeçleriyle geçti.

Senato Komisyonu 18 Nisan günü af ile ilgili çalışmalarını tamamladı. 146/3, 141 ve 142 kapsam dışı bırakılmıştı. 19 Nisan günü Senato Komisyonu'nun kararı resmen açıklandı. Aynı gün Erbakan bir demec verdi ve «Af kanunu üzerinde AP'nin Senatoda yapmak istediği değişiklikler önemli değildir. MSP'lilerin tümü oylamada bulunacak ve af kanunu Millet Meclisinden çıktığı gibi kanunlaşacaktır» dedi.

Senato Af Kanununu 24 Nisan günü görüşmeye başladı. Üstelik sanıldığının tersine muhalefet, engellemesini «geciktirme» şeklinde yürütmeyeceğini de ilân ediyor ve AP'li Rafet Rendeçi «Affı bir, iki gün içinde senatodan çıkaracağız» diye açıklamalar yapıyordu.

Affın senatoda görüşülmesi başlar başlamaz, uzun süre önce tezgahlanmış bir transfer şişirilerek kamuoyuna duyuruldu: CHP Erzurum Milletvekili Gıyaset-

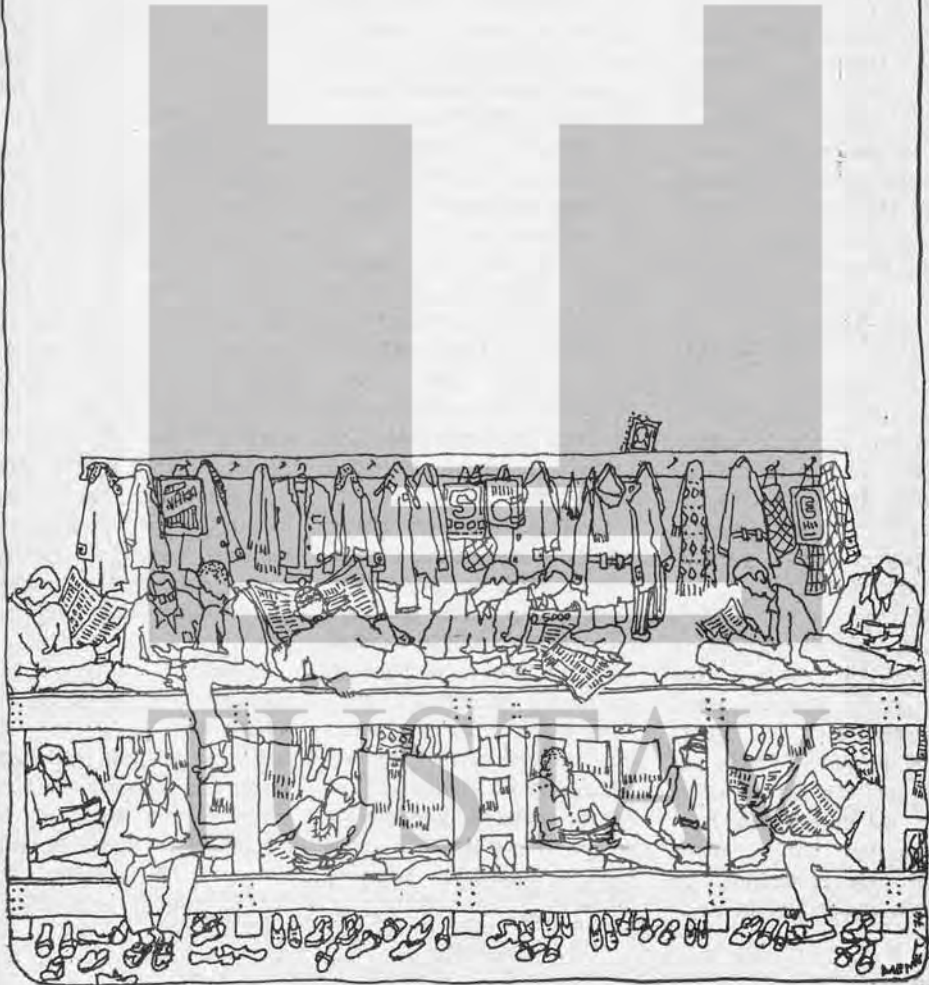
tin Karaca AP'ye geçti ve istifa gerekçesini «141 ve 142. maddelere oy vermemek için bu yolu tutmak zorunda kaldım» şeklinde açıkladı.

Tartışmalı da olsa kısa süren bir kaç oturumdan sonra Senato 27 Nisan günü 96 oyla, Senato Komisyonunun hazırladığı metni kabul etti. 27 Senatör red, oyu vermiş, 1 senatör ise çekimser kalmıştır. Bu durumda Millet Meclisi kendi metnini ancak 226 oy ile kanunlaştırabilecekti. Aralarında Cevdet Sunay, Namık Talu ve Nihat Erim'inde bulunduğu Cumhurbaşkanı kontenjanından senatoya girilenlerin büyük bir çoğunluğu da oylarını muhalefet kanatlarının görüşleri doğrultusunda kullanmışlardı.

29 - 30 Nisan günleri MSP içindeki durum yeniden tartışma konusu oldu. Ankara'da gene mebus pazarları kurulduğu ve bir çok MSP'linin «satın alındığı» haberleri fıslıta gazetesi ile yayılıyor, MSP'li liderler de aralıksız bu söylentileri yalanlıyorlardı. Ancak İhsan Karaçam, Hüsamettin Aknumcu, Ahmet Tevfik Paksu ve Emin Acar'ın 141 ve 142'ye «hayır» dedikleri hemen hemen kesinleşmişti. AP ve DP'nin, MSP'li milletvekillerine yönelttiği baskı ise aralıksız sürüyordu. Aynı günlerde Adalet Bakanı Kazan'ın mütalaa istediği Askerî Yargıtay'ın 141 ve 142'yi fikir suçu kabul etmesi, hükümetin umudunu gittikçe artırmıştı. Erbakan, Suudi Arabistan gezisinde idi ve CHP'li Birler'in uyarılarına rağmen

ZAMAN AKAR, ZAMAN GEÇER,
ZAMAN ZİNDAN İÇİNDE;
BİZ MAPUSTA GÜRÜL GÜRÜL YATARDIK
YILAN ÇİVAN İÇİNDE.

ENVER
Gökçe

men geziyi iki gün daha uzattı. Oysa Gündüz Sevilgen'in başını çektiği bir grup, teşkilatı durmadan dolaşiyor ve 141 ve 142'nin af kapsamından çıkarılması için çalışmaları örgütlü bir hale getiriyorlardı.

MSP'ye yöneltilen saldırıların dozu da en yüksek noktasma ulaşmıştı. 1 Mayıs günü Şevket Kazan İstanbul'da bir basın toplantısı yaptı ve 141 ve 142 için referandum yapılmasını önerdi.

2 Mayıs günü Millet Meclisi Komisyonu Senato'da yapılan değişiklikleri önemsiz iki tanesi hariç hepsini reddetti ve ilk tasarı haline getirdi. Bu arada Ecevit de iki transfer yaparak Ahmet Türk (DP) ve Cevat Atılğan'ı (Bağımsız) CHP'ye geçirdi. İki milletvekili ise CHP'ye katılmakla birlikte CHP yönüne oy kullanacaklarını belli ettiler. Hükümet karşı saldırıya geçmişti.

Ancak komando adı verilen MHP'li faşist güçlerin öğrenci yurtlarından başlattıkları terör ve saldırılar da aynı günlerde yoğunlaştırıldı. Affin tartışıldığı günlerde tipik provokasyonlarla «Bir sağ sol çatışması başlıyor» havası yaratılmak isteniyordu.

7 Mayıs günü Millet Meclisi affı yeniden görüştü ve hükümet bir gövde gösterisi yaptı. Senato metni benimsenmiyor ve Millet Meclisi metinleri 226'yı rahatça geçerek kabul ediliyordu. 141 ve 142. maddeleri içine alan ünlü 5. maddede 231 oyla reddedildi ve 231 oyla Millet Meclisi met-

ni kabul edildi. Hemen ardından da affın sondan bir önceki adımı olan karma komisyona havale edilen ta sarı, çok küçük bir kaç değişiklik dışında Millet Meclisince ilk kabul edilen metin idi.

Affin asıl engellenmesinin Senato - Meclis Ortak Komisyonunda olacağı umuluyordu. 8 ve 9 Mayıs günleri, komisyona katılacak senatör ve milletvekillerinin tesbiti ile geçti, 10 Mayıs günü Karma komisyon çalışmalarına başladı. Komisyonun 16 üyesinden 9'u muhalefetten yana, 7'si ise hükümetten yana parlamenterlerden oluşmuştu. Ancak gene de umulan engelleme olmadı. Beklenmeyecek kadar kısa zamanda Karma Komisyon konuyu görüştü ve Senato metnini yeniden kabul edip millet Meclisine sevk etti. Son raund'da idi sıra.

12 Mayıs, 13 Mayıs günleri partilerin iç çalışmaları olanca yoğunluğuyla sürdü. Bu arada çeşitli kuruluşlar afla ilgili görüşlerini bildiriler halinde açıklıyorlar, cezaevlerinde ise «sinirli» bir bekleyiş göze çarpıyordu.

14 Mayıs günü af Millet Meclisi tarafından «son» olarak görüşülmeye başlandı. Erbakan «artık son kerteğe geldik... Bütün kardeşlerimizin birarada hareket etmelerini yürekten dilerim» diyor. CHP'liler belirgin bir iyimserlik havası içinde «230'u rahat çıkaracağız» şeklinde konuşuyorlar ve kimse MSP'nin grup kararı almadığına (alamadığına) dikkat etmiyordu.

Öteyandan MSP'li bazı parlamenterler, Ankara'da Hacıbayram semtinde bir evde gizli toplantılar yapıyorlar, bir söyletiye göre «kurl'ana el basıp, komünistleri affetmemek için yemin» ediyorlardı. İyimserlik havası o kadar belirgindi ki bir gazete «Tahliyeler perşembe günü» şeklinde manşet atıyor, kanunun özel kurye ile Korutürk'e yetiştirileceğini haber veriyordu. Şevket Kazan ise «MSP Teşkilatı saat gibi işliyor. 2-3 gün içinde 50 bin kişiyi özgürlüğüne kavuşturacağız» diyordu.

Salı gecesi görüşmeler bir usul tartışması yüzünden 5 saat geç başladı. Ancak aynı süre içinde MSP grubunda da fırtına kopmuş ve Erbakan grubuna hakim olamadığını 20 milletvekilinin oy vermemekte kararlı olduklarını Ecevit'e duyurmuştu. Ecevit ise bir pusula ile verdiği cevapta «Affın 141 ve 142'yi kapsam dışı bırakması halinde hükümete devam edemeyeceklerini» bildirdi. Ardından her şey çok hızlı gelişti. Yoğun bir kulis dönüyor, MSP'liler Millî Eğitim Bakanının bazı tasarruflarıyla ilgili sudan bahaneleri pazarlık konusu haline getiriyorlar, oylama anı ise durmadan yaklaşıyordu.

Oylama başladığında ek-sik istihbarat yüzünden hükümet kanadında bir rahatlama görüldü. İlk dört maddenin oylanması sırasında oyların dağılımı ise bu rahatlamayı bir bayram havasına dönüştürdü. Nitekim radyodan alabildik-

leri oylama sonuçlarına bakan kişiler Salı'yı Çarşamba'ya bağlayan gece «af çıktı» rahatlığı içinde yaptıklarına girdiler.

Ancak sıra 5 maddenin oylanmasına gelince her şey değişti. 20 MSP'li parlamentaryer karma komisyon metnine, muhalefetle birlik te kabul oyu verdiler ve 141 ve 142. maddelerin af kapsamı dışında kalması, 214' e karşı 221 oyla kabul edildi, Komisyon metni için salt çoğunluk (226) aranmadığından madde kesinleşti ve Millet Meclisi metninin oylanmasına bile gerek kalmadı.

MSP'den 141 ve 142'yi kapsam dışı bırakan maddeye kabul oyu veren milletvekilleri şunlardı: Mehmet Hulusi Özkul, Abdurrahman Uysal, Rasim Han Cioğlu, Cahit Koçkar, Hüsamettin Akmumcu, Ahmet Akçay, Emin Acar, Yahya Akdağ, Zekai Yaylalı, Mehmet Bozgeyik, Tevfik Pak-

su, Cemal Cebeci, Gündüz Sevilgen, Sabri Dörtkol, Reşat Saruhan, Ali Acar, Vahdettin Karaçorlu, İhsan Karaçam, Hüseyin Abbas, Mehmet Zeki Uğur, Yozgat MSP milletvekili Lütfi Zarrarsız ise oylamaya katılmadı.

Beklenmedik sonuç CHP saflarında «çok etkisi» yaratıyor. Hemen bütün CHP'liler istifa etmek gerektiğinde birleşiyorlar, Sadettin Bilgiç (DP) ise Refet Sezgin (AP) ve Cihat Bilgehan'a (AP), «Bu iş bitti. Haydi bakalım şu sağ koalisyonu kuralım artık» diye sesleniyordu. Sağ partiler kanadında zafer havası esmekteydi.

Daha sonraki günler, hükümetin istifası ihtimalinin yarattığı panikten dolayı MSP'lilerin çözüm arama gayretleri içinde geçti. Ne var ki Erbakan grupta ancak 23 milletvekilini kontrol edebiliyordu. Hükümet

bir azınlık hükümeti haline dönüşmüştü.

Af Kanunu bir hükümet bunalımına yol açıp ve sadece adı suçlar diye nitelenen katil, hırsız, dolandırıcı, yankesici gibi bozuk düzenin sakatlanmış ürünlerini hapisten çıkarırken, sayıları Şevket Kazan'ın verdiği rakama göre 1013 olan 141 ve 142 madde'den dolayı hüküm giymiş yada yargılanmakta olan «Sosyalistleri» demirparmaklıklar arkasında bırakıyor du.

«Bir sınıfın bir başka sınıf üzerindeki tahakkümünü tesise...» diye başlayan bu antidemokratik maddeleri af kapsamı dışında bırakan sermaye ve gerici müteffikleri «bir sınıfın bir başka sınıf üzerindeki tahakkümünü tesis» etmişler ve yurtseverlerin, sosyalistlerin özgürlüklerini kısıtlamaya devam etmeyi başarmışlardı.

15 Mayıs 1974

- 141 ve 142. maddelerin af kanununun kapsamı dışında kalmasının tepkileri sürüyor. Bir çok kuruluş Korutürk'e yolladıkları mesajlarda kanunun veto edilmesini istediler.
- Walter Scheel Almanya Cumhurbaşkanlığına seçildi. Eski Cumhurbaşkanı Güstav Heinnemann görev süresi dolduğu için ayrılmıştı.

- Üç Filistin gerillası bir İsrail köyünü bastı ve Maolat köyü okulundaki 85 kişiyi rehin aldı. Gerillalar karşılık olarak İsrail'deki 26 gerillanın serbest bırakılmasını istediler. Daha sonra İsrail ordu birliklerinin yaptığı baskın sonunda okul havaya uçuruldu ve 16 kişi öldü. Ölenlerden üçü gerilla.

16 Mayıs 1974

- Cumhurbaşkanı Korutürk Çeşme'de düzenlenen «kapalı» bir brifingde turizm sorunlarıyla ilgili görüşlerini açıklarken «özel sektör hiç endişe etmemelidir. Özel sektör kendi

- hakkını her zaman bulacaktır. Devlet kendi planıyla kamu sektörünü işletecektir» dedi.
- Devlet Üretim Çiftliklerinde 9 bin tarım işçisi greve başladı.

Grevi Tarım İş Sendikası yürütüyor ve Türk İş destekliyor.

● Hükümet, Deniz Nakliyata bağlı çeşitli işyerlerinde başlatılan grevi başlangıcından iki saat sonra erteledi. Greve toplam 2 bin 800 işçi katılmıştı. Grevi uygulamaya sokan Deniz Ulaş İş Sendikası ücretlere yüzde 55 ila 92 arasında değişen oranlarda zam istemişti.

● Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun yeni genel başkanı Halit Narin düzenlediği basın toplantısında «İş hayatındaki tedirginliği yalnız bu hükümete bağlayamayız» dedi. Narin, hükümetin başlangıçtaki «katı ve teorik» tavrını gittikçe terkettiğini de sözlerine ekledi.

● I. P. I. (Uluslararası Basın Enstitüsü) siyasal nedenlerle hapiste bulunan Türkiyeli gazeteci ve yazarların serbest bırakılmasını istedi.

● İsrail uçakları, bir kaç gün önceki Maolat Köyüne yapılan gerilla baskınına karşı misilleme yaptı.

Saldırı Lübnan'daki gerilla üslerine yöneltildi ve 21 kişi öldü.

● Bayar 91. yaş gününü kutlama gerekçesiyle düzenlediği yemekte eski Demokrat Partililerle buluştu. Yemeğe Demirel dahil bütün sağ partilerin Genel Başkanları da çiçek gönderdiler.

● Portekiz'de geçici Anayasa yürürlüğe girdi ve hükümet kuruldu. Hükümette belli başlı bakanlıkların dağılımı şöyle: Başbakan: Adelino Palma Carlos (Bağımsız, merkez sağ demokrat), Devlet Bakanı: Alvaro Cunhal (Portekiz Komünist Partisi lideri), Devlet Bakanı: Sa Carniera (Demokratik Halk Partisi), Francisco Pereira de Muro (Sosyalist eğilimli ilerici Hristiyan Partisi), İçişleri Bakanı: Magalhaes Mota (Demokratik Halk Partisi), Adalet Bakanı Salgado Zenha (Sosyalist), Savunma Bakanı: Pacheocu Goncalves (Portekiz Komünist Partisi), Dışişleri Bakanı: Mario Soares (Sosyalist Parti Lideri)

BİRLEŞİK SAĞ CEPHE ÇABALARI VE CELAL BAYAR

Celal Bayar'ın ve eski Demokrat Partililerin siyasi haklarına kavuşmalarından sonra, sağın tek cephe halinde birleştirilmesi ve bu cephenin Bayar'ın manevi liderliğinde örgütlenmesi tasarısı ortaya atıldı. Başlangıçta pek ciddiye alınmayan, gazetelerde bir kaç satırlık haberler halinde değerlendirilen bu tasarısı, af görüşmelerinden bir kaç gün önce birden ağırlık ve yaygınlık kazandı. Başını Günaydın gazetesinin çektiği Bayar'ı tanıtıcı (çoğu zaman övücü) yazılar, röportajlar basında geniş bir şekilde yer alması başladı. Sağ partilerin lider kadroları ise (Demir

el dahil) Bayar'a bağlılıklarını tekrar tekrar belirtmeye koyuldular.

Konuyla ilgili ilk yorumlar Bayar'ın büyük Demokrat Parti adlı yeni bir siyasi parti kurulması eğiliminin de olduğu şekildeydi. Ancak Bayar'a yakın çevreler bu haberi doğrulamadılar. 16 Mayıs 1974 günü Bayar'ın 91. yaş günü dolayısıyla eski demokrat partililere verdiği bir yemek, gelişmelerin en yoğun laştığı gün oldu. Hemen bütün Demokrat Parti liderlerinin katıldığı yemekte üç alternatif üzerinde duruldu. Buna göre ya yeni bir parti kurulacak, ya var olan partilerden birine top-

luca girilecek yada Bayar'ın liderliğinde bir sağ koalisyon oluşturulmasına çalışılacaktı.

Alınan haberlere göre şimdilik yalnızca yeni bir parti kurulması alternatif reddedilmiştir. Diğer iki alternatiften hangisinin tercih edileceği —yada ikisinin de başarılıp başarılamayacağı— ancak, Mayıs sonunda yapılması için çaba gösterilen Bayar — Demirel görüşmesinden sonra belli olacaktır.

Ancak Bayar ekibinin kurmaylığını yapan Hayrettin Erkmən (Ki eski DP'iler arasında hem politikadan uzak kalmayan, hem de iş çevrelerince «mu

temet ve muteber» adam olarak kabul edilen eski bir DP bakanıdır) daha geniş ve kapsamlı bir proje geliştirmektedir. Erkmən, sermaye partileri arasındaki çatlıkları ancak «sağ partilerin üstünde bir liderin» kapatabileceği kanısındadır ve bu lider: Bayar'dır.

Nitekim Erkmən'in çabaları bir ölçüde meyvesini verdi. Demokratik Partinin, Bayar'ın liderliği konusunda aldığı grup kararından sonra, altındaki zeminin gittikçe kaydığını gören CGP lideri Feyziöđlü, birer siyasi mevta haline geldiklerini tesbit eden Kemal Satır, Ali İhsan Göğüş gibi politikacılar Bayar'ın liderliğindeki bir sağ cepheye «evet» dediler. 16 Mayıs'taki doğum günü partisine AP temsilcisi olarak katılan Orhan Cemal Ersoy ise kendini «Ben bura da Bayar - Demirel görüşmesinin temsilcisi olarak bulunuyorum. Bütçe ve hükümet sorunu aydınlığa kavuştuktan sonra iki lider görüşeceklerdir» diyor du. Nitekim Demirel, doğum günü partisine yolladığı çiçeğe iliştirdiği karta «Her zaman emrinizdeyim» diye yazmıştı.

Ancak AP kanadında gözlenen Bayar'ın liderliğini kesinlikle kabullenme eğiliminin yaygın ve güçlü olmadığıdır. Özellikle Demirel, Bayar'ı bir manevi lider olarak kabullenmek ve sıcak politika dışında tutmak hesabı içindedir.

Bir zamanlar «artık madımı doldurdu. Hiç bir siyasi gücü kalmamıştır. Demokratik Partinin seçim başarısı da Bayar'ın seçim gezisine değil, AP'nin yarattığı hayal kırıklığına dayanmaktadır» diyenler Bayar'ı birleşik sağ cephenin lideri olarak lanse edilmesinin altında hiç kuşkusuz sermaye partileri arasında ki derin uçurumları kapatmak isteyen güçler yatmaktadır. Demirel'in artık sağ kanadın lideri olmadığı görülmektedir ve yaygın bir kana ya göre «Demirel alternatifsizlikten dolayı işbaşında» tutulmaktadır. Ve siyasi hakları iade edilen Bayar'ın kişiliğinde bu lider «doğmuştur». Demirel Bayar görüşmesi de bu düğümü çözecektir.

Yukarıdaki görüşü savunmaların yanı sıra temel nokta ise hiç kuşkusuz sermaye partileri arasındaki çekişmenin temelinin yanlış

teşhisidir. Sağ kanattaki parçalanma liderler arası çekişmelerden, sen ben kavgasından değil, Türkiye'de kapitalizmin gelişmesinin ulaştığı bu aşamada sermaye'nin çeşitli kesimleri arasındaki çıkar zıtlıklarından kaynaklanmaktadır. Bu gün sermayenin tekeli kesimi, tekel dışı kesimleri, büyük toprak sahipleri, rantiyeler, aracı - tefeci - tüccar kesimleri arasındaki çıkar zıtlıklarının çözümü liderlik sorununun halledilmesinden geçmeyecektir. Yada «tarihi kişiliği olan Bayar» bile bu zıtlıklamay çözümüleyemeyecek ve mutlaka bir yana ağırlık koymak zorunda kalacaktır. Yada Bayar liderliğindeki «Birleşik sağ cephe» bir fiyasko ile sonuçlanacaktır.

Ancak siyasi gelişmeler sermaye kanatları arasında «geçici» uzlaşmaları imkan dahiline sokabilir. Hatta Bayar kanadının terkettiği «Büyük Demokrat Parti» projesi dahi yeniden ağırlık kazanabilir. Ve galiba sermaye partilerinin tek doğru teşhisi bu noktadadır: Düğüm Bayar - Demirel görüşmesinden sonra çözülecektir.

17 Mayıs 1974

● İstanbul Sanayi Odası Başkanı Nurullah Gezgin, hükümet bunalımı konusunda «Ekonomimizin ve özel sektörün yeni bir hükümet bunalımına tahammülü yoktur» dedi.

● İsrail misilleme saldırılarına devam ediyor. Lübnan sınırları içindeki gerillaların barındığı köylere baskın yapan İsrail askerî birlikleri,

60 kişiyi öldürdüler; 150 kişi de yaralandı.

● Danimarka'da İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na bağlı 200 bini aşkın işçi yeni kurulan liberal azınlık hükümetinin aldığı ekonomik kararlara karşı direnişe geçti. Polis göstericilerin üstüne köpeklerle saldırdı. 30 işçi gözaltına alındı. Sendikalar

Konfederasyonu «Ya hükümetin yeni vergiler getiren kararlarını geri alacağız, yada bu hükümeti devireceğiz» dedi.

● Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği 19. genel kurulu Ankara'da başladı.

TMMOB 19. GENEL KURULU TOPLANDI

Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) 19. Genel Kurulu 17 ve 19 Mayıs 1974 tarihleri arasında Ankara'da toplandı. Çoğunluğunu ilerici ve yurtsever delegelerin oluşturduğu Kongre, mimar ve mühendislerin yurt kalkınmasındaki görevleri yanında günümüzün en acil meselesi olan, daha demokratik ve özgür bir toplumun oluşturulmasında TMMOB'ye düşen görevler üzerinde de tartışarak olumlu kararlar aldı.

Af kanununun, ilerici ve yurtseverleri af kapsamı dışında bırakarak çıkmasının hemen ertesinde toplanan kongrede söz alan bütün delegeler, bu adaletsizliği şiddetle protesto ettiler ve TMMOB'nin diğer demokratik kuruluşlarla birlikte, önümüzdeki demokrasi ve özgürlük mücadelesinde üzerine düşen görevler hakkında çeşitli önerilerde bulundular.

Kongrenin ikinci oturumunda, 100'den fazla delegenin imzaladığı af ve düşünce özgürlüğü ile ilgili bir kongre kararı teklifi getirildi. Teklif, TMMOB bünyesinde sürekli bir Af ve Düşünce Özgürlüğü Komitesi kurulmasını öneriyor, bu komitenin başta af kapsamı dışında bırakılan TMMOB mensupları ile ir-

tibat kurup gereken maddi ve manevi yardımları organize etmesinden başla olarak, af ve düşünce özgürlüğü için verilecek mücadelede atılacak adımları somutluyordu. Teklifte, sonuç olarak, bütün demokrasi ve özgürlükten yana kuruluşların da katılımıyla bir Af ve Düşünce Özgürlüğü Derneği kurulması öneriliyordu.

Teklif konusunda açılan tartışma yeni olumlu öneriler getirdi. Söz alan delegelerden biri, toplumumuzdaki sınıfların af konusundaki tavırlarını açıklayarak «Affın, ilerici ve yurtseverleri dışında bırakarak çıkmasının, demokrasi ve özgürlük düşmanı sömürücü sınıfların ne kadar gaddar ve acımasız olduğunu bir kere daha açıkça gösterdiğini» söyledi. Bundan böyle bu toplum düşmanı sınıflara karşı verilecek mücadelenin etkili olabilmesi ve kalıcı sonuçlar ve rebilmesi için, demokrasi ve özgürlük mücadelesinin öncüsü işçi sınıfımızın fiilî öncülüğünün gerçekleştirilmesi gerektiğini, bunun için de gündemde olan sosyalist partinin oluşturulmasında, yine demokrasi ve özgürlük mücadelesinin yazılan yurtsever mimar ve mühendislerin hayırhah ve olumlu tavırlarının sürdürü-

leceğini ve gerekli katkıların yapılacağını belirtti.

Kongrenin sonunda yayımlanan bildiri egemen çevrelerin sözcülerinin demokrasi ortamının asgari gereklerinden olan fikir özgürlüğüne yönelttikleri saldırıları yoğunlaştırdıkları, akıldışı bir anlayışla düşüncelerini kafaların içinde hapsedmek istedikleri öne sürüldü ve şöyle denildi.

«Bu davranış, insanca yaşama hakkının sözle ifade edilmesini bile çok gören asalak sömürücülerin, kaçınılmaz sonlarını geciktirme çabalarından başka bir şey değildir. Amaç, yalnızca geniş kapsamlı bir affa karşı çıkma değil, çalışmaların hakları doğrultusunda örgütlenmesini engellemek ve sömürü düzenini sürdürmektir. Bu nedendir ki, Cumhuriyetin 50. yılı için çıkarılan Af Kanunu, eşitlik ilkesini dahi hiçe sayan bir niteliğe dönüşmüş, vergi kaçakçıları kader kurbanları arasında gösterilirken, düşüncelerinden dolayı mahkûm olmuş yurtseverler hapisanelerde bırakılmıştır. Af Yasası, Anayasaya aykırı hükümlerden arındırılmalı, siyasi suçların tümünü kapsayan bir biçimde çıkarılması için, tüm demokratik kuruluşlar bu doğrultudaki çabalarını birleştirmelidirler.»

● Af Kanunu Resmî Gazetede yayınlandı ve kesinleşti. Tahliyeler başladı. Tartışmalı olan 146/3 madde de 5 yıllık indirimde dahil ediliyor.

● Ecevit, hükümet'le ilgili sorulara «Kişisel eğilimim çekilmektir» cevabını verdi. Başbakan ilerici çevrelerin tahriklere kapılmamalarını istedi, kuşkularını dile getirdi. Hükümetin Durumu CHP Parti

Meclisi ve Ortak grupta görüşüldükten sonra belli olacak.

● Bozbeylî de Bayar'la görüştü ve «Bayar'ın öncülüğünde bir millî cephe kurulması gereğine inanıyoruz» dedi.

● 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı törenlerle kutlandı. Cumhurbaşkanı Korutürk'ün mesajı dikkati çekti. Başbakan Ecevit de bir mesaj yayınladı.

Af Kanunu

Cumhuriyetin 50 nci Yılı Nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun

Kanun No : 1803

Kabul tarihi : 15/5/1974

MADDE 1. — 1/2/1974 tarihine kadar işlenmiş suçlardan:

A) Kanunların suçu tespit eden asıl maddesinde, üst sınırı (12) yılı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile yahut yalnız veya birlikte olarak para cezasıyla cezalandırdığı veya müsadereyi yahut bir meslek veya sanatın yapılmamasını veyahut bu cezalardan birini veya birkaçını gerektiren fiiller hakkında takibat yapılmaz.

B) (12) yıl veya daha az hürriyeti bağlayıcı bir cezaya yahut bu miktarı aşmayan hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile birlikte veya müstakillen hükmedilmiş para cezasına mahkûm olanlar veyahut mahkemelerden başka mercilerce haklarında para cezası tayin edilenler, «9 ncu madde hükmü saklı kalmak şartıyla» fer'i ve mütemmim cezalarıyla ceza mahkûmiyetlerinin sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmişlerdir.

C) Müstakillen (12) yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı bir cezaya veya kanunla birlikte para cezasına mahkûm edilenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarının (12) yılı ve para cezalarının tamamı affedilmiştir.

D) Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı suçlardan dolayı ölüm cezasına mahkûm edilenlerin bu cezaları (30) yıl ağır hapse, müebbet ağır hapse mahkûm edilenlerin cezaları da (24) yıl ağır hapse çevrilmiştir.

E) Yüksek Adalet Divanı tarafından mahkûm edilmiş olanların 78 sayılı, 218 sayılı ve 780 sayılı Af Kanunları ile Anayasa'nın 97 nci maddesi uyarınca cezaları kısmen veya tamamen affedilenlerle bu afların dışında kalanların aslî ve fer'i cezaları dayandıkları kanun hükümleri ayırt edilmeksizin bütün neticeleriyle birlikte ortadan kaldırılmıştır.

MADDE 2. — 7/2/1974 tarihine kadar işlenmiş:

A) Türk Ceza Kanununun 127, 128, 129, 131, 132, 133 ncü maddelerinde, 135 nci maddesinin ikinci bendinde, 136, 137, 138, 139 ncu mad-

delerinde, 146 nci maddesinin üçüncü fıkrasında, 148 nci maddesinde, 149 ncu maddesinin üçüncü fıkrasında, 150, 152, 156, 157, 168, 171, 172 ve 384 üncü maddeleriyle Askerî Ceza Kanununun 55, 56 ve 59 ncu maddelerinde yazılı suçlardan dolayı 5 yıl veya daha az bir süre ile mahkûm olanların cezaları, fer'i ve mütemmim cezaları ile ceza mahkûmiyetlerinin sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmiştir.

Yukarıda yazılı suçlardan dolayı beş yıldan fazla süre ile mahkûm edilenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarının beş yılı ve para cezalarının tamamı affedilmiştir.

B) Türk Ceza Kanununun 202, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 403 ncü maddeleriyle 404 ncü maddesinin 1 nci bendinde ve 406, 407, 414/1, 415, 416/2-3, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 503 ve 510 ncu maddeleriyle Askerî Ceza Kanununun 131 ve 132 nci maddelerinde gösterilen suçları işleyenler hakkında ilgili maddede öngörülen Devlet zararı önceden ödenmek; tazminat hükümleri ise saklı kalmak şartıyla bu maddenin (A) bendi hükümü uygulanır.

C) Türk Ceza Kanununun, yukarıdaki (B) bendinde gösterilen maddelerine atıf yapan Askerî Ceza Kanununun 135 ve 152 nci maddelerinde yazılı fiiller hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.

MADDE 3. — 7/2/1974 tarihine kadar işlenmiş:

Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 1567 sayılı Kanununun şümulüne giren 10.000 liraya kadar (Onbin lira dahil) kıymet kaçakçılığı suçları veya bu kanuna göre çıkarılan kararname ve tebliğlere aykırı fiiller veya miktarı ne olursa olsun döviz veya Türk parasının ziyanını intaç etmemiş bilumum fiiller veya önceden çıkarılan kararname ve tebliğlere göre suç sayılmayan fiiller, istimal ve istihlâk maksadı ile işlenmiş kaçakçılık fiilleri ve ithalle ilgili olmayan tek el kaçakçılıkları ve kaçakçılıkla ilgili olmayan tek el suçları, Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair 1918 sayılı Kanunda belirtilen CIF kıymeti 20 000 lirayı geçmeyen (yirmibin lira dahil) ithal ve FOB değeri 20 000 lirayı geçmeyen (yirmibin lira dahil) ihraç kaçakçılığı suçları hakkında bu kanunun 1 nci maddesi hükümü uygulanır.

Yukarıki fıkra hükümleri dışında kalan Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair 1918 sayılı Kanun, ek ve tadilleriyle bu kanunlara ilişkin tebliğler ve Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 1567 sayılı Kanunlar ile bunların ek ve tadilleri hükümlerini ihlâl eyleyen fiillerle, 1308 sayılı Kanunla değişik 6136 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin 2 ve 3 ncü; T. C.K. nun 264 ncü maddesinin 2 ve 3 ncü fıkralarına giren fiillerden mahkûm olanların hürriyeti bağlayıcı cezalarının beş yılı affedilmiştir. Şu kadar ki; bu fıkra hükmünden yararlananlara tayin edilen para cezaları af kapsamı dışında bırakılmıştır.

MADDE 4. — A) Suçu işlediği tarihte 15 yaşını doldurmamış olanlarla, haklarında Türk Ceza Kanununun 47 ve 48 nci maddeleri uygulanlarla uygulanması gerekenlerin 7/2/1974 tarihine kadar işledikleri suçlar için takibat yapılmaz. Bunlara verilen cezalar, fer'i ve mütemmim cezalarla, ceza mahkûmiyetlerinin bütün sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmiştir.

B) Suçu işlediği tarihte 15 yaşını bitirmiş olup 18 yaşını bitirmemiş olanların 7/2/1974 tarihine kadar işledikleri kanunların suçu tespit eden asıl maddesinde üst sınırı (onsekiz) yılı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı bir

ceza ile yahut yalnız veya birlikte olarak para cezası ile cezalandırıldığı veya müsadereyi yahut bir meslek veya sanatın yapılmamasını veyahut ve cezalardan birini veya birkaçını gerektiren fiiller hakkında takibat yapılmaz.

Bu kimselerden, 7/2/1974 tarihine kadar işledikleri suçlardan dolayı, 18 yıl veya daha az hürriyeti bağlayıcı bir cezaya, yahut yalnız, veya birlikte olarak para cezasına, veyahut müsadere veya bir meslek veya sanatın tatili icrasına cezasına, veyahut bu cezalardan biri veya birkaçına mahkûm olanlara bu cezaları, ceza mahkûmiyetlerinin bütün sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmiştir.

Bu bentte belirtilen kimselerden, 7/2/1974 tarihine kadar işledikleri suçlardan dolayı 18 yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı bir cezaya veya bununla birlikte para cezasına mahkûm edilenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarının 18 yılı ve para cezalarının tamamı ile fer'i ve mütemmim cezaları affedilmiştir. Ancak, Türk Ceza Kanununun 450 nci maddesinin 1 ve 10 ncu bentleri gereğinde mahkûm edilenler bu bent hükmünden yararlanamazlar.

MADDE 5. — Aşağıda yazılı bentlerde gösterilen suçlar, bu kanun hükümleri dışında bırakılmıştır.

A) Türk Ceza Kanununun 141, 142, 146, 149 ve Askerî Ceza Kanununun 148 nci maddesinin (B) bendinde yazılı fiiller ile Türk Ceza Kanununun 414 ncu maddesinin 2 nci fıkrası ve 416 nci maddesinin 1 nci fıkrasında yazılı suçlar. 1 nci maddenin (D) bendi hükmü saklıdır.

B) Türk Ceza Kanununun 2 nci kitabının, umumun sıhhatine, yenilecek ve içilecek şeylere müteallik 7 nci babının 3 ncü faslında yer alan hükümlere muhalefetten İzmir 5 nci Sulh Ceza Mahkemesine açılmış bulunan 1967/331 esas sayılı ve bu yer Sıkıyönetim Askerî Mahkemesine açılmış bulunan 1972/20 esas sayılı, davalara konu teşkil eden fiillerle, bu davalarla ilgili olarak Hâkimler Kanununun 107 nci maddesi gereğince, takibat icrasına lüzum görülenler haklarında açılmış veya açılacak davalara ilişkin fiiller,

C) 1710 yılı Eski Eserler Kanunu ve Asarı Atika Nizamnamesi zikredilen eski eserleri kanuna ve nizamnamelere aykırı olarak yurtdışına çıkaranların veya çıkarmaya teşebbüs edenlerin suç teşkil eden fiilleri,

D) Yukarıda (A) bendinde gösterilen Türk Ceza Kanununun 414/2 ve 416/1 maddelerine âtîf yapan Askerî Ceza Kanununun 152 nci maddesinde yazılı fiiller.

E) Askerî Ceza Kanununun 56/1 - (D) maddesi hükmünün mâtuflu olan 56/1 - (A) ve Türk Ceza Kanununun 133/1 maddelerinden hüküm giymiş olan yabancıların bu kanundaki af hükümlerinden yararlanabilmeleri (mukabilinde bir Türk vatandaşının - veya Türkiye lehine suç işlemiş bir şahsın - mahkûm edildiği ülke tarafından cezanın ortadan kaldırılması halinde) Bakanlar Kurulundan çıkarılacak kararnameye bağlıdır.

MADDE 6. — Bu kanunun uygulanmasında içtima hükümleri dikkate alınmaz.

Ancak, bu kanundan yararlanmış olmakla beraber Türk Ceza Kanununun 77 nci maddesi gereğince, aynı neviden şahsî hürriyeti bağlayıcı muvakkat cezaların birleştirilmesi sonucu, tatbik edilecek cezadan (12) yıl indirilir.

Bu kanun hükümlerinden yararlandıkları halde, mahkûmiyetlerinin toplamı Türk Ceza Kanununun 77 nci maddesinde belli edilen miktarlara

ulaşmaması sebebiyle, ikinci fıkrada öngörülen indirimlerden yararlanamayanların, bakiye şahsî kürriyeti bağlayıcı muvakkat cezalarının birleştirilmesi sonucu tatbik olunacak cezalar; aynı neviden ağır hapis cezaları için (24) yılı, hapis cezaları için (13) yılı ve başka neviden cezalar için (18) yılı geçemez.

MADDE 7. — A) Bu kanundan yararlanıp, ölüm cezaları 30 yıl ağır hapse ve müebbet ağır hapis cezaları 24 yıl ağır hapse çevrilenlerin şartlı salıverilmelerinde, dışarda geçirecekleri 1/3 süre, çevrilen bu cezaları üzerinden; muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olup da, bu kanundan yararlananların şartla salıverilmelerinde ise, dışarda geçirecekleri 1/3 süre, af ile yapılacak indirimden önceki esas ceza miktarı üzerinden yapılır. Şartla salıverilmeye; 647 sayılı Cezaların Infazı Hakkındaki Kanunun değişik 19 ncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen iyi hallilik ile, ikinci fıkrasında öngörülen şartlar, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki süre için aranmaz.

B) Bu kanundan kısmen yararlananların fer'i ve mütemmim cezaları, ceza mahkûmiyetlerinin sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmiştir. Bu kanun gereğince cezaları genel afa tamamen ortadan kalkanlar hakkında özel kanunlarında yazılı, muayyen bir meslek ve sanatın icrasının menine dair hükümleri tatbik edilmez.

Şu kadar ki, (B) bendinin uygulanması ile aftan kısmen ya da tamamen faydalanan zimmât, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolaylı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlardan hükümlü bulunanlara, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 23/12/1972 tarih ve 2 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 1 nci maddesinin 1 ve 2 nci fıkralarında ve 87 nci maddesinde sayılan kurlarda görev verilemez.

MADDE 8. — 16/6/1952 tarih ve 5958 sayılı Kanunla tadil edilen 26 Recep 1342 ve 3 Mart 1340 tarihli ve 431 sayılı Kanunun 2, 3, 4 ve 5 nci maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır. Bu durumdan istifade etmek isteyen erkek mensuplar hakkında 431 sayılı Kanunu tadil eden 5958 sayılı Kanun gereğince kadın mensuplara tanınan haklar uygulanır.

MADDE 9. — A) 1973 yılı sonuna kadar olan dönemlere (Beyana dayanan vergilendirmelerde 31/12/1973 tarihine kadar verilmesi gereken beyannamelere) ilişkin vergi ve sosyal sigorta primi ve 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri şümulüne giren diğer amme alacaklarına taallük eden cezalar, gecikme zamları ve faizlerden tahsil edilmemiş olanlara ait vergi veya resim veya harç veya sigorta primi veya 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri kapsamına giren diğer amme alacakları, asıllarının bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce veya bu tarihten itibaren 8 ay içinde kısmen veya tamamen ödenmiş olması halinde (Cebren tahsil edilenler dahil), ödenen vergiye veya resme veya harca veya sigorta prim borcuna veya 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri şümulüne giren diğer amme alacaklarına tekabül eden cezaların ve bunlara uygulanması gereken gecikme zamanlarının ve faizlerinin tamamı:

Özel kanunlarına göre alınması gereken ceza ve gecikme zamları hakkında da yukarıki fıkra hükmü uygulanır.

Af dönemleri ile ilgili olarak kesilmiş ve kesilecek bir vergi veya resim veya harç veya sigorta primi veyahut 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri şümulüne giren diğer amme alacakları asıllarına bağlı olmayan tüm vergi ve sigorta primi ve para cezalarının tamamı;

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar henüz tahsil edilmemiş olan fer'i amme alacakları ile vergi cezalarının ve tahsili için vergi dairelerine gönderilen veya gönderilmesi gereken mahkeme harç ve giderleri ve yemeklik ve yiyecek bedelleri gibi müteferrik alacakların ikiyüzelli liraya kadar olanları (ikiyüzelli lira dahil), 6933 sayılı Kanuna göre alınan Hazine hisseleri, her türlü âşir bedelleri ile 31/7/1973 tarihine kadar Maliyeye devredilmesi gereken tavizat bedellerinin bin lirası ve kadastro harçları affedilmiştir.

Gümrük Kanununun giriş ve çıkış işlemlerine ilişkin para cezaları ile bu kanunun ihlâlinden doğan para cezalarının tamamı affedilir ve Gümrük Vergileri ile ilgili olanları hakkında da bu bendin ilk fıkrası hükmü aynen uygulanır.

506 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin son fıkrasındaki ödeme, 26 ncı maddedeki sorumluluk hallerinin tahakkuk etmesine bağlıdır.

B) Af dönemlerine ilişkin olarak bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra kesilecek vergi ve sigorta primi veya 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri şümulüne giren diğer amme alacaklarına müteallik cezalar ve gecikme zamları ve faizleri hakkında da, vergi veya resim veya harç veya sigorta primi veya 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri şümulüne giren diğer amme alacakları asıllarının ilgililerine tebliğ edildiği tarihten itibaren 8 ay içinde ödenmesi halinde (Ödeme emri tebliği ve haciz tatbiki yolu ile muttali olunan amme alacakları dahil), yukarıdaki bent hükmü uygulanır.

C) Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte ihtilâflı bulunan veya ihtilâflı hale getirilen vergi, resim, harç, sigorta primi ve 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri şümulüne giren diğer amme alacakları asıllarını ihtilâfın kesin hükme bağlandığı tarihten itibaren 8 ay içinde ödeyen mükellef ve sorumlular hakkında da yukarıdaki bentler hükümleri uygulanır. Ancak bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra vergi, resim, harç, sigorta primi ve 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri şümulüne giren diğer amme alacaklarına müteallik ihtilâfı sürdüren veya ihdas eden mükellef ve sorumlulardan yetkili merciler tarafından kesin hükme bağlanacak vergi, resim, harç, sigorta primi ve 6183 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri şümulüne giren diğer amme alacakları % 20 (Kaçakçılık cezasının uygulandığı vergi, resim ve harçlar % 50) fazlası ile tahsil edilir.

D) Bu kanun hükümleri, borçlular ve mükelleflerin 6183 sayılı Kanundan öngörülen «tecil» müessesesine başvurmalarına ve bu suretle aftan faydalanmalarına engel olmaz.

E) Afla ilgili vergilendirme dönemlerine ilişkin olarak Vergi Usul Kanununun 371 inci maddesine göre bu kanunun yürürlüğü tarihinden itibaren bir yıl içinde pişmanlık talebinde bulunanlara beyanları üzerine tarh ve tahakkuk ettirilen vergi, resim ve harçlar haber verme tarihinden itibaren 8 ay içinde ödendiği takdirde, vergi cezası kesilmez ve pişmanlık zammı uygulanmaz.

F) Bağ - Kur sigortalılarından, başvurma ve basamak seçme işlemlerini 1479 sayılı Kanunda gösterilen süreler geçtikten sonra yapanların veya Bağ - Kur Kanunu kapsamına girdikleri halde hiç başvurmamış olanların bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden ay başından itibaren 3 ay içinde olmak kaydıyla başvurma ve basamak seçme işlemleri ve hatalı seçtikleri basamaklara dair yazılı düzeltme talepleri, bu talepler sigorta yardımına hak kazandıran olaydan önce vukubulmak ve varsa

ödenmesi gereken kesenek ve primler ödenmek kaydıyla geçerli sayılır ve bu gibiler hakkında herhangi bir müeyyide ve ceza uygulanmaz.

1479 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesine göre verilmesi gereken çalışma belgelerini bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden ay başından itibaren üç ay içinde Bağ - Kur'a intikal ettirilmesi halinde bu belgeler geçerli sayılır.

Bağ - Kur sigortalılarının, bu kanunla verilen başvurma süresinin sonuna kadarki prim borçlarına ait fark, gecikme zammı ve faizleri takip ve tahsil edilmez; ödenmiş olan fark, gecikme zammı ve faizler geri verilmemekle beraber sigortalıların prim borçlarına mahsup edilir.

G) 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa intibak ederek kongrelerini yapmış ve yine aynı kanunun 3 üncü maddesine istinaden tescil ve ilânını zamanında yaptırmadıklarından münfesh duruma düşerek tasfiyeye tabi tutulmuş kooperatifler, Genel Af Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içerisinde tescil ve ilânlarını yaptırdıklarında bir defaya mahsus olmak üzere affedilirler.

1630 sayılı Dernekler Kanununun geçici 1 inci maddesi uyarınca hakkında fesih işlemi uygulanmış dernekler için, intibak Genel Kurul toplantılarını -evvelce süresinde yapmış olmaları şartı ile yeni tüzüklerini mahallî mülkiye amirlerine vermek üzere bir aylık ek süre tanınmıştır.

H) Deprem, sel, yangın gibi felâketlerden zarar gören yurttaşlarımıza 7269 sayılı Kanun uyarınca yapılan yardımlardan tahakkuk eden her türlü faiz, gecikme faizleri, anaparanın dışındaki bilumum masraf yüklemeleri takip ve tahsil edilemez.

I) Onuncu Devre T. B. M. M. üyelerinin ödeneklerine müsteniden Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasına olan asıl borçlarına yürütülen faizler, her türlü mahkeme ve icra takip masrafları, vekâlet ücretleri ile tahakkuk ettirilmiş vergiler kaldırılmıştır.

Borçluların yapmış olduğu bütün ödemeler (Hangi nam ile tahsil edilmiş olursa olsun) esas borçtan indirildikten sonra kalan bakiye borçları bu kanunun yayımı tarihinden itibaren % 3 faizle beş yıllık taksite bağlanmıştır.

MADDE 10. — 7/2/1974 tarihine kadar yapılan malî işlemler nedeniyle Sayıştay, mahkeme ve yetkililerce sorumluları adına verilen tazmin veya zimmet hükümleri sonucu borç yazılan tutarlar, sözleşmeden doğmamış olması, hizmetin görülmüş veya malın teslim edilmiş bulunması ve suç konusu teşkil etmemesi şartı ile kurumlarınca silinir. Ayrıca:

A) 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 133 üncü maddesine göre, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar silinmesine karar verilmiş olan borçlar,

B) Kaldırılan eytam ve eramil sandıklarının mal sandıklarına devrolmuş alacak artıkları,

C) Tutarı 1 000 liradan az olan bütün borçlar ile nedeni tespit edilemediğinden takibi yapılamayan borç kayıtları,

D) 7/2/1974 tarihine kadar zaman aşımına uğrayan zimmetler nedeniyle, Sayıştay'ca verilen tazmin hükümleri sonucu saymanlar adına kaydedilen borçlar,

E) Silinmesi öngörülen borçların faizleriyle, bugüne kadar ödenmiş diğer borçların henüz tahsil edilmemiş faizleri silinir.

F) Bakanlıklar ve diğer kamu kuruluşlarından burs alarak tahsilini yapanlardan gerek talebeliği sırasında burs almaktan vazgeçenlerin

gerek tahsillerinin bitiminde mecburî hizmetlerini yerine getiremeyenlerin, almış oldukları burs toplam tutarını ödemeleri kaydıyla, yükümlü oldukları ve henüz ödenmemiş bulunan faiz ve diğer para cezaları affedilmiştir.

Bu madde kapsamına giren ve henüz yargılanmamış işlemler için Sayıştay'ca tazmin veya zimmet hükmü verilmez.

MADDE 11. — 9/5/1969 günü ve 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanununun geçici 1 inci maddesinin (B) bendi kapsamına giren arazi sahiplerine bu geçici madde dairesinde itirazda bulunabilmeleri için bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, 1 yıllık yeni bir itiraz süresi tanınmıştır.

Anılan geçici madde uyarınca evvelce itirazda bulunulmuş ve bu itirazın tetkik ve reddedilmiş olması bu kez yapılacak itirazların kabul ve tetkikine engel teşkil etmez.

İnceleme kurulları tarafından yapılan itirazları itiraz tarihinden itibaren bir yıl içinde inceleyip karara bağlarlar.

MADDE 12. — 7/2/1974 tarihine kadar keşide edilmiş olan ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası vasıtasıyla bankalara duyurulmuş bulunan ademi tediye protestoları, protestonun hukuki sonuçları açısından özel hukuk hükümleri saklı kalmak şartıyla kaldırılmıştır.

MADDE 13. — Bu kanun hükümleri, bir ceza mahkûmiyeti olmasa ve faile ait bulunmasa dahi kanunen veya dış ticaret rejimi hakkındaki kararlara göre kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması, satılması ve yurda sokulması suç teşkil eden veya inhisara tabi olan eşyanın müsaderesine engel değildir.

Ancak, yukarıki fıkra hükmü dışında kalan eşya, ithalde alınan gümrük ve diğer vergi ve resimler ile ardiye ücreti ve sair masrafların ödenmesi halinde sahiplerine verilir.

Bu kanun kapsamına giren 6831 sayılı Orman Kanununa aykırı davranma suçlarında kullanılmış olan aletlerle canlı ve cansız her türlü taşıt araçları ve paraya çevrilmiş ise bunların emanet hesabındaki bedelleri, henüz kamu davası açılmamış işlerde C. Savcılarınca, kamu davası açılmış işlerde mahkemelerce, hüküm kesinleşmiş ise hükmü veren mahkemece sahiplerine iade olunur. Şu kadar ki, 7/2/1974 tarihinden önce kesinleşmiş bir hükme konu teşkil eden (alet, canlı taşıt araçları, araba, kağıt, traktör ve römorku hariç) her türlü motorlu taşıt araçları ve bunlar satılmış ise bedelleri, hükümlü hakkındaki ceza bu kanun kapsamına girse dahi sahiplerine iade edilmez.

5383 ve 1615 sayılı Gümrük Kanunları, 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine dair Kanun, 3437 ve 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli hakkındaki kanunlar, 3078 sayılı Tuz Kanunu, 3788 sayılı Çay Kanunu, 1497 sayılı Çay Kurumu Kanunu, 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler Kanunu ve 1118 sayılı Oyun Kâğıtları İnhisarı hakkında Kanun ile bunlara ek ve tadilleri gereğince müsadereleri kesinleşmiş olan eşya, madde, alet ve taşıma vasıtaları sahiplerine iade edilmez.

Trafik sicilli kayıtlarına dayanılarak satın alınan taşıt araçlarından zapt ve müsaderesi kesinleşmemiş olanların ardiye ve sair masrafları ödenmek şartıyla prim, vergi ve resim alınmaksızın sahiplerine verilir.

MADDE 14. — 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 11 inci maddesinde belirtilmiş olup, meslek onuru ile bağdaşması mümkün olmayan bir işle uğraşma dışındaki bir nedene dayanılarak:

A) Yapmış oldukları stajın geçerli olmamasından dolayı 7 Şubat 1974 tarihinden önce aynı Kanunun 72 nci maddesinin (b) bendi uyarınca adları baro levhasından silinmiş bulunanlarla staj bitim belgesi almış oldukları halde aynı nedenle baro levhasına yazılma istemleri reddedilenler, levhaya yazılmalarına ilişkin Baro Yönetim Kurulu kararları Adalet Bakanlığınca onaylanmayanlar veya baro levhasına yazılmamış olanlar başvurdukları takdirde başka engelleri yoksa baro levhasına yazılırlar. Meslek onuru ile bağdaşmayan uğraş dışında 7 Şubat 1974 tarihinden önce mevcut, stajı geçersiz kılan nedenlerle levhadan silinmeleri gerekenler hakkında da silme işlemi yapılmaz.

B) 7 Şubat 1974 tarihinden önce adları staj listesinden silinmiş olanlar, başkaca engelleri bulunmadığı takdirde üç ay içinde başvurmaları halinde yeniden staj listesine yazılırlar ve silme kararından önce yaptıkları staj geçerli sayılarak kaldıkları yerden ilk yazılma tarihinde tabii oldukları staj hükümlerine göre stajlarına devam ederler. 7 Şubat 1974 tarihinden önce meslek onuru ile bağdaşmayan bir uğraş dışında stajla bağdaşması mümkün olmayan bir görev veya işte bulunmalarından dolayı staj listesinden silinmeleri gerekenler hakkında, bu nedenin anılan tarihte ortadan kalkmış olması şartıyla silme işlemi yapılmaz.

C) Bu kanunun birinci maddesinden faydalanarak işledikleri suçları bütün sonuçlarıyla affedilmiş olan avukatlar haklarında, bihakkın veya meşruten tahliye tarihlerinden itibaren, bu mahkûmiyetlerinin tabii neticesi olan, kanunî mahcuriyet halinde bulundurulmaya ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun avukatlığa kabul edilmeme ve ruhsatnameleri Baro Yönetim Kurulunca geri alınarak iptal ve adları bir daha yazılmamak üzere levhadan silinir hükümleri, yani avukatlık mesleğini icra edemeyeceklerine dair hükümleri tatbik olunmaz.

MADDE 15. — A) 1974 yılı Şubat imtihan döneminin sonuna kadar geçen süre içinde kayıtlı buldukları Yüksek ve Orta Öğretim Kurumları ile, dışardan imtihanlara girenlerin de hangi sebeple olursa olsun kayıtları silinmiş öğrencilerle kendi istekleri ile ayrılmış olanlar, (her derecedeki askerî okul öğrencileri hariç), bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç ay içinde eski öğrenim kurumlarına yazılı olarak başvurdukları takdirde ayrıldıkları sınıf veya sınıfta bir yıl daha öğrencilik sıfatlarını devam ettirmek ve o sınıf veya sınıfta iki defa da sınava girmek hakkını kazanırlar. Askerlik süresi gelmiş olanlar bu haklarını kullandıkları takdirde tecilli sayılırlar. Şu kadar ki, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte askerlik görevini yapmakta olanların üç aylık başvurma süresi terhis tarihinden, millî veya hukukî mücbir sebeplerle bu hakkını kullanamayacak durumda olanların üç aylık başvurma süresi bu mücbir sebeplerin kalktığı tarihten başlar.

Bu fıkra hükmüne dayanarak eski öğrenim kurumlarına müracaat eden öğrencilere, kurumlarınca birer başvurma belgesi verilir.

Bu madde hükmünden yararlanan öğrencilerden, Danıştay'dan yürütmenin durdurulması kararı alarak öğrenim kurumlarına devam edebilmiş olanlar hakkındaki davalara devam edilmez.

B) Her derecedeki askerî okullarla diğer öğrenim kurumlarında Millî Savunma Bakanlığı adına ve hesabına öğrenim yapan askerî öğrencilerden ;

7/2/1974 tarihine kadar, gerek disiplinsizlik ve gerekse başka nedenlerle Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişiği kesilenlerin (kendi isteğiyle ayrı-

lanlar hariç), okulda geçen süreleri askerliklerine sayılır ve muvazzaf askerlik hizmetlerinden affedilirler. Şu kadar ki, disiplinsizlik nedenleri dışında iliği kesilenler, istemde buldukları takdirde muvazzaf askerlik hizmetini yapmak üzere sevk edilirler.

Bunların ilişik kesilmesinden doğan tazminat borçları affedilmiştir. Ancak, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar tahsil edilmiş olanlar geri verilmez.

C) Devlet hesabına yatılı olarak okuyan öğrencilerin çeşitli nedenlerle öğrenimlerini tamamlayamamalarından doğan tazminat borçlarının, borcun aslının ödenmesi kaydıyla, faiz ve ceza şart borçları affedilmiştir.

D) 1973 - 1974 ders yılı için yapılan üniversite giriş sınavları sonunda aldıkları puanlar itibarıyla fakülte ve yüksek öğrenim kurumlarına girmeye hak kazanmış lise mezunları, önkaydını yaptırmış olsun, olmasın, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç ay içinde girmeye hak kazandıkları fakülte ve yüksek öğrenim kurumlarına başvurdukları takdirde kesin kayıtları yapılır.

MADDE 16. — İstiklâl Savaşına katılmış olmaları nedeniyle 869 sayılı Kanun uyarınca İstiklâl Madalyası ve 1005 sayılı Kanun gereğince şeref aylığı almış olanlardan, çeşitli nedenlerle sonradan madalya beratı alınmış şeref aylıkları kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç 6 ay içinde sahiplerine geri verilir.

MADDE 17. — 7/2/1974 tarihine kadar eğitim, tatbikat, atış ve diğer askerî hizmetlerin yapılması sırasında hizmete ilişkin taksirli ve ihmali fiillerden meydana gelen Hazine zararları, askerî bir suçla bağlı olsun veya olmasın, takip ve tahsil edilmez. Ancak, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar tahsil edilmiş olanlar geri verilmez.

MADDE 18. — A) Firar halinde olup da yurt içinde bulunanlar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay, yurt dışında bulunanlar bir yıl içinde resmî mercilere müracaatla teslim olmadıkları takdirde bu kanun hükümlerinden faydalanamazlar.

B) Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce kotasından veya görev yerinden izinsiz uzaklaşmış yahut izin süresini özürsüz geçirmiş olanlar, bakaya, yoklama kaçağı ve saklı bulunanlar ve askerlikten kurtulmak için hile yapanlar, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren yurt içinde bulunanlar üç ay, yurt dışında bulunanlar bir yıl içinde resmî mercilere başvurmak şartıyla bu kanun hükümlerinden faydalanırlar.

C) Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihte 46 yaşını doldurarak askerlik çağı dışına çıkmış olanlar, resmî mercilere teslim olmak kaydı aranmaksızın bu kanun hükümlerinden faydalandırılır ve fiili askerlik yükümlülüğünden muaf tutularak yedeğe geçirilirler.

Muvazzaf askerlik hizmetini tamamlamadan çeşitli nedenlerle kotalarınca erken terhis edilmiş bulunanların dışarıda geçen sürelerinden üç aya kadar olanı muvazzaf askerlik hizmetinden sayılır.

MADDE 19. — Yargıtay ve Askerî Yargıtay'ca incelenmekte bulunan bir ceza davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmesi halinde, usulünce açılmış ve mahkûmiyetle sonuçlanmış olan kişisel hak davalarına ait kararlar üzerinde Yargıtay incelenmesi yapılmak üzere, dosya görevli Hukuk Dairesine gönderilir. Kişisel hakka ait mahkûmiyet kararı bozulduğu takdirde, dosya görevli ve yetkili hukuk mahkemesine yollanır ve

mahkemece Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu gereğince dava karara bağlanır.

Yargıtay Hukuk Dairesi ilâmından alınacak harçlar, hukuk ilâmlarındaki harçların aynıdır. Şahsi hak yönünden bozulup mahalline iade olunan davalara, görevli ve yetkili hukuk mahkemelerince peşin harç istenilmeden bakılır. Verilen son kararlar birlikte, genel hükümlere göre karar ve ilâm harcı tahakkuk ve tahsil olunur.

Mahallî mahkemelerce verilmiş bulunan bir ceza mahkûmiyet kararı ile beraber usulünce açılmış kişisel hak davalarına ait olarak verilmiş mahkûmiyet kararlarının Yargıtay'ca incelenmesi, ceza kararlarının temyizindeki şartlara göre istendiği takdirde, dosya yukarıdaki fıkra gereğince işleme tabi tutulur.

MADDE 20. — Genel afla tamamen ortadan kalkan mahkûmiyet hükümlerine ait sicil varakaları Adli Sicilden çıkarılır. Aynı mahiyetteki cezalara ait fişlerden sicil tesis edilmemiş olanlar için sicil varakası tesis edilmez. Ancak 7 nci maddenin (B) bendinde yazılı suçlara ilişkin sabıka kayıtlarında bu hüküm uygulanmaz. Ve anılan bentte gösterilen hizmetlerle ilgili olarak yetkili mercilerce istendiği takdirde bildirilir.

Bu maddede öngörülen işlemlerin uygulanmasına ilişkin hususlar Adalet Bakanlığınca bu kanunu yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içerisinde düzenlenecek yönetmelikle belli edilir.

MADDE 21. — Bu kanun hükümlerinden faydalanacak tutuklu ve hükümlülerin salıverilme işleri, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 20 gün içinde tamamlanır.

MADDE 22. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 23. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

19 Mayıs 1974

● Fransa'da cumhurbaşkanlığıni oyların yüzde 50, 57'sini alan Valery Giscard d'Estaing kazandı. Sol Cephe'nin adayı Mitterand ise oyların yüzde 49, 43'ünü aldı. Seçim sonuçlarından sonra konuşan Mitterand «Şu anda iki Fransa

vardır» dedi.

● CHP Parti Meclisi oybirliği ile koalisyondan çekilme kararı aldı. Ancak kararın resmî uygulamaya sokulmasından önce Ecevit'in Erbakan'la son bir görüşme yapması kararlaştırıldı.

Bugün Ondokuz Mayıs

Mayısın ondokuzu

Sen ey Türk istiklâlinin koruyucusu

Sen ey ülkemizin geleceği

Ulusumuzun gözbebeği

Sen ey demir parmaklıklarda barfiks yapan

Ranzalarda perende atan

Sportmen ve kahraman Türk gençliği

Önünde bütün kilit-bahirler açık

Ama her zaman Samsun'a çıkılmaz a

Bu sabah da avluda volta atmaya çık!

Can Yücel

«Damlaya damlaya göl olmaz ya»
adlı şiirinden...

«Bugünkü bağımsız ve özgür Türkiye, 19 Mayıs'ta Atatürk'ün Samsun'a ayak basmasıyla, tarihte daima hür yaşamış Türk Milletinin eşsiz millî gurur ve direnişi ile, fakat Atatürk'ün deha ve gayretiyle, pek çok kan, acı ve güçlükten sonra kurulabilmiştir.

Bu tarihî günde, o mağlûbiyet günlerinin acısı ve perişanlığı karşısında, hayal edilişi bile imkânsız görünen, bugünün Türkiye'sinin fertleri olarak, bu uğurda hayatlarını verenleri rahmetle anmak ve milleti, bağımsız ve özgür bir devlet olmak hedefinde birleştiren Atatürk'ü minnetle anmak hepimizin vicdan ve vatan borcudur.

Fakat, burada en büyük borç, Türk gencine düşmektedir. Hiç bir idare, hiçbir devlet, kendi istikbali demek olan gençliğin, kendi yanında olmasından daha kuvvetli, bir güce sahip olamaz. Ve esasen bunun içindir ki Atatürk, kurduğu yeni devleti (Ey Türk Genci! Birinci vazifem Türk istiklalini ve Türk Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.) diyerek gençliğe emanet etmiş ve devletin mevcudiyet istikbalinin yegane temelini gençlikte görmüştür.

O halde, Türk istikbalinin bugünkü ve yarınki evlâdı için, Türk bağımsızlığını ve Cumhuriyetini korumada birleşmek bir vazifeyi, şöyle veya böyle anlamak, şu yolda veya bu yolda yürümek değil, bu vazifeyi yaparken bölünmek değil... Türk gencine yaraşan birleşmektir. Bölünmek, millî gücü parçalamak, demek olur ki, bundan Türk Milleti değil. Türk'ün düşmanı yaranlarır.

Şunu demek istiyorum... Sol kollarını veya sağ kollarını havaya kaldırarak, birbirlerinin millî yarar anlayışlarını, birbirlerini kırmakta görmek, bir vatan borcu değil, bir vatan hiyanetidir! Gençleri böyle, ayrı ve birbirine karşı kamplarda, yürümeye teşvik etmek bir vatan hiyanetidir!

Aziz Türk Gençleri,

Henüz tüm milletçe kökleştirememiş olduğumuz Atatürk devrimlerini, türlü isimlerde ve ülkelerde başka başka anlatılan reformlarla değiştirmek isteyenler, senin inanışların, senin istikbalin ile bilki kumar oynamaktadırlar.

Sen, ne komünizme, ne faşizme inanmıyacaksın. Geçen yüzyılda yaşamış Marx'ın düşüncelerini, bu asra ulaşan insanlar, kendi ülkelerinin, toplumlarının şartlarına göre değiştirdiler. Marx, Asya'da başka, Avrupa'da başka, hatta Avrupa'nın doğusunda ve ortasında ve nihayet Adriyatik kıyısında başka ve kendi toplum şartlarına göre yorumlandı. Ve bu yorumlamalar sonucu, bu değişik ülkelerin liderleri birbirlerini Marx'a ihanetle suçladılar.

Komünizmin, faşizmin ve hangi ad altında olursa olsun, bunların değişik yorumlarının, değişmeyen müşterek tarafı, ferdin özgürlüğünü tanımadır.

Diğer taraftan, ikinci Dünya Harbinde kendi milletleriyle birlikte Avrupa'yı ve bütün dünyayı, kana boyuyan bir inanışın insanlık için nasıl bir

felâket olduğunu görmüştük. Onun için Türk Genci, özgürlükçü demokratik anlayış dışında, her türlü kalıplaşmış doktrini reddeder.

Atatürk Türkiyesinde özgürlük vardır. Atatürk devrimleri ve Anayasamız, bu özgürlüğü getirmiştir.

Türk Genci, cebinde ve kalbinde, manevi değerleri inkâr eden, Atatürk yerine, geçmiş yüzyılın adamı Marx'ın takipçisi liderlerin resmini ve sözlerini taşıyan, akılcılıktan, pozitif ilimden uzak bir insan olamaz.

Atatürk'ün cumhuriyeti ve devrimleri, kendisine emanet ettiği Türk Genci, sosyal adalet, sosyal güvenlik içinde yaşayan, dinî inanç ve hükümleri dünya işlerinde ayrı gören özgür bir toplum olarak yaşamak ister. Bizim anlayışımızda, ferdin hakkı ferde, devletin payı devlete ait olmalıdır. Ne ferdi tutan bir devlet ne de devleti ve milleti sömüren fert, topluma eğemen olmamalıdır. Devlet, çalışanın sömürülmesini önlemelidir.

Atatürk'ün anlayışı, sosyal devlet anlayışı içinde açıklanabilir ve anlaşılabilir. Gençlerimiz, kendilerine rehber olarak aradıkları herşeyi, bütün ilkeleri, Atatürk'de bulacaklardır. Bu ilkelerin ne olduğunda bir şüphe ve yanılmaya asla yer yoktur. Gençlerimizin bu konuda da, her zaman olduğu gibi doğruyu, iyiyi ve güzeli bulacaklarına inanıyorum!

Sevgili vatandaşlarım,

Gençlerimizin bu olgunluğa erişmesinde şüphesiz ana ve babaların, öğretmenlerin de sorumluluk paylarını ve görevlerini dikkatten uzak tutmamalıyız. Ancak onların dikkat, alâka ve gayretleriyle başarılı gençler ve iyi vatandaşlar yetişecektir.

Bu mutlu günde, bu duygularla, Cumhuriyetimizin güvencesi gençlerimize memleket hizmetinde başarılar diliyor, aziz vatandaşlarıma sevgiler sunuyorum.»

— 20 Mayıs 1974 —

● CHP Parti Meclisi ve Ortak grupta alınan karara göre Ecevit, Erbakan'la görüşerek koalisyonun devamı için çözüm yolları arıyor. Hükümetin Bütçe kanunlaşınca kadar istifası beklenmiyor.

● 146/3 maddenin af kapsamı içine girmesinden sonra diğer tutuklularla birlikte bu maddeden tutuklu olanların da salıverilme işlemi başladı. Aktör ve yönetmen Yılmaz Güney aftar

yararlananlar arasında.

● Çeşitli sıkıyönetim mahkemeleri, tahliyelere başladılar.

● Af yasasında esas ve usul hataları olduğu ileri sürülüyor. CHP Kanununun Anayasa Mahkemesinde iptali için hazırlıklarını bitirdi.

● Çeşitli kuruluşlardan sonra, DISK Genel Başkanı Türkler de Ecevit Hükümetinin istifa etmemesini istedi

CHP - MSP VE HÜKÜMET BUNALIMI

Genel Af Kanununun Millet Meclisi'nde 141 ve 142. maddeleri dışarıda bırakarak kanunlaşmasından sonra patlak veren hükümet bunalımı İLKE baskıya hazırlandığı sıralarda henüz açıklığa kavuşma-

ması, Ancak çeşitli kaynaklarca da doğrulanan haberlere göre CHP'nin hükümetten çekilme kararı kesinlik kazansa bile bu uygulama bütçenin Meclis'ten çıkmasından sonra resmiyete dökülecektir, bu da

Haziran'ın ilk haftalarına kadar uzanan bir süre anlamına gelmektedir.

Af kanununun, hükümet programında yer aldığı şekilde çıkmaması halinde bir hükümet bunalımının doğacağı çok daha önceler

den belli olmuştı. Kaldı ki CHP'nin iktidara gelmesin de etken olan seçim sloganlarından biri de bu idi. Afın bu anlamda gerçekleşmemesi halinde, CHP'nin verdiği sözü tutmamış (ya da tutamamış) bir parti haline geleceği açıktı.

Muhalefet de bunu biliyor ve af oylamasını —handiyse— bir güven oylaması haline dönüştürmek için yoğun bir kulis çalışmasını tezgâhlıyordu. Bu konuda ilk kamuoyu yaratma girişimleri THA'nın MSP'li parlamenterler arasında yaptığı bir ankete başladı. Ankete, 17 MSP'li parlamenter çeşitli cevaplar veriyorlar, bir kısmı açıkça bu maddelere oy vermeyeceğini belli ediyor, geri kalanlar da yuvarlak ifadelerle konuyu geçiştirmeğe çalışıyorlardı.

Aynı günlerde Ankara'da, lüks otellerde mebus pazarları kurulduğu söylenen tileri de ayyuka çıkmaya başlamıştı. Sermaye partileri arasındaki çekişme «buzdolabına» konmuş, Celal Bayar'ın adı üstünde başlatılan tartışma ve çekişme ertelenmiş ve bütün çabalar af oylamasına yöneltilmişti.

Hükümet içindeki ilk çatlaklar aşında epey öncelere uzanmaktaydı. TKİ Genel Müdürünün atanmasına ilişkin bir kararname nin bazı MSP'li bakanlarca imzalanmak istenmemesi yüzünden başlayan ilk huzursuzluk kolay çözümlendi. Liderlerin —durup dururken— «Hükümet tam bir uyum içinde çalışmalara

devam etmektedir» şeklindeki demeçleri ile konu kapatıldı.*

Ancak af oylaması böylesine geçirilebilecek bir konu değildi. Ve af oylamasının odak noktası millet Meclisinde yapılacak olan son oylama idi. Nitekim Senato da affın, hükümet tasarısıyla ilgisi kalmayacak derecede değiştirilişi, asıl engellenen yapılabacağı sanılan karma komisyonun alınmamış bir hızla kanunu görüşüp Meclis'e yollaması bile heyecan yaratmadı. Mecliste oynanacak olan son raund önemliydi. Bu, Meclis oylamasından önce, özellikle CHP kanadı tarafından sık sık belirtildi. 14 Mayıs günü CHP grubunca yapılan bir açıklamada «Affın koalisyon protokolu ve hükümet metnindeki şekliyle çıkması halinde CHP'nin hükümette yer almayacağı» açıkça belirtiliyordu.

Af oylamasına işte bu hava içinde gidildi.

Af Kanununun 5. maddesi Hükümet'in değil karma komisyonun öngördüğü biçimde kanunlaşınca da bunalım patlak verdi.

İlk tepkilerde öfkenin, gazetelerin deyimiyle «arkadan 20 hançer yemenin» etkisi açıkça gözlemlendi. Ecevit Meclis'teki odasında bazı bakanlarla üst üste görüşmeler yapıyor, Turan Güneş, MSP'li Hasan Akşay'a «Yeni Mason başkanınız hayırlı olsun» diyor, özellikle genç CHP'li parlamenterler «istifa» diye bağırıyorlardı.

Aynı öfke —dozu biraz

azalarak —ertesi gün de devam etti. Bu arada Erbakan —Asiltürk— Akşay üçlüsü, hükümetin istifasını önlemek için çaba gösteriyorlar ve «Bu hükümet yalnız affı gerçekleştirme için kurulmadı. Affın istenilen şekilde çıkmaması hükümetin istifasını gerektirmez» şeklinde demeçler veriyorlardı. Ne var ki CHP kanadı istifa konusunda oldukça kararlıydı. Gazeteler, hükümetin istifası an meselesi diye yazıyorlar, MSP organı Millî Gazete ise, MSP içindeki çalkantıyı kabulleniyor ancak bunun bir hükümet bunalımına yol açmaması için «bu ihtilafı üç günden öteye taşırmamak için en keskin bistrî ile kökünden koparıp atmalıdır...» diyor du.

Aynı günün akşamı Erbakan, CHP'nin sert tepkisi karşısında partililere seslenerek «hatamızı düzeltmeliyiz. Ahde vefa esastır. Utancımдан Sayın Ecevit' in yüzüne nasıl bakacağımı bilmiyorum» dedi. Ecevit ise, bir yandan «hissi karar vermeyelim» derken öteyandan «Tuttuğunuz dal çatırdıyorsa o dala tutunmanın yararı yoktur» şeklinde konuştu. Olay hızla gelişiyor ve AP'nin yarı resmi organı Son Havadis' in yerinde deyimiyle «koalisyon çatırdıyor» du. Durumu daha da aydınlığa kavuşturan olay, Asiltürk'ün, bunalımı çözmek amacıyla getirdiği bir formülün tartışılması oldu. Asiltürk, 141 ve 142. maddeden hüküm giyenlerin yada tutuk

lananların bir hükümet ka rarnamesi ile, olmazsa bir meclis kararı ile 6 ay izin li sayılmalarını; aynı süre içinde fikir ve vicdan özgür lüğü kanunu çıkarıp, kanu nu makale dahil kılarak, sorunun çözümünü» öneri yordu. Ecevit formülün «uygulanabilirliğini» ara ştırttıktan sonra Erbakan'dan bu formül için imzalı grup kararı getirmesini istedi. Erbakan gitti ve geldi, ancak 23 oy toplayabil mişti. Hükümet artık bir azınlık hükümeti durumundaydı ve Meclis'deki iskem le gücü 187 (CHP) 23 (MSP) 1 (TBP) 1 Bağımsız olmak üzere 212'den ibaretti.

16 Mayıs günü CHP ka nadında öfkeler nisbeten durulmuş ve en uygun çö züm aranması için sağdu yulu yollar arama eğilimi ağır basmaya başlamıştı. Parti Meclisi toplantısı erteleniyor. Ecevit, istifa ko nusunda «yetkili organla rımıza danışacağım» şek linde konuşuyor, MSP'de ise Erbakan — Asiltürk — Adak — Kazan — Aksay beşlisi gruplarındaki birliği sağlamaya çalışıyorlardı. MSP grubu toplandı ve top lantıya ancak 37 milletve kili katıldı. Üstelik katılan lardan bir kısmı 141 ve 142'ye muhalefetlerinin de vam ettiğini açıkladılar. MSP grubu toplantıda i ken Ecevit de Korutürk'le konuştu. Görüşmeden son ra verdiği demeçlerde Ece vit aynı ihtiyatlı dili (do zunu artırarak) sürdürüyor ve olayı bir «hükümet bu nalamı» şeklinde değil bir

«güven bunalımı» şeklinde yorumladığını söylüyordu. Sızan haberlere göre ise Korutürk hükümetin istifa etmesini uygun görmediği ni «ihyas» etmişti.

17 Mayıs günü MSP cep hesi sessizliğe gömülmüştü, buna karşılık CHP içindeki temaslar devam ediyordu. Ancak düğümün 18 Mayıs günü toplanacak olan Par ti Meclisi toplantısında ve onun ardından toplanacak olan Ortak Grup'ta çözü me bağlanacağı da belli ol muştur. Sızan haberlere gö re CHP'li bakanlar arasın da Turan Güneş'in başını çektiği Türkmenoğlu, To puz ve Birler kanadının is tifadan yana, diğer Bakan ların ise istifa edilmemesi görüşünden yana oldukları bildiriliyordu.

18 Mayıs günü toplanan CHP Parti Meclisinde Ece vit «hükümetten çekilme» yanlısı olduğunu belirtti. Ancak Parti Meclisi hemen karar vermedi ve toplantı yı bir gün sonraya erteledi. Bu arada CHP Merkez Yürütme Kurulu kararının da «hükümetten çekilme me» yönünde olduğu belli oldu.

Ancak 19 Mayıs günü CHP Parti Meclisi toplantısı sonunda oybirliği ile «hükümetten çekilme kara rı» alındı. Üstelik Parti Meclisi toplantısına, tüzü ğe göre oy hakları olmayan grup başkanvekilleri, CHP' li bakanlar da katılmışlar ve oy kullanmışlardı. Yani karar CHP'nin hemen bü tün organlarıncı ortaklaşa alınmış gibiydi. CHP söz-

cüsü Çetin Yılmaz'ın yaptı ğı resmi açıklama ise gene de bazı «acaba»lar taşıyor ve «hükümetten çekilme» konusu yeterli açıklığa ka vuşturulmuyordu. Karara göre Parti Meclisi toplan tısına katılanlar Ecevit'in çekilme kararını oybirliği ile onaylamışlar ancak ka rar uygulamaya sokulma dan Erbakan'la son bir gö rüşme yapılmasını da ka rarlaştırmışlardı.

Daha sonra gelişen ha berler, durumu biraz daha aydınlattı. Ecevit toplantı ya üç alternatif sunmuştu. Her ne olursa olsun koalls yona devam alternatifi ilk ağızda ve tartışmasız red dedilmişti. Diğer iki alter natif: Erbakanla bir görüş me yaptıktan sonra çekil me yada bütçeyi gıkardık tan sonra çekilme şeklinde formüleleştirilmişti. CHP parti meclisi, Erbakan'la bir görüşme yapıldıktan sonra çekilme formülünü benim sedi. Ancak görüşmenin ni teligi, hedefi, yararı konu sunda hiç bir dişe dokunur açıklama yapılmıyor, bir yandan bizzat Ecevit «Gö rüşmede bir şart öne sür meyeceğim. Yalnızca bildir mekle yetineceğim» diyor bir yandan da CHP çevre lerinde koalisyonun devam edebileceği belirtiliyordu.

Son gelişmeyi basın kü çük farklara rağmen aynı şekilde değerlendirdi: Pa zarlık. Son havadis daha da ileri gidiyor ve CHP'nin şartlarını bile açıklıyordu.

20 Mayıs günü Erbakan — Ecevit görüşmesi yapıl

di. Toplantıdan sonra alınan haberler, bazı endişeleri dağıtır nitelikteydi. En azından hükümetin bütçe çıkıncaya kadar işbaşında kalacağı kesinlik kazanmıştı. Ama daha sonrası için yorum yapmaya yetecek istihbarat da mümkün olmuyordu.

Af oylamasından ve onu izleyen günlerde MSP için düşünülen nokta hüküme-

tin bir azınlık hükümeti durumuna düşmüş olmasıdır. Hükümetin devamı tek başına Ecevit'in iradesine bağlı olmaktan çıkmıştır ve muhalefet 20 MSP'liyi de yanına alarak hükümeti düşürebilecek duruma gelmiştir. Ama sağ partilerinde, bunalım boyunca izlenen tavır bu alternatif ağırılık tanımıyor. Her men hiç bir lider hüküme-

tin çekilmesinden yana görünmüyor. AP — CGP — DP Koalisyonu söylentileri ise oylama gecesindeki hızını kaybetmiş durumda.

Sonuç olarak bunalım başlamıştır ve İLKE başkaya hazırlandığı sıralarda çözümlenmediği gibi, ne yönde çözümlenebileceğine ilişkin herhangi bir yorum yapmaya elvermeyecek bir yörüngede sürmektedir.

21 Mayıs 1974

● 141, 142 ve 163. Maddeleri yürürlükten kaldıracak olan Fikir ve İnanç özgürlüğü Kanunu tasarısı hazırlandı ve Ecevit'e verildi. Tasarıya göre yalnızca «düzeni zor kullanarak değiştirmek isteyen fiiller» cezalandırılacak.

● Kesinleşen Af Kanununun 5. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesinde açılacak dava ile ilgili dilekçe son şeklini aldı ve CHP grubuna sunuldu. Grup kararı alındıktan sonra dilekçe imzaya açılacak.

● MSP'deki bölünmeye çözüm bulunması için sürdürülen çabalar devam ediyor. Bursa'da toplanacak

olan il başkanlarından oluşan «küçük kurultay»dan önce parti içi muhalefeti sürdüren grubun «daraltılmasına» çalışılıyor.

● Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) Davasında sanıklar hakkında verilen çeşitli cezalar Askerî Yargıtay tarafından onaylandı. Sanıklardan sadece bir tanesi aftan yararlanabildi.

● Aralarında işçi sendikaları, öğrenci kuruluşları, Teknik Eleman Odaları bulunan 27 kuruluş «Faşizme Karşı Güçbirliği» adlı bir birlik oluşturdular. Yayınlanan ilk basın bülteninde bütün yurtseverler «faşizme karşı güç birliğine» çağrıldı.

Güçbirliği Bildirisi

Bizler, burada bulunan örgütler, terör ve baskılarını çeşitli kesimlerde durmadan artıran faşizme karşı güçlerimizi birleştirmeye, sürekli güç birliği yapmaya karar verdik. Faşizm, bilindiği gibi, sermaye çevrelerinin gizli veya açık diktasıdır.

Emperyalizmin ülkemizdeki temsilcileri, emekçileri daha rahat sömürebilmek ve çalışanların haklarını savunanları kolayca susturabilmek amacı ile Anayasa'yı değiştirmişler, yeni yeni yasalar çıkarmışlardır. Onlara göre yürürlükteki sömürü düzeni kurulu nizamdır, bu düzene karşı çıkanlar en ağır cezalara müstahaktır.

Gerçekler böylesine çarpıtıldığı, sermaye çıkarlarının ülke çıkarı gibi

gösterilmeye çalışıldığı; bu dönemde tüm demokratik örgütlerin sürekli güç birliği yapmasının neden zorunlu hale geldiğini daha iyi belirleyebilmek için, dikta heveslilerinin bu güne kadar yaptığı tahribatı özetlemekte yarar görüyoruz:

Sayın Basın mensupları,

● 12 Mart öncesinde, halkımızın gerilikten, yoksulluktan kurtulmasını amaçlayan yurtseverler sürekli baskı altında tutuldu, hakim güçler tarafından faili meçhul (!) cinayetler düzenlendi.

● 12 Mart sonrasında olağan üstü dedikleri dönemde faşizm iyice azgınlaştı; ezilenlerden, sömürülenlerden yana en masum çıkışlar bile kanla, hunharca işkencelerle bastırıldı.

● Halkımızın oyları ile kabul edilen **anayasa lüks** ilân edilip, özgürlükten, emekten ve haktan yana tüm maddeleri el çabukluğu ile değiştirildi.

● Anti-demokratik yasalarla sıkı yönetimsiz sıkı yönetim uygulayabileceklerini uman halk düşmanı güçler 14 Ekim seçimlerinde, karanlık emellerinin halk tarafından mahkum edilmesi ile ilk büyük şamarı yediler.

● Halktaki büyük uyanışı göremiyen, yurtseverleri baskı ile, terörle yıldırabileceklerini sanan halk düşmanları, yeniden öğrenci gençliğe saldırdılar düzenlemeye başladılar. (Bu oyunlara kapılmayan, komandoların arkasındaki gerçek düşmanı iyi teşhis eden öğrenci gençliği taktikle karşılıyoruz.) Komando baskınları adı altında tertiplenen bu olaylar her ne kadar iki gurup gencin çatışması gibi gösterilmeye çalışıldıysa da, açık bir faşizmi geri getirmek amacıyla planlanmış **saldırılar** olduğu kimsenin gözünden kaçmadı.

● Seçimlerde halkımız büyük bir çoğunlukla genel affı gerçekleştireceğini vadeden partilere oy verdiği halde, halkın isteklerine tamamen ters düşen bir af yasası çıkarıldı, ülkemizin çok değerli aydınlarının daha yıllarca ceza evlerinde çile doldurması planlandı.

Bunlar ve bunlara benzer halk düşmanı girişimleri yakından izleyen örgütlerimiz halkımız üzerine gelecekte oynanabilecek oyunlara karşı kamu oyunu uyarabilmek ve gerçek demokrasinin kurulması yönünde daha etkili olabilmek amacı ile tüm demokratik kuruluşların sürekli güçbirliği yapmasını gerekli görmüşlerdir.

AF KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİMİZ:

● Bütün hukuk uzmanlarının her zaman açıkladıkları gibi, aslında, genel af kanunları ön planda siyasî suçlar için çıkarılır. Çünkü bu tür suçlar, eğer suç ise, siyasal iktidarlar değiştiğinde nitelikleri değişen suçlardır. Belli bir dönemde yasalara göre suç sayılan eylemler, başka bir dönemde eşsiz kahramanlık sayılabilir. Bundan dolayı bütün uygar ülkelerde af kanunları siyasal suçları birinci planda ele alır.

● Genel affın bu gün toplumsal bir zorunluluk haline geldiği açıktır. Toplumsal düzenimizin olduğu kadar çağ dışı ceza sistemimizin de kaçınılmaz sonucu olarak af genel nitelikte çıkmalı idi.

● Af yasası halkımızın istediği şekilde çıkmamakla, adalet müessesesinin aldığı yara büyüdüğü gibi, dünya kamuoyunda kaybettığımız itibarımızı da yeniden kazanma şansımız tehlikeye düşmüştür.

● Faşist İtalya'dan alındıktan sonra bir kaç kez değiştirilerek daha da sertleştirilen ve dünyanın hiç bir demokratik ülkesinde rastlanmayan kanunlara dayanarak ülkenin çok değerli elemanlarını ceza evinde tut-

maya kalkışmak tekelci sermayeye yarar sağlamayacak, aksine, halkın iktidara sahip çıkmasını hızlandıracaktır.

● Anayasa'yı açıkça çiğneyen bir iktidara karşı Anayasa'yı ve vatanın anayasal haklarını savundukları için cezaevlerine doldurulan değerli aydınlarımız, yine aynı anayasa düşmanı güçler tarafından yıllarca daha çile doldurmaya terkedilmişlerdir. Amerika da tezgâhlanıp Ankara'nın lüks otellerinde sonuca ulaştırılan oyun, Tekelci Sermaye'nin fikirlere kilit vurmasını sağlayamayacak, halkın uyanmasını hiç bir güç engelleyemeyecektir. Bu sebeple 14 Ekim seçimlerinde Emperyalizme ve Faşizme hayır diyen halkımızın isteklerine ters düşenleri şiddetle kınıyoruz.

● Düşünce özgürlüğünün yasalarla yok edilmesinde güdülen amaç; birkaç yüz aydını cezaevinde tutmak değil, terör havası yaratarak demokratik güçleri sindirmeye çalışmaktır. Halk düşmanı tekelci sermaye çevrelerinin bu oyunları bizleri yıldırmayacak, mücadele azmimizi kamçılıyacaktır.

HÜKÖMET KONUSUNDA GÖRÜŞLERİMİZ:

Halkımızın faşizme tepkisi sonucunda kurulan hükümet, faşizan saldırılara karşı düşünce özgürlüğünün gerçekleştirme girişimlerinde bulunmaya kalkışınca tekelci sermayenin örgütlü muhalefeti ile karşılaşmıştır. Bizler hükümetin halk yararına her türlü girişimlerini bütün gücümüzle destekleyeceğimizi ilân etmek isteriz.

Baştan beri sıraladığımız gelişmelerden dolayı akli ve sağduyuyu galip getirmek amacı ile, emperyalizmin ve faşizmin sultasından ülkemiz kurtulana kadar süreklî güç birliği yapacağımızı ve başarıya ulaşmak için her türlü demokratik mücadele yöntemlerini deneyeceğimizi ilân eder, tüm yurtsever kuruluşları bu konuda güçbirliğine çağırırız.

FAŞİZME KARŞI MÜCADELEDE SÜREKLİ GÜÇ BİRLİĞİ KARARI ALAN ÖRGÜTLER ŞUNLARDIR:

Türkiye Yazarlar Sendikası, Türk Teknik Elemanlar Derneği İstanbul Şubesi, Basın-İş, Tüm Sağlık İş, Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Tiyatro İşçileri Sendikası, Türk Devrim Ocakları, Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı (TMGT), İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği (YÖKD), Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi Kültür Derneği (DEMAKD), Halk Sağlığı Derneği, Ekonomik Araştırma Derneği, Genç Hukukçular Derneği, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Kültür Derneği, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Y.D. Öğr. Derneği Tüm Yüksek Tekniker ve Teknikerler Derneği, Maden Mühendisleri Odası İstanbul Temsilciliği, Artvin Kültür Yardımlaşma Derneği, Kartal Yüksek Öğrenim Derneği, Birleşmiş Sağlık İş, Diyarbakır Yüksek Öğrenim Derneği, İstanbul Kıbrıslılar Öğrenim ve Kültür Derneği, Petrol - İş İstanbul Şubesi, Hür PTT - İş, Tüm Teknisyenler Derneği, Mimarlar Odası İst. Şubesi, İnş. Mühendisleri Odası İst. Şubesi ve Sanık Aileleri.